881
Gp.k

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS.

CLAVDII GALENI

PROTREPTICI

QVAE SVPERSVNT

EDIDIT

GEORGIVS KAIBEL

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS
URBANA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCXCIV.

8
G

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
CLASSICS

881
Gp.k

Classics

FRIDERICO · LEO

OLIM · CONLEGAE · SEMPER · AMICO

115560

CLAVDII GALENI PROTREPTICVM primus omnium edidit Andreas Asulanus primumque libello utilissimo locum adsignavit in ampla Galeni librorum editione Aldina (Venetiis a. 1525). qui quamquam 'incredibili cura sumptuque' conquisivisse se adfirmavit 'quotquot usquam fere tota Graecia simul atque Italia reperiri codices potuerint', nescitur tamen ad hunc usque diem quo ex libro manu scripto Protrepticum ediderit. pari fortunae iniquitate accidit ut ei quoque duo codices quos Theodorus Goulston adhibuit cum Cl. Galeni Pergameni opuscula varia Londini a. 1640 ederet, Londinensis alter, alter Adelphi quem appellavit codex, aut perierint aut ita lateant ut adhuc reperiri non potuerint. ¹) itaque quoniam reliqui editores, quos Galeni libellus non ita paucos repperit, omni codicum auxilio destituti fuerunt neque ullum hodie in bibliothecis scriptum Protreptici exemplum servari videtur, Aldina editio, si pauca et parum gravia ab Goulstonio e suis codicibus enotata exceperis, archetypi nobis instar est. quo magis sane mireris quod praeter Fridericum Iamot, de quo postea dicam, nemo Aldinam ea qua decebat diligentia adhibuit: erant qui suis oculis eam usurpasse se contenderent, sed dubito num apertis. Aldinae editionis exemplum quod nunc

---

¹) post alios etiam Thomas Millerus conlega cum parato animo mea gratia amicos Londinenses precibus adiisset, hoc responsum tulit, neque superesse nunc codices illos Goulstonianos aut in museo Britannico aut in medicorum collegio regio neque Adelphi codex unde nomen acceperit explorari posse.

in bibliotheca Ienensi adservatur olim Ianus Cornarius medicus Zviccaviensis possidebat aureis nummis xxx comparatum, qui a. 1532 mense Septembri totum volumen primum studiose legit, adnotavit in margine, corrupta multa egregie emendavit. Cornarii emendationes quae ad Protrepticum pertinebant Ioannes Georgius Koehler suae huius libelli editioni (Lipsiae a. 1778) subiunxit, omnes edidit Christ. Gothfridus Gruner (Iani Cornarii Coniecturae et Emendationes Galenicae, Ienae 1789). errare vero cognovi qui indiligenti et imperita Gruneri vel Koehleri opella contenti ipsius Cornarii notis legendis supersedendum putaverint.

de Basileensi editione ut taceam, quae a. 1538 prodiit ad litteram fere ex Aldina expressa paucis admodum et pusillis erroribus correctis, paullo plura narrare iuvat de pulcro et pretioso libro a. 1583 Lutetiae edito apud Federicum Morellum typographum regium. continetur eo *Γαλήνου παράφρασις εἰς τὸν τοῦ Μηνοδότου προτρεπτικὸν λόγον ἐπὶ τὰς τέχνας* (sic enim in primo folio corriguntur quae in altero ad Aldinae fidem corrupte scripta extant), cui post Desiderii Erasmi interpretationem latinam a Federico Iamotio medico recognitam subiectae sunt eiusdem viri docti adnotationes et explicandis et emendandis Galeni verbis utilissimae. pauca omnino huius editionis exempla videntur superesse: frustra non solum Argentoratensem nostram sed etiam Gottingensem et Monacensem bibliothecam adii. mirum igitur non est quod plerisque Protreptici editoribus non nisi nomine Iamotius notus fuit, mirum vero quod qui ipso libro usi sunt eximia eius merita recte aestimare nesciverunt. equidem ut rectius iudicare possem, factum hoc profiteor liberali Henrici Omontii Parisini auxilio, cui non solum hacpropter gratias ago singulares quod multa quae ab Federico Iamotio bene inventa alieno nomine ferebantur vero auctori restituere licuit, sed illud quoque grato animo acceptum refero ut virum cognoscerem xvi saeculi plane egregium, doctrina pariter ac iudicii elegantia ingenii acumine sermonis graeci scientia insignem.

annis plus quinquaginta post Iamotianam Theodori Goulstonii medici Londinensis editio ea quam antea memoravi prodiit, post auctoris ipsius mortem a Thoma Gatakero curata, non eo modo nomine notabilis quod codicum nunc deperditorum aliquam certe servavit memoriam, verum etiam emendationibus aliquot perbonis insignis. usus est Goulstonius praeter Aldinam etiam Iamotiana editione, ut tamen huic quid deberet raro significaret. Goulstonium vivum ipse adiit 'cum in Anglia reginae sanitati tuendae praefectus archiatros moraretur' Renatus Charterius Vindocinensis medicus Parisinus tunc temporis in colligendis Hippocratis Galenique operibus occupatus. primum operosae editionis volumen (tredecim sunt omnia) magno temporis spatio intermisso a. 1679 Parisiis editum est a Carolo du Gard Charterii genero superstite. multis magnisque verbis Charterius praefatus est quid sive ipse sive ab aliis adiutus, sive impressis libris sive manu scriptis usus praestiterit. narrat etiam Goulstonium 'multis ultro citroque habitis sermonibus suas sibi patefecisse operas, textum Galeni emendatum apicibus et quibusdam repositis litteris, et consuetas versiones excussis prelo consimiles', gratias etiam aliis agit sive medicis sive grammaticis, qui variis modis ipsius consilium adiuverint, Iamotium vero ne nominavit quidem, quamquam certum est, quidquid in Galeni Protreptico emendatius apud Charterium scriptum inveniatur, omnia fere ex illius editione petita esse, exceptis paucis quae ab Goulstonio habuit et paucissimis quae sive ipse sive amici contulerunt. unum est Basileensis editionis vitium (hac enim usus est, non Aldina) quod primum in Charteriana correctum legitur cap. VII *ἔχοιμεν ἄν* pro *ἔχομεν ἄν*, primus praeterea Charterius carminis parodici (cap. XIII) versum *ἐν μὲν γὰϱ δολιχῷ πανυπέϱτατος ἔσσεται ἵππος* restituisse videtur. alias duas Charterii coniecturas infelicissimas praetermitto. exposui haec non ut laudem deminuerem viri laboriosissimi, qui cum grammatici deessent quod medicus potuit acriter sustinuit, sed ut Iamotii merita nunc quidem oblivione oppressa ne amplius ignorarentur.

nihil profuit Galeno Koehleri theologi quam memoravi editio Protreptici in puerorum usum instituta. quam cum a Wyttenbachio (Bibl. crit. II 6 p. 98) severo iudicio damnatam repperisset Abrahamus Willet Wyttenbachii discipulus, ipse novam libelli editionem parare constituit eo consilio ut et emendaret et explicaret scriptoris verba (ed. Lugduni Bat. a. 1812). neque indiligenter neque indocte iuvenis ille medicis potissimum studiis intentus rem mihi videtur egisse, sed praeter graeci sermonis imperitiam nimia quaedam festinatio in causa maxime fuit quod non ita multum opera eius profectum est. laudandae tamen et ipsius Willeti et Wyttenbachii aliquot quas addidit emendationes. acriter Willetum vituperavit nescio quis in Musei critici Cantabrigiensis volumine II (a. 1826) p. 318, qui ipse levidensia quaedam vitia vere correxit, graviora nonnulla frustra temptavit.

fors tulit ut Galeni libellus nequaquam is quidem medici argumenti non fere nisi medicorum manum ad nostram usque memoriam expertus sit. ei igitur si quid peccarunt (excipiendi autem ab omni criminatione Cornarius et Iamotius duumviri egregii), facile hoc condonandum est parcendumque etiam Kuehnianae editioni inutili. multo vero severius de novissimo editore philologo Ioanne Marquardtio iudicandum, qui inter Galeni scripta minora primi voluminis loco extremo Protrepticum exhibuit (Lipsiae a. 1884). de perversa adnotationis ratione iure questus est Augustus Nauckius (*Mélanges gréco-rom.* v 253 a. 1886). possum alia queri et graviora, sed nolo pluribus exagitare quae qualia sint ipse intelleget qui hanc meam editionem cum Marquardtiana comparaverit. non sane vereor ne quis acta me egisse clamitet.

Galeni igitur Protrepticum proponere volui ad editionis Aldinae fidem recensitum et quantum eius fieri poterat emendatum, neque incepto me deterruit ipsum tamquam male ominatum operis exordium. dubius enim et haerebam et haereo quid nominis libello inscribam. tradita est in Aldina inscriptio haec *Γαλήνου παραφράστου τοῦ Μηνοδότου* *προτρεπτικὸς λόγος ἐπὶ τὰς τέχνας.* sed apparet ex extremis quae servata sunt verbis, totius libri non nisi priorem de artibus liberalibus particulam superesse, periisse autem graviorem et ampliorem ad artem medicam exhortationem. unde certum est integrum libellum illum fuisse quem inter libros contra empiricos scriptos ipse Galenus (de libris suis c. IX) memoravit *Προτρεπτικὸν ἐπ' ἰατρικήν.* Aldinae inscriptioni si fidem habeas, non contra ipsum Menodotum sed contra discipulum quendam Menodoti (*κατὰ τοῦ δεῖνα τοῦ Μηνοδότου*) Protrepticum scriptum esse suspiceris, cuius quidem nomen corruptum corrigere nescio. restitui igitur inscriptionem licet non integram *Προτρεπτικὸν ἐπ' ἰατρικήν.*

adieci denique varii argumenti mantissam iusto nescio ampliorem an tenuiorem. iudicabunt qui legerint.

ARGENTORATI
kal. Martiis

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS
URBANA

ΓΑΛΗΝΟΥ
ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΕΠ ΙΑΤΡΙΚΗΝ.

1. *Εἰ* μὲν μηδ' ὅλως λόγου μέτεστι τοῖς ἀλόγοις ὀνομαζομένοις ζῴοις ἄδηλόν ἐστιν. ἴσως γὰϱ εἰ καὶ μὴ τοῦ κατὰ τὴν φωνήν, ὃν καὶ πϱοφοϱικὸν ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ τοῦ γε ⟨κατὰ⟩ τὴν ψυχήν, ὃν ἐνδιάϑετον καλοῦσι, μετέχει πάντα, τὰ μὲν μᾶλλον τὰ δ' ἧττον. ὅτι μέντοι πλεῖστον ὅσον αὐτῶν διενηνόχασιν οἱ ἄνϑϱωποι, πϱόδηλον ἡμῖν ἐστιν ὁϱῶσι τό τε πλῆϑος τῶν τεχνῶν ὧν μεταχειϱίζεται τὸ ζῷον τοῦτο καὶ ὅτι μόνος ἅνϑϱωπος ἐπιστήμης ἐπιδεκτικὸς ἣν ἂν ἐϑελήσῃ τέχνην μανϑάνει. τὰ μὲν γὰϱ ἄλλα ζῷα σχεδὸν ἄτεχνα πάντ' ἐστι πλὴν ὀλίγων δή τινων ἐν ὀλίγοις· ἀλλὰ καὶ ταῦτα φύσει μᾶλλον ἢ πϱοαιϱέσει τεχνῶν εὐτύχηκεν· ὁ δ' ἄνϑϱωπος οὔτε τινὸς τῶν παϱ' ἐκείνοις ἀμελέτητος, ⟨ὃς⟩ [ἀλλὰ] καὶ τὴν ὑφαντικὴν ἐμιμήσατο τὰς ἀϱάχνας καὶ πλάττει καϑάπεϱ αἱ μέλισσαι καὶ τοῦ νεῖν οὐκ ἀνάσκητός ἐστι καίτοι πεζὸς ὤν, ἀλλὰ καὶ τῶν ϑείων τεχνῶν οὐκ ἀπολείπεται, ζηλῶν μὲν τὴν Ἀσκληπιοῦ τέχνην ἰατϱικήν, ζηλῶν δ' Ἀπόλλωνος αὐτήν τε ταύτην καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας ἃς ἔχει, τοξικὴν μουσικὴν μαντικήν, ἔτι τε τῶν Μουσῶν τὴν ἑκάστης ἰδίαν. Ald. f. 1

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΑΡΑΦΡΑϹΤΟΥ ΤΟΥ ΜΗΝΟΔΟΤΟΥ | ΠΡΟΤΡЄΠΤΙΚΟϹ ΛΟΓΟϹ ЄΠΙ | ΤΑϹ ΤЄΧΝΑϹ A(ldina), v. praef. p. VIII.

2. 3 *εἰ καὶ τοῦ μὴ* A: corr. Goulston 4 *κατὰ* add. Iamot 7 *τό γε* A: corr. Wyttenbach 8 *ἄνϑϱωπος* A: corr. Marquardt 11 *ἐν αὐτοῖς* A: correxi 12 *τετύχηκεν* Iamot 13 *ἀλλὰ* del. Marquardt, *ὃς* adieci 15 *ἀνάσχητος* A: corr. Iamot 17. 18 *αὐτήν γε* A: correxi 19 fort. *ἔτι δὲ*

οὐδὲ γὰρ γεωμετρίας οὐδ' ἀστρονομίας ἀφίσταται, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς γῆς νέρθεν καὶ τὰ ὕπερθε τοῦ οὐρανοῦ κατὰ Πίνδαρον (fr. 292 Bgk^4) *ἐπισκοπεῖ. ἐξεπορίσατο δ' ὑπὸ φιλοπονίας καὶ τὸ μέγιστον τῶν θείων ἀγαθῶν φιλοσοφίαν. διὰ ταῦτα τοίνυν κἂν ⟨εἰ⟩ λόγου μέτεστι τοῖς ἄλλοις ζῴοις, κατ' ἐξοχὴν αὐτῶν [καὶ] ὁ ἄνθρωπος μόνος ὀνομάζεται λογικός.*

II. *πῶς οὖν οὐκ αἰσχρόν, ᾧ μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνοῦμεν θεοῖς, τούτου μὲν ἀμελεῖν, ἐσπουδακέναι δὲ περί τι τῶν ἄλλων, τέχνης μὲν ἀναλήψεως καταφρονοῦντα, Τύχῃ δ' ἑαυτὸν ἐπιτρέποντα· ἧς τὴν μοχθηρίαν ἐμφανίσαι βουληθέντες οἱ παλαιοὶ γράφοντες καὶ πλάττοντες αὐτὴν οὐ μόνον ἐν εἴδει γυναικὸς ἠρκέσθησαν (καίτοι ⟨καὶ⟩ τοῦθ' ἱκανὸν ἦν ἀνοίας σύμβολον) ἀλλὰ καὶ πηδάλιον ἔδοσαν ἐν χεροῖν ἔχειν αὐτῇ καὶ τοῖν ποδοῖν ὑπέθεσαν βάσιν σφαιρικήν, ἐστέρησαν δὲ καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν, ἐνδεικνύμενοι διὰ τούτων ἁπάντων τὸ τῆς τύχης ἄστατον. ὥσπερ οὖν ἐν νηὶ χειμαζομένῃ σφοδρῶς, ὡς ἐπικλύζεσθαί τε τοῖς κύμασι καὶ κινδυνεύειν βυθισθῆναι, μοχθηρῶς ἄν τις πράξειεν ἐπιτρέψας τὰ πηδάλια κυβερνήτῃ τυφλῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον κἂν τῷ βίῳ, μειζόνων ναυαγιῶν περὶ πολλοὺς οἴκους γιγνομένων ἢ περὶ τὰ σκάφη κατὰ θάλατταν, οὐκ ὀρθῶς γιγνώσκοντός ἐστιν ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι πραγμάτων τυφλῇ δαίμονι μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἐστηριγμένῃ. ἔμπληκτός τε γάρ ἐστι καὶ ἄνους εἰς τοσοῦτον ὡς πολλάκις τοὺς ἀξιολόγους ἄνδρας παρερχομένη πλουτίζειν τοὺς ἀναξίους, οὐδὲ τούτους βεβαίως ἀλλ' ὡς ἂν ἔδωκεν οὕτως πάλιν ἀφαιρεῖσθαι τὰ δοθέντα. ταύτῃ τῇ δαίμονι πλῆθος ἀνδρῶν ἀμαθῶν οὐκ ὀλίγον ἕπεται μηδέποτ' ἐν ταὐτῷ μενούσῃ διὰ τὸ τῆς βάσεως εὐμετακύλιστον,*

---

3 Pindari memoria e Plat. Theaet. 173 d 3. 4 e Plat. Tim. 47 b 5 *εἰ* addidi 6 *καὶ* delevi 9 *ἐσπευκέναι* A: corr. Iamot 14 *καὶ* addidi 22 *ναυαγίων* A 27 *ἀξίους ἄνδρας* Marquardt 28 *ἀλλ' ὡς ἂν ἔδωκεν οὕτως* cod. Lond. Goulstonii, *ἀλλ' ὅσον πάλιν οὕτως* A, quae coniunxi 31 *ἐν αὐτῷ* A: corr. Iamot

ἥτις αὐτὴν ἄγει καὶ φέρει καὶ κατὰ κρημνῶν ἐνίοτε καὶ θαλάττης· ἔνθα συναπόλλυνται μὲν ἀλλήλοις ἑπόμενοι πάντες αὐτῇ, μόνη δ' ἀβλαβὴς ἐκείνη διεξέρχεται καταγελῶσα τῶν ὀλοφυρομένων τε καὶ ἐγκαλούντων αὐτῇ ὅτ' οὐδὲν ὄφελος.

III. τὰ μὲν δὴ τῆς Τύχης ἔργα τοιαῦτα· τὸν δ' Ἑρμῆν ἅτε λόγου μὲν ὄντα δεσπότην εὑρετὴν δὲ τέχνης ἁπάσης θέασαι πάλιν ὅπως ἐξ ὑπεναντίου τῇ Τύχῃ κεκοσμήκασιν ⟨οἱ⟩ παλαιοὶ γράφοντές τε καὶ πλάττοντες. νεανίσκος ἐστὶν ὡραῖος, οὐκ ἐπίκτητον οὐδὲ κομμωτικὸν ἔχων κάλλος, ἀλλ' εὐθὺς ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. ἐστὶ δὲ φαιδρὸς μὲν τὰς ὄψεις, δέδορκε δὲ δριμύ, καὶ ἡ βάσις τὸ πάντων σχημάτων ἑδραιότατόν τε καὶ ἀμεταπτωτότατον ἔχει τὸν κύβον. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν τούτῳ τῷ σχήματι κοσμοῦσιν. ἴδοις δ' ἂν τοὺς θιασώτας αὐτοῦ φαιδροὺς μὲν ὁμοίως τῷ καθηγουμένῳ θεῷ, μεμφομένους δ' οὐδέποτ' αὐτὸν ὥσπερ οἱ τὴν Τύχην, οὐδ' ἀπολειπομένους ποτ' οὐδὲ χωριζομένους, ἀλλ' ἑπομένους τε καὶ διὰ παντὸς ἀπολαύοντας τῆς προνοίας αὐτοῦ.

IV. τοὺς δέ γε τῇ Τύχῃ συνεπομένους ἅπαντας μὲν ἀργοὺς θεάσῃ καὶ τεχνῶν ἀμαθεῖς, ὀχουμένους δ' ἐπ' ἐλπίδων ἀεὶ καὶ θεούσῃ τῇ δαίμονι συνθέοντας, ἐνίους μὲν ἐγγὺς ἐνίους δὲ πορρωτέρω, τινὰς δὲ καὶ τῆς χειρὸς αὐτῆς ἐξημμένους. ἐν τούτοις ἅπασι καὶ τὸν Κροῖσον ἐκεῖνον τὸν Λυδὸν ὄψει καὶ τὸν Πολυκράτην τὸν Σάμιον, καὶ ἴσως θαυμάσεις τῷ μὲν τὸν Πακτωλὸν ἰδὼν ῥέοντα χρυσόν, τῷ δὲ καὶ τοὺς θαλαττίους ὑπηρετοῦντας ἰχθῦς.

---

4 καὶ καλούντων A: corr. Goulston e cod. Adelphi αὐτὴν A et cod. Ad.: corr. Marquardt; hiatus in colo extremo videtur excusabilis 7 ἐργάτην δὲ A: correxi 8 τὴν τύχην A: corr. cod. Adelphi 9 ἐκοσμήκασι A: corr. Basil οἱ add. Goulston πάλιν οἱ A: corr. Erasmus vertens '*prisci illi*' 11 ἔχον A: corr. Basil 21 τῆς τύχης A: corr. Goulston 22. 23 ἐξ ἐλπίδων A: corr. Wyttenbach 27 cf. schol. Arist. Plut. p. 341 a 29 et nota clausulas numerosas ἰδὼν ῥέοντα χρυσόν et ὑπηρετοῦντας ἰχθῦς

μετὰ τούτων δὲ καὶ Κῦρον ϑεάσῃ καὶ Πρίαμον καὶ Διονύσιον. ἀλλὰ τούτων αὐτῶν ὀλίγον ὕστερον ὄψει Πολυκράτην μὲν ἀνεσταυρωμένον, ὑπὸ Κύρῳ δὲ Κροῖσον, αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ὑπ' ἄλλοις. ὄψει δὲ καὶ Πρίαμον καϑῃρημένον καὶ Διονύσιον ἐν Κορίνϑῳ. εἰ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισκέψαιο τοὺς ἀπωτέρω μὲν αὐτὴν ϑέουσαν διώκοντας, οὐ μὴν τυχόντας γε, μισήσεις ὅλον τὸν χορόν· εἰσὶ ⟨μὲν⟩ γὰρ ἐνταῦϑα καὶ δημαγωγοὶ πολλοὶ καὶ ἑταῖραι καὶ πόρνοι καὶ προδόται φίλων, εἰσὶ δὲ καὶ φονεῖς καὶ τυμβωρύχοι καὶ ἅρπαγες πολλοί, ⟨οἳ⟩ δὲ μηδὲ τῶν ϑεῶν αὐτῶν πεφεισμένοι, ἀλλὰ καὶ τούτων ⟨τὰ⟩ ἱερὰ συλήσαντες.

v. ὁ δ' ἕτερος τῶν χορῶν πάντες μὲν κόσμιοι καὶ τεχνῶν ἐργάται, οὐ ϑέουσι δὲ οὐδὲ βοῶσιν οὐδ' ἀλλήλοις μάχονται· ἀλλ' ἐν μέσοις μὲν αὐτοῖς ὁ ϑεός, ἀμφ' αὐτὸν δ' ἅπαντες ἐν τάξει κεκόσμηνται, χώραν ἕκαστος ἣν ἐκεῖνος ἔδωκεν οὐκ ἀπολείποντες· οἱ μὲν ἔγγιστα τῷ ϑεῷ καὶ περὶ αὐτὸν ἐν κύκλῳ κεκοσμημένοι γεωμέτραι καὶ ἀριϑμητικοὶ καὶ φιλόσοφοι καὶ ἰατροὶ καὶ ἀστρονόμοι καὶ γραμματικοί, τούτων δ' ἐφεξῆς [ὁ δεύτερος χορὸς] ζωγράφοι πλάσται γραμματισταί, τέκτονές τε καὶ ἀρχιτέκτονες καὶ λιϑογλύφοι, καὶ μετ' αὐτοὺς δ' ἡ τρίτη τάξις, αἱ λοιπαὶ τέχναι πᾶσαι. κατὰ μέρη μὲν οὕτω κεκόσμηνται· πάντες δὲ πρὸς τὸν ϑεὸν ἀποβλέπουσι κοινῷ τῷ παρ' αὐτοῦ προστάγματι πειϑόμενοι. ϑεάσῃ δὲ κἀνταῦϑα πολλοὺς μετ' αὐτοῦ τοῦ ϑεοῦ, τετάρτην δή τινα τάξιν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔκκριτον, οὐχ οἷοί τινες ἦσαν οἱ μετὰ τῆς Τύχης· οὐ γὰρ ἀξιώμασι πολιτικοῖς οὐδὲ γένους ὑπεροχαῖς οὐδὲ πλούτῳ τοὺς ἀρίστους ὁ ϑεὸς Ald. f. 1' οὗτος εἴϑισται κρί‖νειν, ἀλλὰ τοὺς καλῶς μὲν βιοῦντας, ἐν δὲ ταῖς ἑαυτῶν τέχναις πρωτεύοντας, ἑπομένους δὲ τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ καὶ νομίμως τὰς τέχνας ἐργα-

---

5 *καϑειργμένον* A: corr. Wyttenbach 7 *ὅλως* A: corr. Marquardt 8 *μὲν* addidi 10 *οἳ* addidi 11 *τὰ* addidi 16 *ἀπολιπόντες* A: corr. Willet 19 glossam del. Metzger 22 fort. *μὲν* ⟨*οὖν*⟩ 23 *κεκόσμηται* A: corr. cod. Adelphi *πάντες* Iamot: *πάντα* A 25 *δὴ* scripsi: *δὲ* A

ζομένους τιμᾷ τε καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἄγει, περὶ αὑτὸν ἔχων ἀεί. τοῦτον οἶμαι τὸν χορὸν νοήσας ὁποῖός ἐστιν οὐ μόνον ζηλώσεις ἀλλὰ καὶ προσκυνήσεις. Σωκράτης ἔστιν ἐν αὐτῷ καὶ Ὅμηρος καὶ Ἱπποκράτης καὶ Πλάτων καὶ οἱ τούτων ἐρασταί, οὓς ἴσα καὶ τοῖς θεοῖς σέβομεν, οἷον ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ θεοῦ. ⟨καὶ⟩ τῶν δ' ἄλλων ἁπάντων οὐκ ἔστιν ὅστις ἠμελήθη ποτὲ πρὸς αὐτοῦ· οὐ μόνον γὰρ [τῶν] παρόντων πεφρόντικεν ἀλλὰ καὶ πλέουσι σύμπλους ἐστὶ καὶ ναυαγούντων οὐκ ἀπολείπεται. Ἀρίστιππος γοῦν ἐπειδή ποτε πλέων τοῦ σκάφους ἀπολομένου ἐπὶ τὰς Συρακοσίων ᾐόνας ἐξεβράσθη, πρῶτον μὲν ἐθάρρησε θεασάμενος ἐπὶ τῆς ψάμμου διάγραμμα γεωμετρικόν· ἐλογίσατο γὰρ εἰς Ἕλληνάς τε καὶ σοφοὺς ἄνδρας, οὐκ εἰς βαρβάρους ἥκειν. ἔπειτα παραγενόμενος εἰς τὸ Συρακοσίων γυμνάσιον καὶ ταυτὶ τὰ ἔπη φθεγξάμενος ‘τίς τὸν πλανήτην Οἰδίπουν καθ’ ἡμέραν τὴν νῦν σπανιστοῖς δέξεται δωρήμασι’ (Soph. Oed. Col. 3) προσιόντας τέ τινας ἔσχεν αὑτῷ καὶ γνωρίζοντας ὅστις εἴη καὶ πάντων ὧν ἐδεῖτο μεταδιδόντας εὐθέως. ὡς δ' εἰς Κυρήνην αὐτοῦ τὴν πατρίδα μέλλοντές τινες πλεῖν ἐπυνθάνοντο, μή τι τοῖς οἰκείοις ἐπιστέλλει, κελεύειν αὐτοὺς ἔφη ταῦτα κτᾶσθαι τὰ κτήματα ἃ καὶ ναυαγήσαντι συνεκκολυμβήσει.

vi. πολλοὶ δὲ τῶν κακοδαιμόνων καὶ πάντα πρὸς τὸν πλοῦτον ἀποβλεπόντων ἐν τοιαύταις πραγμάτων περιστάσεσι γενόμενοι χρυσὸν ἢ ἄργυρον ἐξαψάμενοί τε καὶ περιθέμενοι τῷ σώματι προσαπώλεσαν αὐτοῖς καὶ τὴν ψυχήν, οὐδὲ τοῦτο δυνάμενοι συνιδεῖν ὅτι καὶ τῶν ἀλόγων ζῴων αὐτοὶ πρῶτοι τὰ ταῖς τέχναις κεκοσμημένα μᾶλλον ἀσπάζονται. καὶ γὰρ τοὺς πολεμικοὺς ἵππους καὶ τοὺς θηρατικοὺς κύνας πρὸ τῶν ἄλλων τιμῶσι καὶ τοὺς μὲν οἰκέτας ἐκδιδάσκονται τέχνας, πάμπολυ πολλάκις εἰς

---

1 αὐτὸν A: corr. Goulston   6 καὶ addidi   8 τῶν delevi   10. 11 fort. ἀπολομένου τοῦ σκάφους   11 et 15 Συρακουσίων A   22 αὐτοῖς A: corr. Marquardt

αὐτοὺς ἀργύριον ἀναλίσκοντες, ἑαυτῶν δ' ἀμελοῦσι. καίτοι ⟨γ'⟩ οὐκ αἰσχρὸν τὸν οἰκέτην μὲν ἐνίοτε δραχμῶν εἶναι μυρίων ἄξιον, αὐτὸν δὲ τὸν δεσπότην αὐτοῦ μηδὲ μιᾶς; καὶ τί λέγω μιᾶς· οὐδ' ἂν προῖκά τις τὸν τοιοῦτον λάβοι. μήποθ' ἑαυτοὺς μόνους ἠτιμάκασιν ἐκ πάντων μηδεμίαν ἐκμαθόντες τέχνην; ὅταν γὰρ καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζῴων ἐν τεχνικοῖς ἐπιτηδεύμασι παιδεύωσι καὶ οἰκέτην ἀργὸν καὶ ἄτεχνον οὐδενὸς ἄξιον νομίζωσι, ἐπιμελῶνται δὲ καὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων ὅπως ἕκαστον εἰς δύναμιν ὅτι βέλτιστον ᾖ, μόνων δ' ἑαυτῶν ἀμελῶσι, μηδ' εἰ ψυχὴν ἔχουσι γιγνώσκοντες, εὔδηλον ὅτι τοῖς ἀποβλήτοις τῶν οἰκετῶν ἐοίκασιν. ὥστε τις ἐπιστὰς ἀνδρὶ τοιούτῳ προσηκόντως ἂν εἴποι πρὸς αὐτὸν 'ὦ ἄνθρωπε, οἰκία μέν σοι [εὖ ἔχει] καὶ τἀνδράποδα πάντα καὶ ἵπποι δὴ καὶ κύνες καὶ χωρία καὶ ὅσα κέκτησαι διάκειται καλῶς· αὐτὸν δὲ σὲ οὐκ ἀγαθὴ κομιδὴ ἔχει (ω 249)'. *καλῶς οὖν καὶ ὁ Ἀντισθένης καὶ ὁ Διογένης, ὃ μὲν χρυσᾶ πρόβατα καλῶν τοὺς πλουσίους καὶ ἀπαιδεύτους, ὃ δὲ ταῖς ἐπὶ τῶν κρημνῶν συκαῖς ἀπεικάζων αὐτούς· ἐκείνων τε γὰρ τὸν καρπὸν οὐκ ἀνθρώπους ἀλλὰ κόρακας ἢ κολοιοὺς ἐσθίειν, τούτων τε τὰ χρήματα μηδὲν μὲν ὄφελος εἶναι τοῖς ἀστείοις, δαπανᾶσθαι δ' ὑπὸ τῶν κολάκων, οἵτινες ἐὰν οὕτως τύχῃ πάντων αὐτοῖς ἀναλωθέντων ἀπαντῶντες παρέρχονται μὴ γνωρίζειν προσποιούμενοι. ὅθεν οὐδ' ὁ ταῖς κρήναις τοὺς τοιούτους εἰκάσας ἄμουσός τις ἦν· καὶ γάρ τοι καὶ οἱ ἀπὸ τῶν κρηνῶν ὑδρευόμενοι πρόσθεν, ἐπειδὰν μηκέτ' ἔχωσιν ὕδωρ ἀνασυράμενοι προσουροῦσι. καὶ ἐστὶν εὔλογον τοὺς διὰ μηδὲν ἄλλ' ἢ τὰ χρήματα περιβλέπτους ἅμα τῷ στερηθῆναι τούτων εὐθὺς καὶ τῶν ἄλλων ἃ διὰ ταῦτ' εἶχον ἐστερῆσθαι. τί γὰρ ἂν καὶ πάθοιεν, ἴδιον*

---

2 *καίτοι τὸν οὐκ αἰσχρὸν οἰκέτην* A: corr. Bas, *γ'* adieci 5 *μήποτε αὐτοὺς* A: corr. Marquardt 14 *εὖ ἔχει* delevi 17 *ὁ Δημοσθένης* A: correxi 24 *ἀπατῶντες* A: corr. ed. Bas 27 *ὑδρευμένοι* Iamotii error opinor 31 *εἶχεν* A: corr. Goulston

μὲν οὐδὲν ἀγαθὸν κεκτημένοι, ἀεὶ δ' ἐπ' ἀλλοτρίοις [καὶ] τοῖς παρὰ τῆς Τύχης ἐπαιρόμενοι.

VII. τοιοῦτοι δέ τινές εἰσι καὶ οἱ τὴν εὐγένειαν προβαλλόμενοι καὶ φρονοῦντες ἐπ' αὐτῇ μέγα· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι σπάνει τῶν ἰδίων ἀγαθῶν ἐπὶ τὸ γένος ἥκουσιν, οὐδὲ τοσοῦτον γιγνώσκοντες ὅτι ἡ ἄρα εὐγένεια αὕτη ἐφ' ᾗ σεμνύνονται τοῖς κατὰ πόλιν νομίσμασιν ἔοικεν, ἃ παρὰ τοῖς θεμένοις ἰσχύοντα παρ' ἄλλοις ἐστὶ κίβδηλα·

— οὐδ' ηὑγένεια σ' ἦρεν εἰς ὕψος μέγα;
— κακὸν τὸ μὴ ἔχειν· τὸ γένος οὐκ ἔβοσκέ με.
(Eur. Phoen. 404)

καλὸς οὖν, [ἡ] φησὶν ὁ Πλάτων (Menex. 247 b), θησαυρὸς αἱ τῶν πατέρων ἀρεταί· κάλλιον δ' ἀντιθεῖναι δύνασθαι τὸν τοῦ Σθενέλου λόγον (Δ 405) 'ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι'. ταύτην γὰρ μόνην ἔχοιμεν ἄν, εἰ δή τίς ἐστιν εὐγενείας χρεία, πρὸς οἰκεῖον παράδειγμα τὸν ζῆλον ἡμῖν γίγνεσθαι· ὡς εἴ γε κατὰ πολὺ τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς ἀπολειπόμεθα, λύπη μὲν ἂν εἴη κἀκείνοις, εἴ τις αὐτοῖς ἐστιν αἴσθησις, αἰσχύνη δ' ἡμῖν αὐτοῖς τοσῷδε μείζων ὅσῳ καὶ τὸ γένος περιφανέστερον (cf. Plat. Menex. 248 b c). οἱ μὲν γὰρ [ἀμαθεῖς] παντάπασιν ἄσημοι τῷ γένει τοῦτο γοῦν αὐτὸ κερδαίνουσι τὸ μὴ γιγνώσκεσθαι τοῖς πολλοῖς ὁποῖοί τινές εἰσιν· ὅσοις δὲ τὸ λαμπρὸν καὶ διάσημον τοῦ γένους οὐδὲ τοῦ λαθεῖν ἐξουσίαν δίδωσι, τί ἄλλο ἢ περιφανέστερον οὗτοι δυστυχοῦσιν; καὶ μὲν δὴ καὶ καταγιγνώσκονται μᾶλλον οἱ ἀνάξιοι τοῦ γένους, ὥστ' εἰ καί τις ἠλίθιος ὢν ὑπομιμνῄσκοι τὸ λαμπρὸν τοῦ γένους, ἀσυγγνωστότερον ἑαυτῷ τὸ κακὸν ἀποφαίνει. οὐ γὰρ ὁμοίως ἐξετάζομέν τε καὶ βασανίζομεν τοὺς ἐπι-

---

1 καὶ del. Nauck 5 σπάνισι A: corr. Willet fort. ἐπὶ τὸ γένος καταφεύγουσιν coll. Menandri fr. 533 K 6 verba corrupta 8 ἰσχύονται A: corr. Nauck 9 εὐγένεια A 10 κατὰ τὸ μὴ ἔχειν A 11 ἡ delevi 12 ἀντιθῆναι A 13 τοῦ σθενέως A: corr. Iamot 14. 15 ἔχομεν ἂν A: corr. Charterius 20 περιφανέστατον A: corr. Iamot 21 glossam delevi 25 μὲν δὴ scripsi: μέν γε A

τυχόντας ἀνθρώπους τοῖς ἐκ γένους λαμπροῦ, ἀλλὰ τοὺς μέν, κἂν μέτριοί τινες ὦσιν, ἀποδεχόμεθα τῇ δυσγενείᾳ τῆς ἐνδείας τὴν αἰτίαν ἀναφέροντες, τοὺς δ' εἰ μηδὲν τῶν προγόνων ἄξιον ἔχοιεν οὐδέπω θαυμάζομεν, ἂν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πολὺ διαφέρωσιν. ὥστ' εἴ τις εὖ φρονεῖ, τέχνης ἀσκήσει προσίτω, δι' ἣν κἂν εὐγενὴς ᾖ τοῦ γένους οὐκ ἀνάξιος φανεῖται, κἂν μὴ τοιοῦτος ὑπάρχῃ τὸ γένος αὐτὸς ἐπικοσμήσει, μιμησάμενος τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Θεμιστοκλέα, ὃς ὀνειδιζόμενος ἐπὶ τῷ γένει 'ἀλλ' ἐγὼ τοῖς ἀπ' ἐμαυτοῦ, ἔφη, τοῦ γένους ἄρξω, καὶ τὸ μὲν ἐμὸν ἀπ' ἐμοῦ γένος ἄρξεται, τὸ δὲ σὸν εἰς σὲ τελευτήσει'. ὁρᾷς ὡς οὐδὲν κωλύει τὸν Σκύθην Ἀνάχαρσιν καὶ θαυμάζεσθαί τε καὶ σοφὸν ὀνομάζεσθαι· καίτοι βάρβαρος ἦν τὸ γένος. οὗτός ποτε πρός τινος ὀνειδιζόμενος ὅτι βάρβαρος εἴη καὶ Σκύθης 'ἐμοὶ μέν, ⟨εἶπεν⟩, ἡ πατρὶς ὄνειδος, σὺ δὲ τῇ πατρίδι', πάνυ καλῶς ἐπιπλήξας τῷ μηδενὸς ἀξίῳ λόγου, μόνον δ' ἐπὶ τῇ πατρίδι σεμνυνομένῳ. εἰ γὰρ ἐπιστήσαις τοῖς πράγμασι τὸν νοῦν, οὐ διὰ τὰς πόλεις εὕροις ἂν ἐν δόξῃ τοὺς πολίτας γιγνομένους, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοὐναντίον διὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας [ἐν ταῖς τέχναις] καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν μνημονευομένας. τίς γὰρ ⟨ἂν⟩ ἦν Σταγίρων λόγος, εἰ μὴ δι' Ἀριστοτέλην, τίς δ' ἂν Σόλων, εἰ μὴ δι' Ἄρατόν τε καὶ Χρύσιππον· ὅπου καὶ τῶν Ἀθηνῶν αὐτῶν μέχρι πόρρω Ald. f. 2 τοὔνομα πεφοίτηκεν οὐ διὰ || τὴν τῆς γῆς ἀρετήν — λεπτόγεως γάρ (Thuc. 1, 2) — ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ φύντας, οἳ πλεῖστοί τε καὶ ἄριστοι γενόμενοι μετέδοσάν τι καὶ τῇ πατρίδι τοῦ σφετέρου κλέους. μάθοις δ' ἂν ἐναργέστατα τὸ τοιοῦτον ἀληθὲς ὄν, εἰ τὸν Ὑπέρβολον ἢ τὸν Κλέωνα λογίσαιο, τοσοῦτον ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν κερδήσαντας ὅσον ἄν τις εἰς περιφάνειαν κακὸς ὢν ἐπι-

---

10 τοῖς μετ' αὐτὸν A: corr. Iamot, τοῖς μετ' ἐμαυτὸν Willet, delenda putat RHeinze 15 ἔφη add. Marquardt, ἔφησεν Wilamowitz, εἶπεν ego 21 glossam delevi 22 ἂν add. Cobet σταγείρων A 27 μετέδωσαν A 30 fort. καὶ τὸν Κλέωνα 31 κακὸς ὢν scripsi: κακῶν A

κτήσαιτο. ‘ἦν ὅτε σύας Βοιώτιον ἔθνος ἔνεπον’ ὁ Πίνδαρός φησι (fr. 83 Bgk), καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ‘εἰ φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν’ (ol. VI 90), ἀξιῶν ὅλου σχεδὸν ἔθνους τὸν ἐπ’ ἀμαθείᾳ ψόγον ἀπολύεσθαι διὰ τὴν ἑαυτοῦ μουσικήν.

VIII. ἐπαινέσειε δ’ ἄν τις καὶ τὸν Ἀθήνησι νομοθέτην, ὃς τὸν μὴ διδάξαντα τέχνην ἐκώλυε πρὸς τοῦ παιδὸς τρέφεσθαι. τέχνης ⟨γὰρ⟩ ἁπάσης κατ’ ἐκεῖνον μάλιστα τὸν χρόνον ἀσκουμένης ἡνίχ’ ὡραιότατα φαίνεται τὰ σώματα, πολλοῖς συνέβη περιβλέπτοις διὰ κάλλος γεγενημένοις ἀμελῆσαι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, εἶθ’ ὕστερον ὅτ’ οὐδὲν ὄφελος λέγειν ‘εἴθ’ ὤφελεν τὸ κάλλος, ὅ με διώλεσε, κακῶς ὀλέσθαι’ (fr. ad. 174 N). τηνικαῦτα δ’ αὐτοὺς καὶ τὸ τοῦ Σόλωνος εἰσέρχεται σκοπεῖσθαι κελεύοντος ἐν τοῖς μάλιστα τὸ τέλος τοῦ βίου. εἶτα καὶ τῷ γήρᾳ λοιδοροῦνται, δέον ἑαυτοῖς, καὶ τὸν Εὐριπίδην ἐπαινοῦσι λέγοντα (fr. 928 N) οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι περαιτέρω τὸ κάλλος ἢ μέσον λαβεῖν. ἄμεινον οὖν ἐστιν ἐγνωκότας τὴν μὲν τῶν μειρακίων ὥραν τοῖς ἠρινοῖς ἄνθεσιν ἐοικυῖαν ὀλιγοχρόνιόν τε τὴν τέρψιν ἔχουσαν (cf. Mimnermi fr. 5) ἐπαινεῖν ⟨ἐκεῖνόν⟩ τε καὶ τὴν Λεσβίαν λέγουσαν (fr. 101) ‘ὁ μὲν γὰρ καλὸς ὅσσον ἰδεῖν πέλεται ⟨καλός⟩, ὁ δὲ κἀγαθὸς αὐτίκα καὶ καλὸς ἔσται’, πείθεσθαι δὲ καὶ Σόλωνι τὴν αὐτὴν γνώμην ἐνδεικνυμένῳ, τὸ δὲ γῆρας καθάπερ χαλεπὸν ἐφεδρεύοντα χειμῶνα, δεόμενον οὐχ ὑποδημάτων μόνον καὶ ἐσθῆτος ἀλλὰ καὶ οἰκήσεως ἐπιτηδείας καὶ μυρίων ἄλλων, παρασκευάζεσθαι πρὸς αὐτὸ καθάπερ ἀγαθὸν κυβερνήτην ἐκ πολλοῦ πρὸς χειμῶνα· μοχθηρὸν γὰρ τὸ ‘ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω’ (Υ 198). πρὸς τί γὰρ ἂν καὶ φαίη τις εἶναι χρήσιμον

---

1 *σῦας βοιώτοιον* A 2 *εἰ φάγομεν βοιωτίαν αὖ* A: *εἰ ἐκφεύγομεν* et *ὗν* Basil 4 *ἀμαθίᾳ* A, ceterum cf. schol. Pind. ol. VI 152 5 *ἐπαινέσῃ δ’* A: corr. anonymus Mus. crit. Cantabr. 7 *γὰρ* add. Iamot 15 *λοιδοροῦντας* A: corr. Iamot 16 *οὐ γὰρ ἀφελὲς εἶναι* A: *οὐκ* scripsi, *οὐ γὰρ ὄφελος εἶναι* Iamot, *οὐ γὰρ ἀσφαλὲς* [*εἶναι*] Grotius 17 *ἢ μέσῳ λαβεῖν* A: corr. Valckenaer 20 *ἐκεῖνον* add. Wilamowitz 22 *καλός* add. GHermann *ἔσσεται* GHermann 23 *Σόλωνι* i. e. in lege de pueris educandis

ἀνάσκητον νέου κάλλος; ἆρά γ' εἰς πόλεμον; καὶ μὴν οὐκ ⟨ἂν⟩ ἀστόχως τις ἐπιφωνήσειε τοῖς τοιούτοις ‘ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο' (Ε 429) ⟨ἢ⟩ ‘ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε' (Ζ 490). καὶ γὰρ ὁ Νιρεὺς (Β 671) ‘κάλλιστος μὲν ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν, ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην', καὶ διὰ τοῦθ' ἅπαξ αὐτοῦ μόνον ἐμνημόνευσεν Ὅμηρος ἐν νεῶν καταλόγῳ πρὸς ἐπίδειξιν, ἐμοὶ δοκεῖ, τῆς τῶν καλλίστων ἀνδρῶν ἀχρηστίας, ὅταν αὐτοῖς ὑπάρχῃ μηδὲν ἄλλο τῶν εἰς τὸν βίον χρησίμων. οὐδὲ μὴν εἰς πόρον χρημάτων, εἴ τινες τῶν κακοδαιμόνων λέγειν τολμῶσι, τὸ κάλλος ἐστὶ χρήσιμον. ὁ μὲν γὰρ ἐλευθέριός τε καὶ ἔνδοξος καὶ βέβαιος χρηματισμὸς ἀπὸ τέχνης γίγνεσθαι πέφυκεν, ὁ δ' ἀπὸ σώματος καὶ κάλλους αἰσχρός ἐστι καὶ διὰ παντὸς ἐπονείδιστος. χρὴ τοίνυν τὸν νέον πειθόμενον τῷ παλαιῷ παραγγέλματι (Socrates apud Plut. mor. p. 141 cd) τὴν ἑαυτοῦ μορφὴν ἐν κατόπτρῳ θεασάμενον, εἰ μὲν καλὸς εἴη τὴν ὄψιν, ἀσκῆσαι τοιαύτην εἶναι καὶ τὴν ψυχήν, ἄτοπον ἡγησάμενον ἐν καλῷ σώματι ψυχὴν αἰσχρὰν οἰκεῖν, εἰ δ' αἰσχρὸς αὑτῷ φαίνοιτο τὴν τοῦ σώματος ἰδέαν εἶναι, τοσῷδε μᾶλλον ἐπιμεληθῆναι τῆς ψυχῆς, ἵν' ἔχῃ λέγειν τὸ Ὁμηρικόν (θ 169) ‘ἄλλος δ' αὖτ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ· ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει, οἳ δέ τ' ἐς αὐτὸν τερπόμενοι λεύσσουσιν· ὃ δ' ἀσφαλέως ἀγορεύει αἰδοῖ μειλιχίῃ, μετὰ δὲ πρέπει ἀγρομένοισιν· ἐρχόμενον δ' ἀνὰ ἄστυ θεὸν ὣς εἰσορόωσιν'.

ἐξ ἁπάντων τοίνυν τῶν εἰρημένων τοῖς γε μὴ παντάπασιν ἀνοήτοις ἐναργῶς φαίνεται μήτ' ἐπὶ γένους λαμπρότητι μήτ' ἐπὶ πλούτῳ τε καὶ κάλλει θαρρήσαντας καταφρονῆσαι τέχνης ἀσκήσεως. αὐτάρκη μὲν οὖν καὶ ταῦτα· κάλλιον δ' ἴσως προσθεῖναι καὶ τὸ τοῦ Διογένους

---

2 οὐχ ἀστόχως A, ἂν add. Marquardt 3 ἢ add. Marquardt, καὶ Charterius 9. 10 χρήσιμον A: corr. Goulston 18 τοιοῦτον Marquardt 19 fort. ἡγούμενον 22 ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος Homerus, Galenus errore substituit exordium v. 174 29 θαρρήσαντα A: correxi 31 προσθῆναι A: corr. Bas

οἷον ἀγαθόν τινα ἐπῳδόν. ὃς ἑστιώμενος παρά τινι τῶν μὲν ἑαυτοῦ πάντων ἀκριβῶς προνενοημένῳ, μόνου δ' ἑαυτοῦ παντάπασιν ἠμεληκότι, χρεμψάμενος ὥς πτύσων εἶτ' ἐν κύκλῳ περισκοπήσας εἰς οὐδὲν μὲν τῶν πέριξ ἔπτυσεν, αὐτῷ δὲ μόνῳ προσέπτυσε τῷ δεσπότῃ τῆς οἰκίας. ἀγανακτοῦντος δ' αὐτοῦ καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτῶντος οὐδὲν ἔφησεν ὁρᾶν οὕτως ἠμελημένον τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν ὡς ἐκεῖνον. τοὺς γὰρ τοίχους ἅπαντας ἀξιολόγοις γραφαῖς κεκοσμῆσθαι, τὸ δ' ἔδαφος ἐκ ψήφων πολυτελῶν συγκεῖσθαι θεῶν εἰκόνας ἔχον [ἐξ αὐτῶν] διατετυπωμένας, ἅπαντά ⟨τε⟩ τὰ σκεύη λαμπρὰ καὶ καθαρὰ καὶ τὴν στρωμνὴν καὶ τὰς κλίνας εἰς κάλλος ἐξησκῆσθαι, μόνον δ' ἐκεῖνον ὁρᾶν ἠμελημένον. εἴθισται δ' ἅπασιν ἀνθρώποις εἰς τοὺς ἀτιμοτάτους τῶν παρόντων τόπων ἀποπτύειν. μὴ τοίνυν ἐάσῃς, ὦ μειράκιον, ἄξιον τοῦ προσπτύεσθαι γενέσθαι σεαυτόν, μηδ' ἂν ἅπαντά σοι τἄλλα κάλλιστα διακεῖσθαι δοκῇ. σπάνιον μὲν γάρ ἐστι καὶ τὸ τυχεῖν αὐτῶν ὁμοῦ πάντων, ὥς εὐγενῆ τε καὶ πλούσιον εἶναι καὶ καλὸν ἅμα τὸν αὐτόν. εἰ δ' ἄρα καὶ συνέλθοι ποτέ, δεινὸν ἂν εἴη μόνον ἐν ἅπασι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτὸν κατάπτυστον εἶναι.

IX. ἄγετ' οὖν, ὦ παῖδες, ὁπόσοι τῶν ἐμῶν ἀκηκοότες λόγων ἐπὶ τέχνης μάθησιν ὥρμησθε· μή τις ὑμᾶς ἀπατεὼν καὶ γόης ἀνὴρ παρακρουσάμενός ποτε ματαιοτεχνίαν ἢ κακοτεχνίαν ἐκδιδάξηται, γιγνώσκοντας ὡς ὁπόσοις τῶν ἐπιτηδευμάτων οὐκ ἔστι τὸ τέλος βιωφελές, ταῦτ' οὐκ εἰσὶ τέχναι. καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὑμᾶς καὶ πάνυ πέποιθα γιγνώσκειν ὅτι μηδὲν τούτων ἐστὶ τέχνη, οἷον τό τε πετευρίζειν καὶ βαδίζειν ἐπὶ σχοινίων λεπτῶν ἐν κύκλῳ τε περιδινεῖσθαι μὴ σκοτούμενον .....

---

3 *καὶ πτύσων* Nauck coll. Luciani Catapl. 12 p. 634 10 *ἔχων* A: corr. Bas (Cornar) glossam delevi 11 *τε* addidi, nisi praestat *δὲ* 12 fort. *τὰς στρωμνὰς* 21 *ἑαυτὸν* A: corr. Marquardt 25 *ἐδιδάξηται* A: correxi, cf. c. VI p. 5, 32 27 *ὑμᾶς* Goulston: *ὑμῖν* A 29 *πεττευριπτεῖν* A: correxi (*πεταυριστεῖν* Iamot, *πεταυρίζειν* Marquardt) 30 *σκοπούμενον* A: corr. Iamot

οἷα τὰ Μυρμηκίδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Καλλικράτους τοῦ Λακεδαιμονίου. τὸ δὲ τῶν ἀθλητῶν ἐπιτήδευμα μόνον ὑποπτεύω, μή ποτ' ἄρα τοῦτο καὶ ῥώμην σώματος ἐπαγγελλόμενον καὶ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς δόξαν ἐπαγόμενον, δημοσίᾳ παρὰ τοῖς πατράσι [τετιμημένον] ἡμερησίαις ἀργυρίου δόσεσιν καὶ ὅλως ἴσα τοῖς ἀριστεῦσι τετιμημένον, ἐξαπατήσῃ τινὰ τῶν νέων ὡς προκριθῆναί τινος τέχνης. ὅθεν ἄμεινον προδιασκέψασθαι περὶ αὐτοῦ· εὐεξαπάτητος γὰρ ἕκαστος ἐν οἷς ἐστιν ἀπρόσκεπτος.

τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπικοινωνεῖ θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις, τοῖς μὲν καθ' ὅσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθ' ὅσον θνητόν. βέλτιον οὖν ἐστι τῆς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἰσθανόμενον ἐπιμελήσασθαι παιδείας, ἧς τυχόντες μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν, ἀποτυχόντες δ' οὐκ αἰσχυνούμεθα τῶν χειρίστων ζῴων ἐλαττούμενοι. σώματος δ' ἄσκησις ἀθλητικὴ ἀποτυγχανομένη μὲν αἰσχίστη, ἐπιτυγχανομένη δὲ τῶν ἀλόγων ζῴων οὐδέπω κρείττων. τίς γὰρ λεόντων ἢ ἐλεφάντων ἀλκιμώτερος, τίς δ' ὠκύτερος λαγωοῦ; τίς δ' οὐκ οἶδεν, ὡς καὶ τοὺς θεοὺς δι' οὐδὲν ἄλλ' ἢ διὰ τὰς τέχνας ἐπαινοῦμεν, οὕτως καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀρίστους θείας ἀξιωθῆναι τιμῆς, οὐχ ὅτι καλῶς ἔδραμον ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἢ δίσκον ἔρριψαν ἢ διεπάλαισαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπὸ τῶν τεχνῶν εὐεργεσίαν. Ἀσκληπιός γέ τοι
Ald. f. 2' καὶ Διόνυσος, εἴτ' ἄνθρωποι πρότερον ἤστην || εἴτ' ἀρχῆθεν θεοί, τιμῶν ἀξιοῦνται μεγίστων, ὃ μὲν διὰ τὴν ἰατρικήν, ὃ δ' ὅτι τὴν περὶ τὰς ἀμπέλους ἡμᾶς τέχνην ἐδίδαξεν. εἰ δ' οὐκ ἐθέλεις ἐμοὶ πείθεσθαι, τόν γε θεὸν αἰδέσθητι τὸν Πύθιον· οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν Σωκράτην εἰπὼν ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατον εἶναι, καὶ τῷ Λυκούργῳ προσφωνήσας ὧδ' εἶπεν (Herod. 1, 65)·

---

1 *μυρμηκιάδου* A   5 glossam delevi   11 *ἐπικοινεῖ θεοῖς τε* A: corr. Goulston   17 *τῶν ἀργήστων* A: correxi, sed incerta emendatio   22 *ἐπαινουμένας; ὡς καὶ* A: *οὕτως* pro *ὡς* Goulston, *ἐπαινοῦμεν, οὕτως* ego   24 cf. Euripidis versus c. x

ἥκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον,
ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε.

ὁ δ' αὐτὸς οὗτος θεὸς καὶ τὸν Ἀρχίλοχον τεθνεῶτα φαίνεται τιμῶν οὐ τὰ μέτρια· τὸν γοῦν φονέα βουλόμενον εἰσελθεῖν εἰς τὸν νεὼν αὐτοῦ διεκώλυσεν εἰπών 'Μουσάων θεράποντα κατέκτανες· ἔξιθι νηοῦ'.

x. λέγε δή μοι καὶ σὺ τὰς τῶν ἀθλητῶν προσαγορεύσεις. ἀλλ' οὐκ ἐρεῖς ὅτι μηδ' ἔχεις εἰπεῖν, εἰ μή τι τοῦ μάρτυρος ὡς οὐκ ἀξιόχρεω κατέγνωκας· ἐμφαίνειν γὰρ ἔοικάς τι τοιοῦτον, ὅταν ἐπὶ τοὺς πολλοὺς τὸν λόγον ἄγῃς μάρτυρας καὶ τὸν παρὰ τούτων ἔπαινον προχειρίζῃ. καίτοι ⟨γ'⟩ οὔτε νοσῶν εὖ οἶδ' ὅτι τοῖς πολλοῖς ἂν ἐπιτρέψαις αὑτὸν ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων καὶ τούτων τοῖς ἰατρικωτάτοις, οὔτ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ, ἤδη δὲ ἐπὶ τῶν σμικροτάτων τέκτονι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὲ χρῄζων τῷ σκυτοτόμῳ. πῶς ἂν οὖν ἔνθα περὶ πρωτείων ὁ ἀγών ἐστι, σαυτῷ διδοίης τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; παρίημι γὰρ τό γε νῦν εἶναι μεμνῆσθαι τῶν θεῶν. ἄκουσον οὖν ὅπως Εὐριπίδης φρονεῖ περὶ τῶν ἀθλητῶν (fr. 282 N)·

κακῶν γὰρ ὄντων μυρίων καθ' Ἑλλάδα
οὐδὲν κάκιον ἔστιν ἀθλητῶν γένους·
οἳ πρῶτον οἰκεῖν οὔτε μανθάνουσιν εὖ
οὔτ' ἂν δύναιντο. πῶς γὰρ ὅστις ἔστ' ἀνὴρ
5 γνάθου τε δοῦλος νηδύος θ' ἡττημένος,
κτήσαιτ' ἂν ὄλβον εἰς ὑπεκτροφὴν πάτρας;
οὐδ' αὖ πένεσθαι κἀξυπηρετεῖν τύχαις

---

1 et 4 Λυκόεργε A 6 βουλευόμενον A: corr. Iamot 14 γ' addidi 15 αὐτὸν A, σαυτὸν Iamot 20 δίδως A: correxi 26 πρῶτα μὲν ζῆν Athen. x 413c οὐδὲ μάνουσιν εὖ A: corr. ex Athen 27 ὅταν δύναιντο A: corr. ex Athen 29 εἰς ὑπερβολὴν πατρός Athen 30 παίνεσθαι A: corr. Basil

⟨οἷοί τ'⟩· ἔθη γὰρ οὐκ ἐθισθέντες καλὰ
σκληρῶς μεταλλάσσουσιν εἰς τἀμήχανον.

ὅτι δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδευομένων αὐτοῖς ἕκαστον ἄχρηστόν ἐστιν, ἄκουε πάλιν εἴπερ ἐθέλεις ἅ φησιν·

τίς γὰρ παλαίσας εὖ, τίς ὠκύπους ἀνὴρ
ἢ δίσκον ἄρας ἢ γνάθον πλήξας καλῶς
πόλει πατρῴᾳ στέφανον ἤρκεσεν λαβών;

εἰ δὲ καὶ τούτων ἔτι λεπτομερέστερον ἀκούειν ἐθέλεις, ἄκουε πάλιν ἅ φησι·

πότερα μαχοῦνται πολεμίοισιν ἐν χεροῖν
δίσκους ἔχοντες ἢ δι' ἀσπίδων ποσὶ
θέοντες ἐκβαλοῦσι πολεμίους πάτρας;
οὐδεὶς σιδήρου ταῦτα μωραίνει πέλας.

πότερον οὖν Εὐριπίδου μὲν καὶ τῶν τοιούτων καταγνῶμεν, τοῖς δὲ φιλοσόφοις ἐπιτρέψωμεν τὴν κρίσιν; ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτων ἁπάντων ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ὡμολόγηται φαῦλον εἶναι τὸ ἐπιτήδευμα. οὐδὲ μὴν οὐδὲ τῶν ἰατρῶν τις ἐπῄνεσεν αὐτό· πρῶτον μὲν γὰρ Ἱπποκράτους ἀκούσῃ λέγοντος 'διάθεσις ἀθλητικὴ οὐ φύσει, ἕξις ὑγιεινὴ κρείσσων' (de alim. IX 110 L), ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν μετ' αὐτὸν ἀρίστων ἰατρῶν. ὅλως μὲν οὖν ἐπὶ μάρτυρος οὐκ ἐβουλόμην κρίνεσθαι· ῥητορικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον μᾶλλον ἢ τιμῶντος ἀλήθειαν ἀνδρός· ὅμως δ' ἐπειδή τινες ἐπὶ τὸν τῶν πολλῶν ἔπαινον καταφεύγουσι καὶ τὴν παρὰ τούτων κενὴν δόξαν, ἀφέντες αὐτὸ ⟨τὸ⟩ ἐπιτήδευμα γυμνὸν τῶν ἔξωθεν σκοπεῖν, ἠναγκάσθην κἀγὼ τούτους προχειρίσασθαι τοὺς μάρτυρας, ἵν' ὅτι μηδ' ἐνταῦθα πλέον ἔχουσί τι γιγνώσκωσιν. ὅθεν οὐδὲ τὸ τῆς Φρύνης ἄκαιρον ἤδη μοι διηγήσασθαι. αὕτη ποτ' ἐν συμποσίῳ, παιδιᾶς τοιαύτης γενομένης ὡς ἕκαστον

---

1 *οἷοί τ'* add. ex Athen 2 *εἰς ἀμήχανον* A *εἰς τἀμήχανα* Athen: corr. Iamot 4 *θέλεις* A, cf. v. 8 10 *πολεμίοις* A 14 *εὐριπίδη* A: corr. Iamot 15 *ἐπιτρέψομεν* A 21 *ὅλος* A: corr. Goulston 26 *τὸ* add. Willet 27 *κἀγὼ τούτους* scripsi: *κἂν τούτοις* A 28. 29 *ὅθεν οὐδὲ* Iamot: *ὅθεν δὲ* A 30 *γενομένη* A: corr. Basil

ἐν μέρει προστάξαι τοῖς συμπόταις ὃ βούλοιτο, θεασαμένη παρούσας γυναῖκας ἀγχούσῃ τε καὶ ψιμυθίῳ καὶ φύκει κεκαλλωπισμένας ἐκέλευσεν ὕδατος κομισθέντος ἀρυσαμένας ταῖς χερσὶ προσενεγκεῖν ἁπάσας τῷ προσώπῳ καὶ μετὰ τοῦτο εὐθέως ἀπομάξασθαι σινδονίῳ, καὶ αὐτὴ πρώτη τοῦτ' ἔπραξε. ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις ἁπάσαις σπίλου τὸ πρόσωπον ἐπληρώθη, καὶ ἦν ὁμοιότατα ἰδεῖν τοῖς μορμολυκείοις, αὐτὴ δὲ ⟨καὶ⟩ καλλίων ἐφάνη· μόνη γὰρ ἦν ἀκαλλώπιστός τε καὶ αὐτοφυῶς καλή, μηδεμιᾶς πανουργίας κομμωτικῆς δεομένη. ὥσπερ οὖν τὸ ἀληθινὸν κάλλος ἀκριβῶς ἐξετάζεται μόνον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῶν ἔξωθεν αὐτῷ προσόντων ἁπάντων γυμνωθέν, οὕτω καὶ τὴν ἀθλητικὴν ἐπιτήδευσιν ἐξετάζεσθαι προσήκει μόνην, εἴ τι φαίνοιτ' ἔχειν χρήσιμον ἢ κοινῇ ταῖς πόλεσιν ἢ ἰδίᾳ τοῖς μεταχειριζομένοις αὐτήν.

XI. *ἀγαθῶν οὖν τῶν ἐν τῇ φύσει τῶν μὲν περὶ ψυχὴν ὄντων τῶν δὲ περὶ σῶμα τῶν δ' ἐκτός, καὶ παρὰ ταῦτ' οὐδενὸς ἄλλου γένους ἀγαθῶν ἐπινοουμένου, ὅτι μὲν τῶν ψυχικῶν ἀγαθῶν οὐδ' ὄναρ ποτὲ μετειλήφασιν οἱ ἀθλοῦντες εὔδηλον παντί. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδ' εἰ ψυχὴν ἔχουσι γιγνώσκουσι· τοσοῦτον ἀποδέουσι τοῦ λογικὴν αὐτὴν ἐπίστασθαι. σαρκῶν γὰρ ἀεὶ καὶ αἵματος ἀθροίζοντες πλῆθος ὡς ἐν βορβόρῳ πολλῷ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν ἔχουσι κατεσβεσμένην, οὐδὲν ἀκριβὲς νοῆσαι δυναμένην ἀλλ' ἄνουν ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζῴοις. ἴσως δ' ⟨ἂν⟩ ἀμφισβητήσειαν ὡς τῶν περὶ τὸ σῶμά τινος ἀγαθῶν ἐπήβολοι. πότερον οὖν τῆς τιμιωτάτης ὑγιείας ἀμφισβητήσουσιν; ἀλλ' οὐδένας ἄλλους ἂν εὕροις ἐν σφαλερωτέρᾳ διαθέσει σώματος, εἴπερ Ἱπποκράτει δεῖ πιστεύειν* (Aphor. 1, 3. IV 458 L) *εἰπόντι τὴν καὶ ἐπ'*

---

1 *ἃ βούλοιτο* A: correxi 4 *ἅπαξ αὐτῷ τῷ προσώπῳ* A: correxi 7 fort. *τὰ πρόσωπα* *ὁμοιότητα* A: correxi, vix recte *ὁμοιοτάτας* Iamot 8 *καὶ* adieci 12 *προσιόντων* A: corr. Wilamowitz 17 *ὄντων* add. e cod. Adelphi Goulston 24 *ἑαυτῶν* suspectum fort. *ἀκριβῶς* 26 *ἂν* add. Marquardt 27 fort. *⟨εἰσιν⟩ ἐπήβολοι* 30 *καὶ τὴν* Anon. mus Cantabr

ἄκρον εὐεξίαν σφαλερὰν ὑπάρχειν, ἣν μεταδιώκουσιν οὗτοι. καὶ δὴ καὶ τὸ ‘ἄσκησις [μὲν] ὑγιείης, ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων’ Ἱπποκράτει καλῶς εἰρημένον (Epid. vi 4, 18. v 312 L) ἐπαινεῖται πρὸς ἁπάντων. οἳ δὲ τοὐναντίον ἐπιτηδεύουσιν, ὑπερπονοῦντές τε καὶ ὑπερπιπλάμενοι καὶ ὅλως τὸν τοῦ παλαιοῦ λόγον ὡς κορυβαντιῶντος κατεγνωκότες. ὃ μὲν γὰρ ὑγιεινὴν δίαιταν ὑποτιθέμενος ἔλεγε (Epid. vi 6, 2. v 324 L) ‘πόνοι σιτία ποτὰ ὕπνοι ἀφροδίσια, πάντα μέτρια’, οἳ δὲ τὰ γυμνάσια πέρα τοῦ προσήκοντος ἑκάστης ἡμέρας διαπονοῦσι τροφάς τε προσφέρονται σὺν ἀνάγκῃ, πολλάκις ἄχρι μέσων νυκτῶν ἐκτείνοντες τὴν ἐδωδήν, ὥς προσηκόντως ἄν τιν’ ἐπ’ αὐτῶν εἰπεῖν (cf. Ω 677) ‘ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ εὗδον παννύχιοι μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ· ἀλλ’ οὐκ ἀθλητὰς κακοδαίμονας ὕπνος ἔμαρπτεν.’ ἀνὰ λόγον τοίνυν τούτοις καὶ ἡ τῶν ὕπνων αὐτοῖς ἔχει συμμετρία. ἡνίκα γὰρ οἱ κατὰ φύσιν βιοῦντες ἀπὸ τῶν ἔργων ἥκουσιν ἐδεσμάτων δεόμενοι, τηνικαῦθ’ οὗτοι διανίστανται τῶν ὕπνων, ὥστ’ ἐοικέναι τὸν βίον αὐτῶν Ald. f. 3 ὑῶν δια||γωγῇ· πλήν γ’ ὅσον οἱ μὲν ὕες οὐχ ὑπερπονοῦσιν οὐδὲ πρὸς ἀνάγκην ἐσθίουσιν, οἳ δὲ καὶ ταῦτα πάσχουσι καὶ ῥοδοδάφναις ἐνίοτε τὰ νῶτα διακναίονται. ὁ μὲν οὖν παλαιὸς Ἱπποκράτης πρὸς οἷς εἶπον ἔμπροσθεν ἔτι καὶ ταῦτά φησι (Aphor. 2, 51. iv 484 L) ‘τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης πληροῦν ἢ κενοῦν ἢ θερμαίνειν ἢ ψύχειν ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν σφαλερόν’. ‘πᾶν γάρ, φησί, τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον.’ οἳ δ’ οὔτε τούτων ἐπαίουσιν οὔτε τῶν ἄλλων ὅσα καλῶς εἰπόντος ἐκείνου παραβαίνουσιν, ἀλλὰ πάντ’ ἐξ ὑπεναντίου τοῖς ὑγιεινοῖς

---

2 *καὶ τὸ* Marquardt: *καὶ ὅτι* A *μὲν* delevi 3 *ἀοκνίη πάντων* A: corr. ex Hippocr *ἱπποκράτῃ* A: corr. Basil 6. 7 *κορυβαντιῶντες* A: corr. Willet 8 *σῖται* A: corr. ex Hippocr 9 *ὕπνος* Hippocr *πάντα* deest apud Hippocr 10 *παρὰ* A: corr. Willet 15 *ἔμαρπεν* A 16 *ἀνάλογον* A 18 *ἔκουσιν* A (*ἔχουσιν* Bas): corr. Iamot (Cornar) 23 *εἶπεν* A: corr. Marquardt 28 *ἐπαΐσιν* A: corr. Iamot

παραγγέλμασιν ἐπιτηδεύουσιν. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἂν ἔγωγε φαίην ἄσκησιν οὐχ ὑγιείας ἀλλὰ νόσου μᾶλλον εἶναι τὸ ἐπιτήδευμα. τοῦτο δ᾽ οἶμαι καὶ αὐτὸν τὸν Ἱπποκράτην φρονεῖν ἐπειδὰν λέγῃ (de alim. ix 110 L) ‘διάθεσις ἀθλητικὴ οὐ φύσει, ἕξις ὑγιεινὴ κρείσσων’. οὐ γὰρ μόνον τοῦ κατὰ φύσιν ἐστερῆσθαι τὸ ἐπιτήδευμα δι᾽ ὧν εἶπεν ἐδήλωσεν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἕξιν ὠνόμασε τὴν διάθεσιν αὐτῶν, ἀφαιρούμενος καὶ τῆς προσηγορίας αὐτοὺς ᾗ προσαγορεύουσιν ἅπαντες οἱ παλαιοὶ τοὺς ὄντως ὑγιαίνοντας. ἡ μὲν γὰρ ἕξις ἔμμονός τίς ἐστι καὶ δυσαλλοίωτος διάθεσις, ἡ δὲ τῶν ἀθλητῶν ἐπ᾽ ἄκρον εὐεξία σφαλερά τε καὶ εὐμετάπτωτος. οὔτε γὰρ πρόσθεσιν ἔτι διὰ τὴν ἀκρότητα χωρεῖ καὶ τῷ μὴ δύνασθαι μένειν ἐπὶ ταὐτοῦ μηδ᾽ ἀτρεμεῖν λοιπὴν ἔχει τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ὁδόν. οὕτως μὲν ἀθλοῦσιν αὐτοῖς διάκειται τὸ σῶμα, καταλύσασι δὲ πολὺ δή τι χεῖρον. ἔνιοι μὲν γὰρ μετ᾽ ὀλίγον ἀποθνῄσκουσιν, ἔνιοι δ᾽ ἐπὶ πλέον ⟨μὲν⟩ ἥκουσιν ἡλικίας, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὐτοὶ γηρῶσιν οὐδὲ κἂν ἀφίκωνταί ποτ᾽ εἰς τοῦτο, τῶν Ὁμηρικῶν οὐδὲν ἀπολείπονται Λιτῶν, ‘χωλοί τε ῥυσοί τε παραβλῶπές τ᾽ ὀφθαλμώ’ (*I* 503) ἀποτελούμενοι. ὡς γὰρ τὰ διασεισθέντα τῶν τειχῶν ἀπὸ μηχανημάτων ἑτοίμως ὑπὸ τῆς τυχούσης διαλύεται βλάβης, οὔτε σεισμὸν οὔτ᾽ ἄλλην τινὰ βραχυτέραν δυνάμενα φέρειν περίστασιν, οὕτω καὶ τὰ τῶν ἀθλητῶν σώματα σαθρὰ καὶ ἀσθενῆ ταῖς κατὰ τὴν ἐπιτήδευσιν γεγονότα πληγαῖς ἕτοιμα πρὸς τὸ πάσχειν ἐστὶν ἐπὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεσιν. οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμοὶ περιορωρυγμένοι πολλάκις ὅθ᾽ ἡ δύναμις οὐκέτ᾽ ἀντέχει πληροῦνται ῥευμάτων, οἱ δ᾽ ὀδόντες ἅτε διασεσεισμένοι πολλάκις ἐπιλειπούσης ἐν τῷ χρόνῳ τῆς δυνάμεως αὐτοὺς ἑτοίμως ἐκπίπτουσι, τὰ δὲ λυγισθέντα τῶν ἄρθρων ἀσθενῆ πρὸς πᾶσαν τὴν ἔξωθεν βίαν γίγνεται, καὶ πᾶν ῥῆγμα καὶ σπάσμα ῥᾳδίως

---

17 μὲν adieci 18 ἐφίκωνται A: corr. Nauck 20 παραβλῶπες ὀφθαλμῶν A (hinc ἀποστερούμενοι Iamot) 27 περιωρυγμένοι A: corr. Cobet

κινεῖται. σωματικῆς μὲν οὖν ὑγιείας ἕνεκα φανερὸν ως οὐδὲν ἄλλο γένος ἀθλιώτερόν ἐστι τῶν ἀθλητῶν. ὥστ' εἰκότως ἄν τις εἴποι συγγενῶς ὀνομάζεσθαι, ⟨ἢ ἀπὸ τοῦ ἀθλίου⟩ τῶν ἀθλητῶν προσαγορευθέντων ἢ ἀπὸ τοῦ ἀθλητοῦ τὴν προσηγορίαν τῶν ἀθλίων ἐσχηκότων ἢ κοινῶς ἀμφοτέρων καθάπερ ἀπὸ πηγῆς μιᾶς τῆς ἀθλιότητος ὠνομασμένων.

XII. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ περὶ τοῦ μεγίστου τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν τῆς ὑγιείας ἐσκέμμεθα, μεταβῶμεν ἐπὶ τὰ λοιπά. τὰ μὲν δὴ περὶ κάλλους οὕτως αὐτοῖς ἔχει, ὡς μὴ μόνον ὠφελεῖσθαί τι πρὸς τῆς ἀθλήσεως τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς αὐτῶν πάνυ συμμέτρως ἔχοντας τῶν μελῶν οἱ γυμνασταὶ παραλαβόντες, ὑπερπιάναντές τε καὶ διασάξαντες αἵματί τε καὶ σαρξίν, εἰς τοὐναντίον ἤγαγον. ἐνίων δὲ καὶ τὰ πρόσωπα παντάπασιν ἄμορφα καὶ δυσειδῆ κατέστησαν καὶ μάλιστα τῶν παγκράτιον ἢ πυγμὴν ἀσκησάντων. ὅταν δὲ καὶ τῶν μελῶν ⟨τι⟩ τελέως ἀποκλάσωσιν ἢ διαστρέψωσιν ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόψωσι, τότ' οἶμαι τότε καὶ μάλιστα τὸ ⟨διὰ⟩ τῆς ἐπιτηδεύσεως αὐτῶν ἀποτελούμενον κάλλος ἐναργῶς ὁρᾶσθαι. ταῦτα μὲν οὖν αὐτοῖς ὑγιαίνουσιν εἰς κάλλος εὐτύχηται, καταλύσασι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ⟨τῶν⟩ τοῦ σώματος αἰσθητηρίων προσαπόλλυται καὶ πάνθ' ὡς εἰπεῖν τὰ μέλη διαστρεφόμενα παντοίας ἀμορφίας αἴτια γίγνεται.

XIII. ἀλλ' ἴσως τῶν ⟨μὲν⟩ εἰρημένων οὐδενός, ἰσχύος ⟨δ'⟩ ἀντιποιήσονται· τοῦτο γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι φήσουσιν, ἰσχυρότατοι πάντων εἶναι. ποίας, ὦ πρὸς θεῶν, ἰσχύος καὶ ποῦ χρησίμης; πότερον τῆς εἰς τὰ γεωργικὰ τῶν

---

2. 3 *ὧν ἀθλητῶν· ὥστ' ἰκότως* A: corr. Basil (Cornar) 3 *εὐγενῶς* A: correxi 3. 4 supplevi; *ἀπὸ τοῦ ἀθλίου* post *τῶν ἀθλητῶν* add. Goulston 5 *τὸν ἄθλιον* A: corr. Iamot (Cornar) 6. 7 *ἀπὸ γῆς μιᾶς* et *ὠνομασμένον* A: corr. Iamot (Cornar) 11 *μὴ μόνον ⟨οὐκ⟩* Goulston, *⟨μηδέν⟩ τι* Willet 14 *διαυξήσαντες* cod. Adelphi 17 *τι* add. Iamot 19 *διὰ* addidi 22 *τῶν* add. ed. Kuehnii 23 *ὡς ἔφην* A: correxi 25 *μὲν* (post *εἰρημένων*) add. Cornarius 26 *δὲ* add. Iamot (Cornar) *ἀντιποιήσωνται* A *εὖ οἶδ' ὃν φ. ἰσχυρότατον* A: corr. Cornarius

ἔργων; πάνυ μὲν οὖν καλῶς ἢ σκάπτειν ἢ θερίζειν ἢ ἀροῦν ⟨ἤ⟩ τι τῶν ἄλλων τῶν κατὰ γεωργίαν δύνανται. ἀλλ᾽ ἴσως ⟨τῆς⟩ εἰς τὰ πολεμικά; τὸν Εὐριπίδην αὖθίς μοι κάλει, ὅστις αὐτοὺς ὑμνήσει λέγων (fr. 282) ‘πότερα μαχοῦνται πολεμίοισιν, ἐν χεροῖν δίσκους ἔχοντες;’ τῷ γὰρ ὄντι ‘οὐδεὶς σιδήρου ταῦτα μωραίνει πέλας’. ἀλλὰ πρὸς κρύος καὶ θάλπος ἰσχυροί; αὐτοῦ γε τοῦ Ἡρακλέους ζηλωταί, ὡς ἑνὶ καὶ χειμῶνι καὶ θέρει σκέπεσθαι δέρματι, ὡς ἀνυπόδετοι διατελεῖν, ὑπαίθριοι κοιμᾶσθαι, χαμευνεῖν· ἐν ἅπασι γὰρ τούτοις τῶν νεογνῶν παίδων εἰσὶν ἀσθενέστεροι. ἐν τίνι τοίνυν ἔτι τὴν ἰσχὺν ἐπιδείξονται ἢ ἐπὶ τίνι μέγα φρονήσουσιν; οὐ γὰρ δήπου [ὅτι ἐπὶ] τῷ τοὺς σκυτοτόμους ἢ ⟨τοὺς⟩ τέκτονας ἢ τοὺς οἰκοδόμους οἷοί τ᾽ εἶναι καταβάλλειν ἐν παλαίστρᾳ τε καὶ σταδίῳ; τάχ᾽ οὖν ἐπὶ τῷ δι᾽ ὅλης ἡμέρας κονίεσθαι ⟨θαυμάζεσθαι⟩ δικαιοῦσιν· ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ τοῖς ὄρτυξι καὶ τοῖς πέρδιξιν ὑπάρχει, καὶ εἴπερ ἐπὶ τούτῳ, μέγα χρὴ φρονεῖν ⟨καὶ⟩ ἐπὶ τῷ δι᾽ ὅλης ἡμέρας βορβόρῳ λούεσθαι. ἀλλὰ νὴ Δία τῶν ἱερουργημένων ἕνα ταύρων ἀναθέμενος τοῖς ὤμοις ὁ Μίλων ἐκεῖνος ὁ Κροτωνιάτης διεκόμισέ ποτε τὸ στάδιον. ὦ τῆς ὑπερβαλλούσης ἀνοίας, ὡς μηδὲ τοῦτο γιγνώσκειν ὅτι πρὸ βραχέος τὸ βαρύτατον τοῦτο σῶμα τοῦ ταύρου ζῶντος ἐβάσταζεν ἡ ψυχὴ τοῦ ζῴου, καὶ πολλῷ γ᾽ ἀκοπώτερον ἢ ὁ Μίλων, ἥ γε καὶ θεῖν ἠδύνατο βαστάζουσα· ἀλλ᾽ ὅμως οὐδενὸς ἦν ἀξία, παραπλησίως τῇ Μίλωνος. ἐδήλωσε δὲ καὶ ἡ τελευτὴ τἀνδρὸς ὅπως ἦν ἀνόητος· ὅς γε θεασάμενός ποτε νεανίσκον σχίζοντα κατὰ μῆκος ξύλον ἐνθέσει σφηνῶν,

---

1. 2 θερίζειν παροῦντι τῶν ἄλλων τὴν κατὰ A: corr. Iamot (Cornar) 3 τῆς addidi 7 ἡρακλέος A: corr. Basil 8 καὶ χειμῶνος καὶ θέρους Nauck fort. recte, cf. Hippocr. de aer. loc. aq. 19 (II 72 L) σίτῳ τε χρέωνται αἰεὶ ὁμοίῳ ἐσθῆτί τε ⟨τῇ⟩ αὐτῇ καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος 10 παῖδες A: corr. Iamot 11. 12 ἐπιδείξωνται A 13 ὅτι ἐπὶ delevi (ἐπὶ τῷ del. Iamot) τοὺς add. Marquardt, sed fort. ἢ τέκτονας delendum 14 οἷοί τ᾽ εἰσὶ A: correxi 16 θαυμάζεσθαι addidi 18 καὶ addidi 22. 23 τὸ βραχὺ τὸ αὐτὸ τοῦτο A: correxi 24 μίλων ἦγε· καὶ A: correxi 28 ξύλα A: corr. RVolkmann σφίνων (item p. 20, 4) A: corr. Basil

ἐκεῖνον μὲν ἀπέστησε καταγελάσας, αὐτὸς δὲ διὰ τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν μόνων ἐτόλμησε διασπᾶν αὐτό. κἄπειθ' ὅσον εἶχεν ἰσχύος εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ προσβολῇ πληρώσας διέστησε μὲν ἑκατέρωσε τὰ μέρη τοῦ ξύλου, τῶν σφηνῶν δ' ἐκπεσόντων ἐν τῷδε τὸ λοιπὸν τοῦ ξύλου μέρος ἀδυνατῶν διαστῆσαι μέχρι πολλοῦ μὲν ἀντεῖχεν, ὕστερον δὲ νικηθεὶς οὐκ ἔφθασε κομίσασθαι τὰς χεῖρας, ἀλλ' ὑπὸ τῶν μερῶν τοῦ ξύλου συνελθόντων ἀλλήλοις καταληφθεῖσαι συνετρίβησαν μὲν αὗται πρῶται, θανάτου δ' οἰκτροῦ τῷ Μίλωνι κατέστησαν αἴτιαι. πάνυ μὲν οὖν ὤνησεν αὐτὸν εἰς τὸ μηδὲν παθεῖν ὁ νεκρὸς ταῦρος ἐν τῷ σταδίῳ βασταχθείς· ἢ τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων ἔσωσεν ἄν, ἡνίκα πρὸς τὸν βάρβαρον ἐπολέμουν, ἡ τοιαύτη τοῦ Μίλωνος ἐνέργεια [περὶ τὸν ταῦρον], ἀλλ' οὐχ ἡ Θεμιστοκλέους σοφία πρῶτον μὲν ὑποκριναμένου καλῶς τὸν χρησμόν, εἶτα στρατηγήσαντος ὡς ἐχρῆν; 'σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα ⟨τὰς⟩ πολλὰς χέρας νικᾷ, σὺν ὅπλοις δ' ἀμαθία χεῖρον κακόν' (Eurip. fr. 200).

ὅτι μὲν εἰς οὐδὲν τῶν κατὰ τὸν βίον ἔργων χρήσιμος ἡ τῶν ἀθλητῶν ἄσκησις, εὖ οἶδ' ὅτι σαφὲς ἤδη γέγονεν· ὅτι δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς ἀσκοῦσιν οὐδενός εἰσιν ἄξιοι λόγου μάθοιτ' ἄν, εἰ διηγησαίμην ὑμῖν τὸν μῦθον ἐκεῖνον, ὃν τῶν οὐκ ἀμούσων ἀνδρῶν τις ἐντείνας ἔπεσι
Ald. f. 3' διεσκεύασεν. ἐστὶ δὲ οὗτος. || εἰ Διὸς γνώμῃ πᾶσι τοῖς ζῴοις ὁμόνοια καὶ κοινωνία γένοιτο πρὸς τὸν βίον, ὡς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ κήρυκα μὴ μόνον ἀνθρώπους τοὺς ἀγωνιουμένους καλεῖν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἐπιτρέπειν τοῖς ζῴοις εἰς τὸ στάδιον ἥκειν [ἓν], οὐδένα ἂν ἄνθρωπον οἶμαι στεφθήσεσθαι. 'ἐν μὲν γὰρ δολιχῷ ὑπέρτατος, φησίν, ὁ ἵππος ἔσται, τὸ στάδιον δὲ λαγωὸς ἀποίσεται,

---

5 λιπὸν A: corr. Iamot 10 πάνυ μὲν οὖν scripsi: πάνυ γοῦν A 14 glossema sustuli 17 τὰς add. ex aliis χεῖρας A 17. 18 χεῖρον ἢ κακόν A: corr. Cornarius 21 ἐν ἑαυτοῖς οἷς A: corr. Goulston 28 ἓν del. Haupt, item fortasse ἂν delendum 29. 30 φησίν, ὑπέρτατος Wilamowitz: ὑπέρτατα A, versum restituebat Charterius πανυπέρτατος (possis μέγ' ὑπέρτ.) ἔσσεται ἵππος

ἐν δὲ διαύλῳ δορκὰς ἀριστεύσει. μερόπων δ' ἐναρίθμιος οὐδεὶς ἐν ποσίν, ὦ κοῦφοι ἀσκήτορες, ἄθλιοι ἄνδρες.' ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀφ' Ἡρακλέους τις ἐλέφαντος ἢ λέοντος ἰσχυρότερος ἂν φανείη. οἶμαι δ' ὅτι καὶ ταῦρος πυγμῇ στεφθήσεται. 'καὶ ὄνος, φησί, λὰξ ὅτι εἰ βούλεται ἐρίσας αὐτὸς τὸν στέφανον οἴσεται. αὐτὰρ ἐν ἱστορίῃ πολυπείρῳ γράψεται ὄνος, ὅτι παγκράτιον νίκησέ ποτ' ἄνδρα (εἰκοστὴ δὲ καὶ πρώτη ὀλυμπιὰς ἦν ὅτ' ἐνίκα) Ὀγκηστής.'

πάνυ χαριέντως οὗτος ὁ μῦθος ἐπιδείκνυσι τὴν ἀθλητικὴν ἰσχὺν οὐ τῶν ἀνθρωπίνων οὖσαν ἀσκημάτων· καίτοι γ' εἰ μηδ' ἐν ἰσχύι πρωτεύουσι τῶν ζῴων οἱ ἀθληταί, τίνος ἂν ἔτι τῶν ἄλλων ἐπήβολοι γενηθεῖεν ἀγαθῶν;

XIV. *εἰ δὲ καὶ τὴν ἡδονὴν σώματός τις ἀγαθὸν εἶναι φαίη, οὐδ' αὐτῆς ταύτης αὐτοῖς μέτεστιν οὔτ' οὖν ἀθλοῦσιν οὔτε καταλύσασιν· εἴ γε παρὰ μὲν τὸν τῆς ἀθλήσεως χρόνον ἐν πόνοις τε καὶ ταλαιπωρίαις εἰσίν, οὐ γυμναζόμενοι μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνάγκην ἐσθίοντες, ἡνίκα δὲ καὶ καταλύσαντες τύχοιεν, ἀνάπηροι τὰ πλεῖστα μέρη τοῦ σώματος γίγνονται.*

τάχ' οὖν ἐπὶ τῷ χρήματα πάντων ἀθροίζειν πλεῖστα σεμνύνονται· καὶ μὴν ἔστιν ὑμῖν θεάσασθαι πάντας αὐτοὺς ὀφείλοντας οὐ μόνον ἐκεῖνον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀθλοῦσιν ἀλλὰ καὶ καταλύσαντας τὴν ἄσκησιν, οὐδ' ἂν εὕροις ἀθλητὴν οὐδένα πλουσιώτερον ἑνὸς τῶν ἐπιτυχόντων οἰκονόμων ἀνδρὸς πλουσίου. ἐστὶ δ' οὐδ' αὐτὸ τὸ πλουτεῖν ἐξ ἐπιτηδεύματος ἀξιόλογον ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ τοιαύτην ἐπίστασθαι τέχνην ἣ καὶ ναυαγήσασι συνεκκο-

---

2 *ἀσκητῆρες* A: corr. Gataker 5 *λὰξ ποδὶ εἰ* Haupt, fort. *λὰξ ὅτε τις βούληται* *ἐρείσας* A: corr. Iamot 6 *αὐτὸν* A: correxi 6. 7 *πολυπήρῳ* A: corr. Iamot, tum fort. *γράψετ' ἀγῶνος* 7 *ἄνδρας* A: correxi, poeta fort. scripsit ⟨*κρατερὸν*⟩ *νίκησέ ποτ' ἄνδρα* et deinceps *εἰκοστῇ δ' ἔπι πρώτῃ* 11 *μηδὲν ἰσχύει* A: distinxi (*ἰσχύι* Iamot) 15 *οὐδὲ ταύτης αὐτῆς* A: transposui, *αὐτῆς* del. Marquardt 21 *τῷ χρήματι* A: corr. Iamot 25 *οὐδενὸς* A: corr. Marquardt; *οὐδένα* voluit etiam Goulston quamquam *οὐδὲν* scriptum edidit 28 *ἣν καὶ* A: corr. Iamot

λυμβήσει· ὅπερ οὔτε τοῖς διοικοῦσι τὰ τῶν πλουσίων οὔτε τοῖς τελώναις ἢ τοῖς ἐμπόροις ὑπάρχει. καίτοι πλουτοῦσιν ἐξ ἐπιτηδευμάτων οὗτοι μάλιστα, ἀλλ' ἐὰν ἀπολέσωσι τὰ χρήματα, συναπολλύουσιν αὐτοῖς καὶ τὰς πράξεις, ἀφορμῆς μέν τινος χρημάτων εἰς αὐτὰς δεόμενοι, τῷ δ' οὐκ ἔχειν ταύτην ἄρξασθαι τῆς ἀρχαίας πράξεως ἀδυνατοῦντες· οὐδὲ γὰρ δανείζει τις αὐτοῖς χωρὶς ἐνεχύρων ἢ ὑποθηκῶν.

ὥστ' εἰ καὶ πρὸς χρηματισμὸν ἀσφαλῆ τε καὶ οὐκ ἄδοξον ἀξιοῖ τις ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, τέχνην ἀσκητέον ἐστὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου καὶ παραμενοῦσαν. ἀλλὰ διττῆς οὔσης διαφορᾶς τῆς πρώτης ἐν ταῖς τέχναις (ἔνιαι μὲν γὰρ αὐτῶν λογικαί τ' εἰσὶ καὶ σεμναί, τινὲς δ' εὐκαταφρόνητοι καὶ διὰ τῶν τοῦ σώματος πόνων, ἃς δὴ βαναύσους τε καὶ χειρωνακτικὰς ὀνομάζουσιν), ἄμεινον ἂν εἴη τοῦ προτέρου γένους τῶν τεχνῶν μετέρχεσθαί τινα. τὸ γάρ τοι δεύτερον γένος αὐτῶν ἐπιλείπειν εἴωθε γηρῶντας τοὺς τεχνίτας. εἰσὶ δ' ἐκ τοῦ προτέρου γένους ἰατρική τε καὶ ῥητορικὴ καὶ μουσική, γεωμετρία τε καὶ ἀριθμητικὴ καὶ λογιστική, καὶ ἀστρονομία καὶ γραμματικὴ καὶ νομική· πρόσθες δ' εἰ βούλει ταύταις πλαστικήν τε καὶ γραφικήν· εἰ γὰρ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἰσχύος νεανικῆς δεῖται τὸ ἔργον αὐτῶν. ἐκ τούτων οὖν τινα τῶν τεχνῶν ἀναλαμβάνειν τε καὶ ἀσκεῖν χρὴ τὸν νέον, ὅτῳ μὴ παντάπασιν ἡ ψυχὴ βοσκηματώδης ἐστί, καὶ μᾶλλόν γε τὴν ἀρίστην ἐν ταύταις, ἥτις ὡς ἡμεῖς φαμεν ἐστὶν ἰατρική. τοῦτο δ' αὐτὸ δεικτέον ἐφεξῆς.

* * *

---

1 *οὔτε τὰ διοικοῦσι* A: corr. Bas (Cornar)   6 fort. ⟨*πάλιν*⟩ vel ⟨*αὖθις*⟩ *ἄρξασθαι*, cf. Galen. de opt. discipl. c. 4 *ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν αὖθις ἀρξάμενοι*   7 *δανίζει* A   10 *ἡμᾶς* A: corr. Marquardt   11 *καὶ* delebat Marquardt   *παραμένουσαν* A: corr. Cobet   17 *ἀπολείπειν* A: correxi   23 *νεανικῶς* A: corr. Basil

MANTISSA.

non credo Galenum scripsisse τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῷα σχεδὸν I p. 1, 11
ἄτεχνα πάντ᾽ ἐστὶ πλὴν ὀλίγων δή τινων ἐν αὐτοῖς· ἀλλὰ καὶ ταῦτα φύσει μᾶλλον ἢ προαιρέσει τεχνῶν εὐτύχηκεν. inutile prorsus partitivae notionis additamentum ferrem, si αὐτῶν licet parum eleganter at graece tamen scriptum legeretur. scribendum videtur ἐν ὀλίγοις eo dicendi genere quo utitur Aristoteles Polit. p. 1296 a 37 ἢ μηδέποτε — ἢ ὀλιγάκις καὶ παρ᾽ ὀλίγοις, Plato Rep. VI 491 b ὀλιγάκις ἐν ἀνθρώποις φύεσθαι καὶ ὀλίγας (φύσεις φιλοσόφους), Philodemus Rhet. p. 24 Sudh. οὐ γὰρ διὰ παντὸς οὐδὲ πρὸς πάντας, ἀλλ᾽ ἐνίοτε καὶ πρὸς ἐνίους (sic enim recte Arnim Hermae XXVIII p. 151); vide etiam quae similia Nauckius collegit Mél. greco-rom. VI 104, e quibus Artemidori locum adscribam Onirocr. 1, 4 τῶν ὀνείρων οἳ μὲν πολλὰ διὰ πολλῶν προαγορεύουσιν, οἳ δὲ ὀλίγα δι᾽ ὀλίγων. quae secuntur ἀλλὰ καὶ ταῦτα φύσει μᾶλλον ἢ προαιρέσει τεχνῶν εὐτύχηκεν, in his non persuasit mihi Iamotius τετύχηκεν corrigendum esse. rarum quidem neque altero p. Chr. saeculo ut videtur antiquius est εὐτυχεῖν verbum cum genetivo iunctum, sed Galeni sententiae aptissimum, si quidem optabile fortunae donum est quod natura concessit animalibus non nullis. sic μνήμης εὐτυχεῖν Athenaeus dixit II p. 58 c, sic Porphyrius de abstin. III 3 p. 190, 7 N² οἰκέτου εὐτυχῆσαι παιδός idemque p. 206, 6 ὅστις εὐτύχησεν τῆς ἐκ ζῴων ἀνατροφῆς. haec structura cum ad similitudinem verbi εὐπορεῖν probabili ratione novata sit (neque aliter infinitivi usus explicandus apud Aristidem or. X vol. I p. 115 Di ὅτι σὲ μὴ μόνον ἐνεγκεῖν εὐτύχησεν ἡ πατρίς), multo audacius est quod posteriores nullo facto discrimine etiam

accusativo uti solent, velut Charito vi 5 *σὺ ϰάλλος μὲν ϑεῖον εὐτύχησας*, tamquam idem sit dicere *μεγάλην εὐτυχίαν εὐτυχεῖν* et *ϑεῖον ϰάλλος εὐτυχεῖν.* rectius Galenus Protr. 12 s. fin. *ταῦτα μὲν οὖν αὐτοῖς ὑγιαίνουσιν εἰς ϰάλλος εὐτύχηται.* eo usque vero nemo videtur processisse ut *τὸ ϰάλλος μοι εὐτύχηται* dicere auderet.

I p. 1, 12 *ὁ δ' ἄνϑρωπος οὔτε τινὸς τῶν παρ' ἐϰείνοις ἀμελέτητος, ἀλλὰ ϰαὶ τὴν ὑφαντιϰὴν ἐμιμήσατο τὰς ἀράχνας — ἀλλὰ ϰαὶ τῶν ϑείων τεχνῶν οὐϰ ἀπολείπεται ϰτλ.'* de particularum *οὔτε — ἀλλά* coniunctione dixi ad Aristotelis Rep. Athen. p. 158. poterat Galenus scribere *οὔτε τῆς ὑφαντιϰῆς ἀμελέτητός ἐστι, ἀλλὰ ϰαὶ ἁπασῶν τῶν παρ' ἐϰείνοις τεχνῶν ἔμπειρος*, sed quae tradita sunt vitio laborant, ut intellexit Marquardtius, qui cum prius *ἀλλά* ex altero male natum recte delevisset, addere tamen neglexit quo parenthesis cum reliquo enuntiato conecteretur, velut *ϰαὶ ⟨γὰρ⟩ τὴν ὑφαντιϰήν.* facilius vero visum est relativum interserere pronomen *⟨ὃς⟩ ϰαὶ τὴν ὑφ.*

I p. 2, 5 *διὰ ταῦτα τοίνυν ϰἂν λόγου μέτεστι τοῖς ἄλλοις ζῴοις, ϰατ' ἐξοχὴν αὐτῶν ϰαὶ ὁ ἄνϑρωπος μόνος ὀνομάζεται λογιϰός.* poterat Galenus *εἰ ϰαὶ λόγου μέτεστι* scribere, poterat etiam *εἰ ϰαὶ λόγου μετείη*, non poterat *ϰἂν λόγου μετῇ*, quod ex aliena coniectura edidit Marquardtius, si quidem rationalis hominis indoles non inde pendet utrum ceterum animalium genus sit an non sit rationis particeps. adde *εἰ* particulam necessariam post *ϰἂν* et habes structuram qualem Vahlenus olim pluribus inlustravit Beitr. zu Arist. Poet. i 35, cf. Iamblichi Protr. 10 p. 55, 17 Pist. *ὥσπερ οὖν οὐδ' οἰϰοδόμος ἀγαϑός ἐστιν οὗτος — ὁμοίως ἴσως ϰἂν εἴ τις ἢ νόμους τίϑεται πόλεσιν ἢ πράττει ϰτλ'.* difficilior apodosis est, ubi *ϰαὶ* eo quo scriptum traditur loco tolerari non potest. nam *ϰατ' ἐξοχήν* qui rationalis vocatur, idem non potest inter rationales secundum tertiumve locum obtinere dici. delevi igitur particulam, incertus tamen iudicii: dubitari enim potest Galenus an scripserit *ϰατ' ἐξοχὴν αὐτῶν ϰαὶ μόνος ὁ ἄνϑρωπος*, quod non multum differt ab eo quod praeter alios multos Aeschines dixit Ctesiph. 77 *τὴν μόνην ὁ δείλαιος ϰαὶ πρώτην αὐτὸν πατέρα προσειποῦσαν ἀπολέσας.*

II p. 2, 9 traditur *ἐσπὲυϰέναι δὲ περί τι τῶν ἄλλων.* sprevit Marquardtius Iamotii coniecturam *ἐσπουδαϰέναι* adlatis nonnullis eiusdem locutionis ex Galeno exemplis, e quibus idoneum nullum est ad persuadendum. nam Thrasybuli c. 29 aliter plane et recte dictum est *οὔτε γὰρ ἰατρικὴν ἄν τις ἔσπευσε συστήσασθαι*, altero loco (XIV 612K) legitur quidem *Φλάβιος ἐσπευκὼς περὶ τὴν Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν*, sed paucis versibus post quoniam traditum habetur *ἐσπουδακὼς καὶ περὶ τὴν Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν*, nemo de emendandi necessitate dubitabit. superest Thrasybuli c. 24 *ἅπασα τέχνη περὶ τὸ τῆς ὑποβεβλημένης οὐσίας ἀγαθὸν ἔσπευκεν.* at bonum illud non id est in quo occupata ars sit, sed finis eius et meta (*τέλος*, *σκοπός*). nunquam sic loquitur Galenus, quod qui totum libellum legit non casu factum arbitrabitur. scribendum videtur *ἐπὶ τὸ — ἀγαθὸν ἔσπευκεν*, uti c. 36 extr. *ἡ μάλιστα κατωρθωμένη διάθεσις ἐφ' ἣν σπεύδουσιν.* Iamotii igitur emendatio plane necessaria.

de artium liberalium praestantia disputaturus Galenus II p. 3, 6 veterem illam *τύχης* et *τέχνης* controversiam a sophistis olim agitatam recolit (cf. Crusius mus. Rhen. XXXIX 600. Duemmlerus Academ. 97; similiter *σοφίαν* et *τύχην* argute inter se comparavit Ion apud Plut. de fort. Rom. p. 316d), sed ut ornamenti aliquid adderet orationi demonstrativae magis quam doctae, non vocabula sono similia vi contraria inter se opposuit, sed finxit deorum par *Τύχην* et *Ἑρμῆν*, neque ad Platonis exemplum fabulam narravit sed imaginem depinxit, Fortunam ab ingenti hominum caterva cinctam vana et fragilia vitae bona captantium, Mercurium nobilissimae philosophorum medicorum poetarum artificum turbae ducem. fecit igitur quod suo saeculo placere quodque suo argumento accomodatum esse intellegebat. prima huius rei initia si quis enarrare velit, et de sophistarum Platonisque fabulis et de Bioneis sermonibus, denique de pictorum sculptorumque allegoriae studiis accurate ei exponendum erit. sed Cleanthes, ut videtur, primus quod cogitatione percipiendum esset tamquam oculis spectandum proposuit discipulis. 'iubebat enim eos qui audiebant, ut narrat Cicero de fin. II 21, secum ipsos cogitare pictam in tabula Voluptatem pulcherrumo vestitu et ornatu regali in solio sedentem: praesto esse Virtutes ut ancillulas, quae nihil aliud agerent, nullum suum officium ducerent nisi ut Voluptati ministrarent et eam tantum ad aurem admonerent, si modo id pictura intellegi posset, ut caveret ne quid faceret imprudens quod offenderet animos hominum aut quidquam e quo oriretur aliquis dolor.' sic ille Epicureos fecit ut riderent discipuli. similiter Chrysippus in primo *Περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς* (apud Gellium XIV 4) ut iudex qualis esse deberet significaret, Iustitiae imaginem depinxit qualem pictores rhetoresque antiquiores exprimere soliti essent. consentaneum est stoicorum deinceps et cynicorum sermocinatores publicos similia et delectandi et docendi artificia avide adripuisse. collegit nonnulla quae huc pertinerent Praechterus (Cebetis tabula quanam aetate conscripta esse videatur. Marburgi a. 1885. p. 92), ut tamen aliena multa admisceret immemorque esset et Galeni et Plutarchi; cf. etiam Wendland Nova Fragm. Philonis p. 140. Plutarchus enim Fortuna magis an Virtus res Romanas adiuverit disputans (p. 316 b) tamquam causa instituta ad iudicem venientem describit alteram erubescentem sedato incessu oculo demisso magna armatorum comitante caterva, Fortunam vero gressu incitato vultu superbo et fiduciae pleno. in his quamquam de picta tabula nihil invenitur, certum tamen videtur scriptorem Virtutis et Fortunae certamen pictum ante oculos habuisse. pluribus enim quae non fuerit Fortunae species describit quam quae fuerit: venit enim *οὐ πτεροῖς ἐλαφρίζουσα κούφοις ἑαυτὴν οὐδ' ἀκρώνυχον ὑπὲρ σφαίρας τινὸς ἴχνος καθεῖσα περισφαλὴς καὶ ἀμφίβολος κτλ'*. expressim igitur quid in solito deae habitu ipse mutaverit narrat. planius vero multo hoc fit eis quae de Virtutis adventu dicit: *ἄγουσι δ' αὐτὴν καὶ δορυφοροῦσι κατὰ πλῆθος 'ἄνδρες ἀρηίφατοι βεβροτωμένα τεύχε' ἔχοντες', ἐναντίων τραυμάτων ἀνάπλεῳ, αἷμα συμμεμιγμένον ἱδρῶτι σταλάζοντες, ἡμικλάστοις ἐπιβεβηκότες λαφύροις.* narrari possunt illi sanguine et sudore conspersi adire, sed non nisi pingi possunt fractis manubiis insistentes. et haec quidem bellicae virtutis imago est, cuius alterum exemplum non novi; nam crebrius, ut res fert, moralem virtutem pictam invenies. exempla nolo adferre, sed Luciani inventum memorabo (de merc. cond. 42), cui ipse sic praefatur: *βούλομαι δ' ὅμως ἔγωγε ὥσπερ ὁ Κέβης ἐκεῖνος εἰκόνα τινὰ τοῦ τοιούτου βίου σοι γράψαι, ὅπως ἐς ταύτην ἀποβλέπων εἰδῇς εἴ σοι παριτητέον ἐστὶν εἰς αὐτήν* (l. *αὐτόν*). *ἡδέως μὲν οὖν Ἀπελλοῦ τινος ἢ Παρρασίου ἢ Ἀετίωνος ἢ καὶ Εὐφράνορος ἂν ἐδεήθην ἐπὶ τὴν γραφήν· ἐπεὶ*

δὲ ἄπορον νῦν εὑρεῖν τινα οὕτως γενναῖον καὶ ἀκριβῆ τὴν τέχνην, ψιλὴν ὡς οἷόν τέ σοι ἐπιδείξω τὴν εἰκόνα. sequitur Cebetianae tabulae simillima pictura. addo etiam Aristidis consimile artificium or. 44 p. 838 Di: *δεῖ τοίνυν ὥσπερ ζωγράφου τινὸς εἰκόνας ἀμφοῖν* (i. e. Concordiae et Discordiae) *προτεθεικότος βλέποντας ἐναλλὰξ εἰς ἑκατέραν, ἢ καὶ ποιητοῦ τινος διηγουμένου, ὡς ἣ μὲν εὐσχήμων καὶ εὐπαγὴς — ἡ δ' ἑτέρα θεαμάτων πάντων πικρότατον — πρὸς ταῦτα χρὴ βλέποντας οὕτω τὴν αἵρεσιν ποιεῖσθαι, δοκιμάζοντας ἐπὶ σχολῆς ὁποτέρᾳ βέλτιον συνεῖναι.* omne autem rhetoris studium in eo versatur ut alterius formositatem deformitatem alterius quam vividissimis coloribus lineisque accuratissimis depingat. alia exempla si quis quaerat inveniet sine dubio satis multa. unam eamque longe copiosissimam imaginem memorabo breviter, quam Dio or. 4 informavit triplicem hominis avari luxoriosi honorum cupidi. adeo hae omnes inter se similes imagines sunt, ut quid quisque ab aliis mutuatus sit quidve ipse excogitaverit difficile diiudices. Galenus autem dum Fortunae Mercuriique imagines solitis coloribus usus describit, nihil admodum novi aut praeclari commentus est, nisi quod primus fortasse Mercurii personam in Artis locum substituit, quod sane laude dignum, ceteroqui vero proxime accedit ad Cebetis misellum opusculum, cuius argumentum anaglypho expressum tractavit KMuellerus Diarii archaeol. XLII 115. 127 (cf. Inscr. gr. Sic. et Ital. 1298). interdum ipsa verba mirum in modum cum Cebete concinunt, ut tamen minime inde colligam alterum alterius librum novisse. utar hoc ut Galeni de Fortuna verba emendem cap. II p. 2, 26:
ἔμπληκτός τε γάρ ἐστι καὶ ἄνους εἰς τοσοῦτον ὡς πολλάκις τοὺς II p. 2, 26
ἀξιολόγους ἄνδρας παρερχομένη[1]) *πλουτίζειν τοὺς ἀναξίους, οὐδὲ τούτους βεβαίως ἀλλ' ὅσον πάλιν οὕτως ἀφαιρεῖσθαι τὰ δοθέντα.*

---

[1]) comparavit v. d. Mus. Cantabr. scholium Theocriteum x 19 (p. 320, 11 Ahr): *ὡσαύτως καὶ ὁ Πλοῦτος τυφλός· παρέρχεται γὰρ τοὺς καλοὺς καὶ κοσμίους καὶ δίδωσιν ἑαυτὸν τοῖς κακίστοις καὶ βδελυροῖς*, et haec verba, quae ex Aristophanis Pluto (89) vix possunt petita esse, ita emendavit ut poetae comici essent (Archippi, opinor) *δίδωσι δ' αὑτὸν τοῖς βδελυροῖσι καὶ κακοῖς.* melius fortasse Wilamowitzius *καὶ τοῖς κακίστοις καὶ βδελυροῖσι ⟨τοὺς τρόπους⟩ δίδωσιν αὑτόν.*

sic Aldina, sed aliud quid ex Londinensi libro enotaverat Goulstonius ὡς ἂν ἔδωκε οὕτως, omisso ut videtur πάλιν vocabulo. quod anonymus ille in Museo Cantabrigiensi coniecit ἀλλ' ὅσον δοκεῖν, καὶ πάλιν οὕτως ἀφαιρεῖσθαι τ. δ., id omissa vel abiecta καί particula ita corrupit Marquardtius ut intellegi iam nihil possit. non satis tamen facit coniectura, et aliud scriptum fuisse monstrat Cebes c. 7, 2 de Fortuna dicens: περιπορεύεται πανταχοῦ, ἔφη· καὶ παρ' ὧν μὲν ἁρπάζει τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἑτέροις δίδωσι, παρὰ δὲ τῶν αὐτῶν πάλιν ἀφαιρεῖται παραχρῆμα ἃ δέδωκε καὶ ἄλλοις δίδωσιν εἰκῇ καὶ ἀβεβαίως. cf. Aristidis or. 42 (p. 778 Di) Τύχης τῆς καὶ διδούσης ἕκαστα τούτων καὶ παραιρουμένης ἡνίκ' ἂν αὖ καὶ τοῦτο βουληθῇ et Menandri fr. 128 K αὐτὴ (ἡ Τύχη) γὰρ ἄλλῳ τυχὸν ἀναξίῳ τινὶ παρελομένη σου πάντα προσθήσει πάλιν. pro arbitrio igitur dea et largiri si cui libet et eripere rursus dona dicitur. recte igitur ὡς ἔδωκὲν οὕτως πάλιν ἀφαιρεῖσθαι i. e. ἀβεβαίως. ad praesens tempus si haec relata essent, dicendum erat aut ὡς ἂν διδῷ οὕτω πάλιν ἀφαιρεῖται aut ὥσπερ ἔδωκεν οὕτω καὶ ἀφαιρεῖται πάλιν, prout aut tempus quo dederat Fortuna aut condicio exprimenda erat. ad praeteritum vero tempus condicio hoc modo referri debebat πολλάκις ἐπλούτιζεν τοὺς ἀναξίους οὐδὲ τούτους βεβαίως ἀλλ' ὡς ἂν ἔδωκεν οὕτω πάλιν ἀφῃρεῖτο τὰ δοθέντα. similiter Lucianus dial. mort. 9, 2 καὶ μακάριος ἦν ὅντιν' ἂν καὶ μόνον προσέβλεψα et vit. Demon. 10 ἔχαιρε συνὼν ἐνίοις αὐτῶν, μόνους ἐξιστάμενος ὁπόσοι ἂν ἐδόκουν αὐτῷ — διαμαρτάνειν. plura attulit Hermannus De part. ἄν p. 27, sed partim minus similia partim ad codicum fidem pridem correcta.

II p. 3, 3 homines a Fortuna decepti pereunt, ipsa vero ἀβλαβὴς διεξέρχεται καταγελῶσα τῶν ὀλοφυρομένων τε καὶ καλούντων αὐτήν, ὅτ' οὐδὲν ὄφελος. ex Adelphi codice quod enotavit Goulstonius ἐγκαλούντων αὐτήν Marquardtius ita probavit ut αὐτῇ corrigeret, recte ut mihi quidem videtur. non quod καλεῖν verbum simplex (i. e. *auxilio vocare*, cf. Plut. de adulat. p. 64 d πρῶτος ἀξιῶν καλεῖσθαι καὶ μετέχειν τοῦ κινδύνου) per se ineptum sit, sed vituperatam Fortunam ipse Galenus significat paullo post c. III p. 3, 17, cum de Mercurii sectatoribus dicit μεμφομένους δ' οὐδέποτ' αὐτὸν ὥσπερ οἱ τὴν Τύχην. verba autem ὅτ' οὐδὲν ὄφελος nihil valent nisi *iusto increpandi* *tempore praetermisso*, cf. c. VIII p. 9, 9 *πολλοῖς συνέβη — ἀμελῆσαι τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, εἶθ' ὕστερον ὅτ' οὐδὲν ὄφελος λέγειν κτλ'.*

III p. 3, 7 Mercurium *λόγου δεσπότην* inde ab Hesiodo (op. 77) novimus, sed *ἐργάτην τέχνης ἁπάσης* eum fuisse nec tradidit quisquam nec facile fingere potuit Galenus. comites eius sane *πάντες κόσμιοι καὶ τεχνῶν ἐργάται* (p. 4, 13), ipse vero *εὑρετὴς τέχνης ἁπάσης* rectius dicetur, qui quidem non solum musica instrumenta complura sed etiam ipsum sermonem, artem et dicendi et scribendi, gymnasticam mathematicam astronomiam alia multa primus traditur invenisse vel potius intenta animi cura excogitasse: adeo enim apud posteriores res mutata est, ut deus Fortunae olim familiaris (nam *ἕρμαια τὰ ἀπὸ τῆς Τύχης, εὐερμεῖν* et *δυσερμεῖν* i. q. *εὐτυχεῖν* et *δυστυχεῖν, Ἑρμῆς Τύχων* Magnesiae, v. Athen. Mittheil. XIX) tum inimicus factus nihil iam casu fretus sed ratione omnia ageret. atque animi magis quam corporis pulcritudine insignis describitur a Galeno, *οὐκ ἐπίκτητον οὐδὲ κομμωτικὸν ἔχων κάλλος, ἀλλ' εὐθὺς ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ.* falso sine dubio Goulston *εὐφυές* scripsit pro *εὐθύς*, nam fucatae speciei oppositum est *τὸ αὐτοφυές* (c. 10, p. 15, 9) vel *τὸ ἐμφυὲς κάλλος*: nihil vero mutandum esse persuasit mihi Ricardus Heinze comparato Clementis Alexandrini loco (Paedag. III p. 257 P) *τὰ ἐντρίμματα καὶ αἱ βαφαὶ νοσοῦσαν ἐν βάθει τὴν ψυχὴν αἰνίττονται.* infucata igitur corporis pulcritudo animi candidi indicium recte dicitur.

IV p. 4, 8 peculiari cum arte Galenum apparet Fortunae catervam et descripsisse et disposuisse. eo minus inertem et inaequabilem extremi enuntiati compositionem feremus: *εἰσὶ γὰρ ἐνταῦθα καὶ δημαγωγοὶ πολλοὶ καὶ ἑταῖραι καὶ πόρνοι καὶ προδόται φίλων, εἰσὶ δὲ καὶ φονεῖς καὶ τυμβωρύχοι καὶ ἅρπαγες, πολλοὶ δὲ μηδὲ τῶν θεῶν αὐτῶν πεφεισμένοι, ἀλλὰ καὶ τούτων ⟨τὰ⟩ ἱερὰ συλήσαντες.* nihil dicam de articulo addito, nam neque facilius est neque melius *⟨τὰ⟩ τούτων ἱεροσυλήσαντες* scribere. gravius vero illud quod duo membra anaphorae vinculo (*εἰσί — εἰσὶ δέ*) artissime conexa tamen ad unius periodi communionem non redacta videntur. itaque supplendum utique fuit *εἰσὶ ⟨μὲν⟩ γάρ*, quo facto patet quam speciose ab concinna membrorum compositione leniter fluens et laxa singulorum vocabulorum congeries distincta sit. in priore membro demagogi (qui certo nobis indicio sunt ab antiquiore auctore haec Galenum transtulisse) cum meretricibus cinaedis perfidis coniuncti quidem sunt, simul vero disiuncti interposito *πολλοί* vocabulo, quod ad omnes pertinet. ita effectum est ut non quattuor sed tria hominum genera in priore membro enumerata videantur, totidemque in altero. in summa hac membrorum aequabilitate illud offendit quod multi esse dicuntur cinaedi perfidi meretrices, non multi parricidae raptores fures, idque eo magis offendit quod nequissimi generis quod extremo loco adicitur rursus multi esse dicuntur, cum tamen rariores re vera sint sacrilegi. inde rectius distincta oratione scribendum puto *ἅρπαγες πολλοί*, quod si probaveris, aut *δέ* quod sequitur delendum aut ⟨*οἳ*⟩ *δέ* supplendum erit. alterum praeoptavi, ne verba *μηδὲ* — *πεφεισμένοι* ad parricidas pariter ac fures pertinere viderentur.

V p. 4, 19 Mercurialis catervae hanc descripsit Galenus imaginem, ut deus ipse medius, circa eum reliqui omnes per tres orbes dispositi essent: primum docti homines, alterum artium nobiliorum opifices, tertium reliqui artifices efficiunt. accedit quartus eorum ordo qui moribus doctrina arte principes deo longe carissimi sunt: hi ex reliquis tribus ordinibus selecti intra primum circulum cum ipso deo constiterunt, sicut etiam Fortunae familiares *ἔνιοι μὲν ἐγγύς, ἔνιοι δὲ πορρωτέρω, τινὲς δὲ καὶ τῆς χειρὸς αὐτῆς ἐξημμένοι* collocati erant (p. 3, 23). de his igitur haec dicta sunt (p. 5, 2) *τοῦτον οἶμαι τὸν χορὸν νοήσας ὁποῖός ἐστιν οὐ μόνον ζηλώσεις ἀλλὰ καὶ προσκυνήσεις. Σωκράτης ἔστιν ἐν αὐτῷ καὶ Ὅμηρος καὶ Ἱπποκράτης καὶ Πλάτων καὶ οἱ τούτων ἐρασταί, οὓς ἴσα καὶ τοῖς θεοῖς σέβομεν, οἷον ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ θεοῦ.* offenderent verba *καὶ οἱ τούτων ἐρασταί*, si homines Homeri Hippocratis Platonis diligentes intellegendi essent, tolerari possunt si sectatores discipulos imitatores intellegas eos qui posteriorum iudicio inter poetas medicos philosophos proximum ab Homero Hippocrate Platone locum obtinuerunt. horum igitur virorum manum selectam *χορόν* dicit Galenus, eodem de parte vocabulo usus quo de tota Mercurialium caterva usus erat p. 4, 12 *ὁ δ' ἕτερος τῶν χορῶν πάντες μὲν κόσμιοι καὶ τεχνῶν ἐργάται.* ferri hoc ut debet ita potest, quoniam illi tamquam choreutae in ipsa dei tamquam choragi vicinia positi sunt. gravius vero est quod de secundo quoque circa deum ordine idem vocabulum adhibitum legimus: τούτων δ' (qui sunt litterarum studiosi) ἐφεξῆς. ὁ δεύτερος χορὸς ζωγράφοι πλάσται γραμματισταί, τέκτονές τε καὶ ἀρχιτέκτονες καὶ λιθογλύφοι, καὶ μετ' αὐτοὺς δ' ἡ τρίτη τάξις αἱ λοιπαὶ τέχναι πᾶσαι. nullo iure opinor artificum turba chorus dici poterat, debebat τάξις dici. itaque Aemilium Metzger, seminarii Argentoratensis sodalem, recte puto delevisse verba ὁ δεύτερος χορός. ego etiam γραμματισταί vocabulum interpolatum esse olim credideram; non recte, si quidem artem docebant ab ipso Mercurio inventam. memorabile autem quod non ad doctorum sed ad artificum ordinem eos rettulit Galenus tamquam καλλιγράφους, quos posterius appellabant.

Homerus, ait Galenus, Hippocrates Socrates ex intimis V p. 5, 6
dei: τῶν δ' ἄλλων ἁπάντων οὐκ ἔστιν ὅστις ἠμελήθη ποτὲ πρὸς αὐτοῦ· οὐ μόνον γὰρ τῶν παρόντων πεφρόντικεν, ἀλλὰ καὶ πλέουσι σύμπλους ἐστὶ καὶ ναυαγούντων οὐκ ἀπολείπεται. non est quod defendam necessariam emendationem ⟨καὶ⟩ τῶν δ' ἄλλων ἁπάντων, nec vitiosum quisquam esse negabit quod sequitur τῶν παρόντων. dubitabam αὐτῶν scribendum esset pro τῶν an delendus articulus. praestat alterum, quoniam prius si voluisset scriptor, et παρόντων αὐτῶν scripsisset et deinceps πλέουσιν ⟨αὐτοῖς⟩.

ὦ ἄνθρωπε, οἰκία μέν σοι [εὖ ἔχει] καὶ τἀνδράποδα πάντα VI p. 6, 14
καὶ ἵπποι δὴ καὶ κύνες καὶ χωρία καὶ ὅσα κέκτησαι διάκειται καλῶς. inclusa delevi ne hiatum paterer a Galeno hoc in libello diligentius, ut par est, quam solet evitatum; hac de causa p. 3, 21 scripsit τῇ Τύχῃ συνεπομένους, non ἑπομένους, p. 4, 28 οὐδὲ γένους ὑπεροχαῖς οὐδὲ πλούτῳ, non ὑπεροχῇ, 11, 7 ἔφησεν ὁρᾶν, non ἔφη, p. 12, 29 εἰ δ' οὐκ ἐθέλεις, p. 13, 10 ὅτι μηδὲν ἔχεις εἰπεῖν, p. 21, 27 ἀξιόλογον, non ἄξιον λόγου vel λόγου ἄξιον, neque aliud est cur artificiosius verba collocarit p. 10, 6 διὰ τοῦθ' ἅπαξ αὐτοῦ μόνον ἐμνημόνευσεν Ὅμηρος. itaque et p. 6, 2 καίτοι ⟨γ'⟩ οὐκ αἰσχρόν et p. 13, 14 καίτοι ⟨γ'⟩ οὔτε νοσῶν scribendum est: Galenus si γε noluisset, altero loco καίτοι μήτε νοσῶν scripsisset, priore loco ne poterat quidem καίτοι μὴ αἰσχρόν scribere. Marquardtius cum Galeni in hiatu vitando diligentiam ipse explicaverit (praef. p. L), miraberis

quod compluriens pessimis coniecturis id effecit ut hiaret verborum structura cum cura composita. eo igitur loco unde egressa est oratio aut delenda erant verba *εὖ ἔχει* aut quod non praestabilius videbatur scribendum *οἰκία μέν σοι ⟨πᾶσ'⟩ εὖ ἔχει.*

VI p. 6, 17 infeliciter Marquardtius ea quae secuntur cum non intellegeret corrupit, quod unum inerat vitium praetervidit: *καλῶς οὖν καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Διογένης, ὃ μὲν χρυσᾶ πρόβατα καλῶν τοὺς πλουσίους καὶ ἀπαιδεύτους, ὃ δὲ ταῖς ἐπὶ τῶν κρημνῶν συκαῖς ἀπεικάζων αὐτούς· ἐκείνων τε γὰρ τὸν καρπὸν οὐκ ἀνθρώπους ἀλλὰ κόρακας ἢ κολοιοὺς ἐσθίειν, τούτων τε τὰ χρήματα μηδὲν μὲν ὄφελος εἶναι τοῖς ἀστείοις, δαπανᾶσθαι δ' ὑπὸ τῶν κολάκων.* nihil est quod in verborum compositione reprehendas. pudet enim monere pronominum *οὗτος* et *ἐκεῖνος* non hoc esse discrimen, ut alterum referatur ad id quod priore, alterum ad id quod altero loco memoratum erat, sed illud ut quod propius absit a scriptoris cogitatione *τοῦτο* dicatur, quod longius *ἐκεῖνο.* unum sufficiet exemplum Platonis Rep. viii p. 564 d *ἓν μὲν γάρ που τὸ τοιοῦτον γένος ἐν αὐτῇ ἐμφύεται δι' ἐξουσίαν οὐκ ἔλαττον ἢ ἐν τῇ ὀλιγαρχουμένῃ — πολὺ δέ γε δριμύτερον ἐν ταύτῃ* (i. e. *ἐν τῇ δημοκρατουμένῃ*) *ἢ ἐν ἐκείνῃ κτλ'.* recte igitur homines divites et indoctos *τούτους*, ficos autem quibuscum illi comparantur *ἐκείνους* dixit Galenus. sed immane est Demostheni tribuere sive prius sive alterum de divitibus indoctis dictum. prius Diogeni redditur apud Diog. Laert. vi 2, 47[1]) *τὸν ἀμαθῆ πλούσιον πρόβατον εἶπε χρυσόμαλλον*, alterum item Diogeni apud Stob. fl. 92, 13, cuius verba apponam, ut simili auctore Galenum et Stobaeum usos esse appareat: *τοὺς δὲ πολλοὺς τῶν πλουσίων ὡμοίου τοῖς ἐπὶ τῶν δυσβάτων καὶ ἀποκρήμνων φυομένοις δένδροις καὶ ἀμπέλοις. τόν τε γὰρ τούτων καρπὸν ἀνθρώπους μὴ λαμβάνειν, κόρακας δὲ καὶ παραπλήσια τούτοις ζῷα καταναλίσκειν. ἐκείνους τε τὸν πλοῦτον εἰς μὲν τὰ ἐπιεικῆ τῶν πραγμάτων μὴ κατατίθεσθαι, κόλαξι δὲ καὶ πόρναις καὶ ταῖς αἰσχροτάταις ἡδοναῖς καὶ κενωτάταις χορηγεῖν.* similia de Cratete Stob. fl. 15, 10, dissimilius eadem de Diogene Diog. L. vi 2, 60. apud Galenum vero apparet, quoniam cynicam sapientiam utrumque resipit, *Ἀντισθένης* corrigendum esse pro *Δημοσθένης*. eodem errore in florilegio Byzantino (Maxim. serm. xi p. 566 et Anton. Mel. i 52 p. 94) Demostheni tribuitur illud *τὸν κόλακα τοῦτο διαφέρειν τοῦ κόρακος ὅτι ὃ μὲν ζῶντας, ὃ δὲ νεκροὺς ἐσθίει*, quod ad Antisthenem rectius rettulit Diog. L. vi 1, 4.

---

[1]) **praecedit aliud Diogeneum:** *τοὺς ῥήτορας καὶ πάντας τοὺς ἐνδοξολογοῦντας τρισανθρώπους ἀπεκάλει ἀντὶ τοῦ τρισαθλίους.* **acta ut spero agam, si** *τρισάνους* **pro** *τρισαν(θρώπ)ους* **restituendum esse monebo.**

VII p. 7, 4 *καὶ γὰρ καὶ οὗτοι (οἱ μέγα φρονοῦντες ἐπ' εὐγενείᾳ) σπάνει τῶν ἰδίων ἀγαθῶν ἐπὶ τὸ γένος ἥκουσιν, οὐδὲ τοσοῦτον γιγνώσκοντες ὅτι ἡ ἄρα εὐγένεια αὕτη ἐφ' ᾗ σεμνύνονται τοῖς κατὰ πόλιν νομίσμασιν ἔοικεν, ἃ παρὰ τοῖς θεμένοις ἰσχύοντα παρ' ἄλλοις ἐστὶ κίβδηλα.* ante oculos habuit sive Galenus sive quem exscripsit philosophus Menandri verba apud Stob. fl. 86, 6 *οἷς ἂν τῇ φύσει ἀγαθὸν ὑπάρχῃ μηδὲν οἰκεῖον προσόν, ἐκεῖσε καταφεύγουσιν, εἰς* (l. *ἐπὶ*) *τὰ μνήματα καὶ τὸ γένος ἀριθμοῦσίν τε τοὺς πάππους ὅσοι*, unde mirum illud *ἥκουσιν* (aliter enim comparata sunt notissima illa *ὁρᾷς ἵν' ἥκεις* et *ἐς ταὐτὸν ἥκειν*) fortasse *καταφεύγουσιν* vel *φεύγουσιν* corrigendum est, cf. etiam p. 14, 24. gravius laborant quae insecuntur. nec delere *ἄρα* particulam nec transponere sufficit *ὅτι ἄρα ἡ εὐγένεια*: sic enim Galenus hiatum ut vitaret *ὡς ἄρα* scripsisset. accedit quod acuta et minime vulgaris sententia (similia habet Boetius philos. consol. iii 4) parum apte subnectitur verbis *οὐδὲ τοσοῦτον γιγνώσκοντες*, qualia eis quae facilia intellectu quaeve in confesso sunt praemitti solent, cf. p. 5, 28 *οὐδὲ τοῦτο δυνάμενοι συνιδεῖν ὅτι καὶ τῶν ἀλόγων ζώων αὐτοὶ πρῶτοι τὰ ταῖς τέχναις κεκοσμημένα μᾶλλον ἀσπάζονται.* p. 6, 11 *μηδ' εἰ ψυχὴν ἔχουσι γιγνώσκοντες.* de animae virtut. 2 *μὴ γιγνώσκοντες ὅτι τῶν γιγνομένων ἑκάστου ποιητική τίς ἐστιν αἰτία κτλ'.* Plato Rep. vii p. 522 d *οὐδ' ὅσους πόδας εἶχέν εἰδότος.* itaque manca videtur oratio, sed explere nescio; cf. Boetii consol. iii 6.

VII p. 7, 9 hinc si ita perrexisset Galenus *καλὸς οὖν, φησὶν ὁ Πλάτων, θησαυρὸς αἱ τῶν πατέρων ἀρεταί*, inepte locutus esset. itaque necessarii sunt qui intercedunt Euripidei e Phoenissis versus. interrogat Iocasta *οὐδ' ηὑγένειά σ' ἦρεν εἰς ὕψος μέγα*, respondet Polynices *κακὸν τὸ μὴ ἔχειν· τὸ γένος οὐκ ἔβοσκέ με.* quibus versibus et illud probatur, generis nobilitatem apud exteros nihil valere et transitus paratur ad Platonis iudicium: nam quod Polynices dixerat *κακὸν τὸ μὴ ἔχειν*, idem fere Plato confirmat, minime spernendum esse nobilitatis honorem. neque magis hoc loco offendit quam p. 20, 16 quod poetae versus nullo nisi ipso sententiae vinculo cum reliqua argumentatione coniuncti sunt. similiter saepius Plutarchus velut de Alex. fort. II p. 377 f. Galenus autem eo facilius Euripidi nominando parcere potuit quod Phoenissarum versus in solita stoicorum vel cynicorum de nobilitate disputatione sollemnem et certum locum habuisse videntur, cf. Plut. de exilio p. 606 e, cuius de Polynicis iniquitate iudicium etiam in Phoenissarum scholiis legitur, non sane e Plutarcho petitum.

VII p. 7, 20 'a maiorum virtute si quis deficiat, acerbum hoc illis est, si quid sentiunt mortui, nobis turpe idque eo magis quo nobilius genus est.' his apta non sunt quae subsecuntur *οἱ μὲν γὰϱ ἀμαϑεῖς παντάπασιν ἄσημοι τῷ γένει τοῦτο γοῦν αὐτὸ κεϱδαίνουσι, τὸ μὴ γιγνώσκεσϑαι τοῖς πολλοῖς ὁποῖοί τινές εἴσιν*; graece haec sic dicenda erant *οἱ μὲν γὰϱ ἄσημοι τῷ γένει, ἀμαϑεῖς τινες ὄντες κτλ.*' at non agitur de doctis sive indoctis, agitur de eis qui a patrum virtute degeneraverunt[1]). itaque secludendum *ἀμαϑεῖς*, ineptum sane interpolamentum ex eis quae postea disputavit Galenus intempestive adreptum. pergitur sic: *ὅσοις δὲ τὸ λαμπϱὸν καὶ διάσημον τοῦ γένους οὐδὲ τοῦ λαϑεῖν ἐξουσίαν δίδωσι, τί ἄλλ' ἢ πεϱιφανέστεϱον οὗτοι δυστυχοῦσιν; καὶ μέν γε καὶ καταγιγνώσκονται μᾶλλον οἱ ἀνάξιοι τοῦ γένους.* nescio quid monstri sit illud *καὶ μέν γε.* graecum erat et Galeneum *καὶ μὴν καὶ καταγιγνώσκονταί γε*, sed aptius videtur *καὶ μὲν δὴ καὶ* scribere, ut ipse Galenus de opt. med. c. 3 p. 59 *καὶ μὲν δὴ καὶ τὴν λογικὴν μέϑοδον ἀσκεῖ χάϱιν τοῦ γνῶναι*, itemque sine dubio ibid. c. 1 p. 45 ex optimo libro Urbinati scribendum erat *καὶ μὲν δὴ καὶ* (*καὶ μέν γε καὶ* reliqui).

VII p. 8, 18 interpolamentum ei consimile de quo paullo ante dixi sustuli ex his verbis: *εἰ γὰϱ ἐπιστήσαις τοῖς πϱάγμασι τὸν νοῦν, οὐ διὰ τὰς πόλεις εὕϱοις ἂν ἐν δόξῃ τοὺς πολίτας γιγνομένους,* ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοὐναντίον διὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας [ἐν ταῖς τέχναις] καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν μνημονευομένας. sententia nota (v. rhetoris epigramma AP VII 139 πατρίδες ἆρα ἀνδράσιν, οὐ πάτραις ἄνδρες ἀγαλλόμεθα) non patitur artium exercitium memorari, a quo Themistocles Anacharsis Solon Aristoteles (his enim exemplis utitur Galenus) alieni fuerunt. nimis impatienter aliquis ex capite VIII repetitam artium memoriam in margine adscripsit, nimis imprudenter alius quis scholium in ipsa Galeni verba recepit, ita collocatum tamen ut de interpolatione dubitari non possit. argutius deinde etiam Athenas urbem non soli fertilitate sed civium virtute claram factam esse contendit scriptor: μάθοις δ' ἂν ἐναργέστατα τὸ τοιοῦτον ἀληθὲς ὄν, εἰ τὸν Ὑπέρβολον ἢ τὸν Κλέωνα λογίσαιο, τοσοῦτον ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν κερδήσαντας ὅσον ἄν τις εἰς περιφάνειαν κακῶν ἐπικτήσαιτο. patria si cives nobilitaret, quidni etiam Hyperbolus vel Cleon nobiles fuerunt, quibus nihil aliud profuit patriae magnitudo, nisi quod cum essent improbi nequitiae fama magis conspicua (περιφανής) ad posteros pervenit. Seriphii enim vel Myconii si fuissent, nullam omnino sui memoriam relicturi erant. sententia perspicua est, sed κακῶν genetivus sive a περιφάνειαν vocabulo sive ab ὅσον pronomine suspensum esse credis, graviter offendit. illud quid sit ne intellegi quidem potest, ὅσον κακῶν autem nihil potest significare nisi *quantum malorum*, quod a scriptoris sententia alienum est. ferrem si traditum esset κακίας. nunc vero non dubito quin recte emendaverim ὅσον ἄν τις εἰς περιφάνειαν κακὸς ὢν ἐπικτήσαιτο i. e. κακοὶ μὲν ἦσαν· πρὸς δὲ τούτῳ ἐπεκτήσαντο τὸ περιφανεῖς γενέσθαι τῇ κακίᾳ διὰ τὸ Ἀθηναῖοι εἶναι. 'videsne, ut ait Boetius cons. III 4, quantum malis dedecus adiciant dignitates?'

---

[1]) et haec et quae antecedunt simillima sunt eis quae Boetius dicit consol. III 6 'quod si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum ut inposita nobilibus necessitudo videatur, ne a maiorum virtute degenerent.' ubi quod sequitur carmen, iucundum hoc est comparare cum rusticis versibus illis quos homo Epicteteus in Cestri valle saxo incidendos curavit, cf. Hermae XXIII 543.

octavum caput lectissimis poetarum memoriis refertum VIII p. 9, 5
initium capit ab Solonis lege υἱῷ τρέφειν τὸν πατέρα μὴ διδαξάμενον τέχνην ἐπάναγκες μὴ εἶναι. sic Plutarchus Sol. 22, rectiusque ille quam Galenus, qui τὸν μὴ διδάξαντα τέχνην scripsit, quod corrigere non audeo. laudatur Solon quod iuventutis pulcritudinisque instabilitatem artis exercitatione animique institutione sustentari voluerit, ne quis senex et iuventae inutiliter peractae et ipsi senectuti imprecaretur laudaretve τὸν Εὐριπίδην λέγοντα 'οὐ γὰρ ἀφελὲς εἶναι περαιτέρω τὸ κάλλος ἢ

μέσον λαβεῖν'. facile Hugoni Grotio credo Euripidem scripsisse οὐ γὰρ ἀσφαλὲς περαιτέρω κτλ', sed Galenus videtur poetae versus suae orationi non subiunxisse sed intexuisse, si quidem εἶναι illud non intellego quomodo quis nisi traditum erat interpolare potuerit. sic paullo post p. 10, 5 καὶ γὰρ ὁ Νιρεὺς 'κάλλιστος μὲν ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν, ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἔην' et cap. XI p. 17, 18 τῶν Ὁμηρικῶν οὐδὲν ἀπολείπονται Λιτῶν, 'χωλοί τε ῥυσοί τε παραβλῶπές τ' ὀφθαλμώ' ἀποτελούμενοι, quo eodem versu paullo aliter usus est Galenus de parva pila c. 5. itaque οὐκ scribendum erat pro οὐ γάρ. pergit deinde hunc in modum: ἄμεινον οὖν ἐστιν ἐγνωκότας τὴν μὲν τῶν μειρακίων ὥραν τοῖς ἠρινοῖς ἄνθεσιν ἐοικυῖαν ὀλιγοχρόνιόν τε τὴν τέρψιν ἔχουσαν, ἐπαινεῖν .... τε καὶ τὴν Λεσβίαν λέγουσαν

ὁ μὲν γὰρ καλὸς ὅσσον ἰδεῖν πέλεται,
ὁ δὲ κἀγαθὸς αὐτίκα καὶ καλὸς ἔσται·

πείθεσθαι δὲ καὶ Σόλωνι τὴν αὐτὴν γνώμην ἐνδεικνυμένῳ, τὸ δὲ γῆρας καθάπερ χαλεπὸν ἐφεδρεύοντα χειμῶνα δεόμενον οὐχ ὑποδημάτων μόνον καὶ ἐσθῆτος ἀλλὰ καὶ οἰκήσεως ἐπιτηδείας καὶ μυρίων ἄλλων, παρασκευάζεσθαι πρὸς αὐτὸ καθάπερ ἀγαθὸν κυβερνήτην ἐκ πολλοῦ πρὸς χειμῶνα. apparet Mimnermi versus sive Galeno sive quod credibilius est auctori eius obversatos fuisse (fr. 5), qui ἄνθος ὁμηλικίης τερπνὸν ὁμῶς καὶ καλόν praedicat et queritur ὀλιγοχρόνιον γίγνεται ὥσπερ ὄναρ ἥβη τιμήεσσα. admixta vero est Homeri quaedam memoria (*B* 98) βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσι, quam admixtam etiam Boetius in eo quo utitur protrepticae disputationis exemplo legerat, cons. phil. III 8 'formae vero nitor ut rapidus est ut velox et vernalium florum mutabilitate fugacior.' nolo igitur Galeni verbis ita abuti ut inde Schneidewini coniecturam firmari dicam, qui apud Mimnerum scribi voluit ὀλιγοχρόνιον γίγνεται ὥσπερ ἔαρ. eo libentius Mimnermum adgnosces quod ea quoque quae postea secuntur prope ad illius mentem accedunt τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἄμορφον γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ' ὑπερκρέμαται, quamquam similia etiam alii dixerunt velut Eratosthenes apud Stob. fl. 116, 43 τῆς ἡλικίας τὸ μὲν ἀκμάζον ἔαρ εἶναι — χειμῶνα δὲ τὸ γῆρας et Socrates ibid. 117, 7 ὁ μὲν χειμὼν σκέπης, τὸ δὲ γῆρας ἀλυπίας δεῖται. post verbum ἐπαινεῖν intercidisse aliquid certum est. supplevi quod Wilamowitzius proposuit ἐκεῖνον

i. e. Euripidem, quod si verum est, ipse Galenus nescivisse videtur ea quae intercedunt e Mimnermo petita esse. difficilius certe fuit Mimnermi memoria interiecta ἐκεῖνον pronomen ad Euripidem referre. sed nec ipsum nomen Εὐριπίδην inserere placet, cum causa cur interciderit nulla fingi possit, nec scribere praestat ἐπαινεῖν ⟨ταῦτά⟩ τε i. e. Mimnermi verba: hoc enim si voluisset scriptor, dixisset ταῦτά τε καὶ τὰ τῆς Λεσβίας τάδε. Sapphonis verba scripsi qualia Hermannus recte videtur restituisse addito uno vocabulo καλός, quo omisso non facile intellegerem sententiam. careri eo posset si de certis quibusdam hominibus duobus haec dicta essent ὁ μὲν γὰρ ἕτερος ὅσον ἰδεῖν καλός ἐστι, ὃ δὲ ἀγαθὸς ὢν τὴν ψυχὴν ἅμα καὶ καλὸς φανήσεται τὴν ὄψιν. at futurum ἔσται dictum de eo qui vivit quemque omnes norunt explicari non potest. immo hoc ait Sappho ἐάν τις καλὸς ᾖ, καλός ἐστι τὴν ὄψιν, ἀγαθὸς δέ τις ὢν ἅμα καὶ καλὸς εἶναι κριθήσεται παρὰ τοῖς γ' εὖ φρονοῦσιν. neque offendit opinor duplex καί particula, quae eodem modo priori comparationis membro crebro addi solet, velut Soph. Oed. Col. 276 ὥσπερ με κἀνεστήσαθ' ὧδε σώσατε vel ibid. 53 ὅσ' οἶδα κἀγὼ πάντ' ἐπιστήσει κλύων. Sappho igitur de pulcritudine idem senserat quod de divitiis (fr. 80) ὁ πλοῦτος ἄνευθ' ἀρετᾶς οὐκ ἀσινὴς πάροικος. quibus cum addit Galenus Soloni parendum esse idem sentienti (τὴν αὐτὴν γνώμην ἐνδεικνυμένῳ), non sane inde sequitur similem sententiam Solonem in carminibus pronuntiasse, ut vere monuit Wilamowitzius, sed poterat hoc ex lege de pueris educandis colligi. sic demum aptum est verbum ἐνδείκνυσθαι, de carmine aptius fuisset ἀποδείκνυσθαι. recte hoc verbo usus est Anterastarum scriptor p. 136a τοιοῦτόν τινά μοι δοκεῖς ἐνδείκνυσθαι (i. e. ὑποφαίνειν), itemque Plutarchus de fort. Rom. p. 317c ὡς ἐνέσται τοῦ λόγου προιόντος ἐνδείξασθαι i. e. *ut apparebit ex eis quae deinceps dicentur.*

quae tradita sunt ἐξ ἁπάντων τοίνυν τῶν εἰρημένων τοῖς γε VIII p. 10, 27
μὴ παντάπασιν ἀνοήτοις ἐναργῶς φαίνεται μήτ' ἐπὶ γένους λαμπρότητι μήτ' ἐπὶ πλούτῳ τε καὶ κάλλει θαρρήσαντα καταφρονῆσαι τέχνης ἀσκήσεως, in his θαρρήσαντας scribendum esse vincam, si structuram φαίνεται καταφρονῆσαι integram esse persuasero. Marquardtius enim καταφρονητέον de sua coniectura reposuit. non idem sane hoc est ac quod Dionysius ant. rom. IV 85, 3 scripsit

πᾶσιν ἐφάνη κύρια ἡγεῖσθαι τὰ κριθέντα ὑπὸ τῆς πόλεως i. e. πᾶσιν ἔδοξε, sed de eadem tamquam radice utrumque prognatum videtur. si cui persuasum est aliquid faciendum esse, facile ei persuasum erit ut id ipsum faciat; inde non iam ποιητέον τοῦτό μοι εἶναι δοκεῖ, sed ποιῆσαι δοκεῖ dicitur, similiterque Herodotus III 82 ἔχω τοίνυν γνώμην ἡμέας ἐλευθερωθέντας διὰ ἕνα ἄνδρα τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν χωρίς τε τούτου πατρίους νόμους μὴ λύειν ἔχοντας εὖ et I 61 Ἱππίω δὲ γνώμῃ νικήσαντος ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα. simile etiam Platonicum est Rep. III p. 399e ἑπόμενον γὰρ δὴ — τὸ περὶ ῥυθμούς, μὴ ποικίλους αὐτοὺς διώκειν μηδὲ παντοδαπὰς βάσεις vel VIII p. 547c ὡμολόγησαν γῆν μὲν καὶ οἰκίας κατανειμαμένους ἰδιώσασθαι, τοὺς δὲ πρὶν — ἐλευθέρους — δουλωσάμενοι — αὐτοὶ πολέμου τε καὶ φυλακῆς αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι, ubi non ausim corrigere ἰδιώσεσθαι et ἐπιμελήσεσθαι. neque aliter Galeni locus comparatus est ubi ἐναργῶς φαίνεται hoc significat *luculentis argumentis id effectum est, ne quis artes contemnat.*

VIII p. 10, 30 huc postquam perventum est, ad ipsas artes transiri poterat: αὐτάρκη μὲν οὖν (sic saepius i. q. ἀρκεῖ vel ἀπόχρῃ, ut αὐτάρκως οἶμαι δεδεῖχθαι Galenus Thrasyb. c. 30) καὶ ταῦτα. κάλλιον δ' ἴσως προσθεῖναι καὶ τὸ τοῦ Διογένους οἷον ἀγαθόν τινα ἐπῳδόν. sequitur sordium cynicarum exemplum longis verborum ambagibus explicatum (brevius Diog. Laert. VI 2, 32), ex quo ne Galeno quidem intellegas offensui fuisse istorum hominum ἀμουσίαν. sed ἀγαθόν τινα ἐπῳδόν dubito quemadmodum intellegam. intellego Plutarchum de garr. p. 507d προσέθηκε τὸν κοινὸν ἁπάσης ἀδολεσχίας ἐπῳδὸν τὸ 'ταῦτα μηδενὶ φράσῃς ἀλλὰ σιώπα', ubi tamquam versiculus certis intervallis repetitus significatur, sed Galenus, cum hoc alienum sit, aut ἐπῳδόν idem esse voluit ac κορωνίδα vel κορώνην, ut est apud Lucianum de morte Peregr. 33 ἔφη γὰρ βούλεσθαι χρυσῷ βίῳ χρυσῆν κορώνην ἐπιθεῖναι, aut idem esse putabat ac ἐπῳδήν, ut Euripides Cycl. 638 ἀλλ' οἶδ' ἐπῳδὴν Ὀρφέως ἀγαθὴν πάνυ, quo quidem incantamento iuvenes maxime permoverentur ut animi curam ne neglegerent.

VIII p. 11, 10 paullo post interpolamentum quod videbatur sustuli τὸ δ' ἔδαφος ἐκ ψήφων πολυτελῶν συγκεῖσθαι θεῶν εἰκόνας ἔχον [ἐξ αὐτῶν] διατετυπωμένας, quamquam intellego difficile esse explicatu cur quis haec addenda censuerit. fortasse corrupta potius verba sunt, scribendumque velut *θεῶν εἰκόνας ἔχον ἑξῆς πάντων.*

ad discendas artes quoniam hortatur Galenus, iuvat paucis significare quid de arte universa quidve de singulis artibus existimaverit. de artium natura varia — aliae enim in cognitione positae quae *θεωρητικαί*, aliae in actu quae *πρακτικαί*, aliae in effectu quae *ποιητικαί* vocantur, quartum denique artium genus ex reliquis mixtum adgnoscitur — non sane disputavit Galenus in libello indoctis potius iuvenibus quam philosophis scripto, quamvis de multiplici medicae artis officio multus esse soleat, disputavit vero de variis artium generibus et omnibus quid commune esset breviter certe indicavit: *ὁπόσοις* inquit *τῶν ἐπιτηδευμάτων οὐκ ἐστὶ τὸ τέλος βιωφελές, ταῦτ' οὐκ εἰσὶ τέχναι.* pars haec est stoicorum definitionis, cuius doctas ambages a Galeno vitatas alii servaverunt, velut Sextus Empiricus p. 165, 27 (*οἱ στωικοί φασι*) et maxime p. 676, 24 *πᾶσα τοίνυν τέχνη σύστημά ἐστιν ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων καὶ ἐπὶ τέλος εὔχρηστον τῷ βίῳ λαμβανόντων τὴν ἀναφοράν*, quae non sine obscuritate quadam latine vertit Quintilianus II 17, 41 qui *artem constare* ait *ex perceptionibus consentientibus et coexercitatis ad finem utilem vitae*, cf. Philodemus rhet. p. 2 fr. 3, 9 ed. Sudh. *οἱ δὲ τὴν ἐπὶ συμφ[έ]ρ[ο]ν τι τοῦ βίου παρεισηγμένην* (artem esse statuunt). omnium artium originem Galenus a dis repetit, ab Apolline sagittariam vaticinationem medicinam, a Baccho vitium culturam, a Mercurio reliquas fere omnes, sed non eandem esse omnium aut vim aut utilitatem: *ἔνιαι μὲν γὰρ αὐτῶν* inquit *λογικαί τ' εἰσὶ καὶ σεμναί, τινὲς δ' εὐκαταφρόνητοι καὶ διὰ τῶν τοῦ σώματος πόνων, ἃς δὴ βαναύσους τε καὶ χειρωνακτικὰς ὀνομάζουσιν* (p. 22, 12). priori generi adnumerat medicinam rhetoricam musicam geometriam arithmeticam astronomiam grammaticam iuris prudentiam: *πρόσθες δ' εἰ βούλει* inquit *ταύταις πλαστικήν τε καὶ γραφικήν· εἰ γὰρ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἰσχύος νεανικῆς δεῖται τὸ ἔργον αὐτῶν.* segregandas autem esse (11, 24) et eas e quibus nihil utilitatis percipiatur et quae ad hominum perniciem potius quam utilitatem inventae videantur: alterum genus *κακοτεχνίας* alterum *ματαιοτεχνίας* nomine notatur. horum omnium nihil novum est, nihil quod primus Galenus verbis expresserit. similia plane in egregia artis rhetoricae defensione apud Quintilianum II 16, 11 sqq. inveniuntur, qui a stoicorum definitione exorsus, rhetoricam esse bene dicendi (*τοῦ εὖ λέγειν*) scientiam, ea omnia argumenta quibus academici peripatetici sceptici artem esse rhetoricam negarunt eodem plane ordine refutare studet quo Sextus (p. 678, 25) Critolaum Clitomachum Charmidam secutus eadem argumenta contra rhetoricen protulerat[1]. ipse Quintilianus non utique quae ipse invenisset sed quae ab aliis inventa placuissent se dixisse fatetur: stoicorum eum argumentatione uti omnia clamant, eorum maxime qui post Critolaum rhetoricam artem defendendam susceperunt, sive Posidonii sive aliorum recentiorum eiusdem doctrinae auctorum[2]. planius etiam apparet hoc ubi quaerit Quintilianus

---

[1] singula disputationis capita non percensebo. unum hoc memoro. Sexti auctores dixerunt, *ἐπεὶ πᾶσα τέχνη ἤτοι ἑστηκὸς ἔχει τὸ τέλος καὶ πάγιον, ὡς φιλοσοφία καὶ γραμματική, ἢ τοῦ ὡς τὸ πολὺ ἐχόμενον, καθάπερ ἰατρικὴ καὶ κυβερνητική*, rhetoricen cum neutrum de ea valeret artem non esse. eisdem exemplis usus respondet Quintilianus, gubernator si quando tempestate fuerit abreptus, non ideo minus esse gubernatorem, nec medicum si aut valetudinis vi aut intemperantia aegri aliove quo casu summa non contigerit, ideo medicinae fine excidere. vides Quintilianum respondisse quidem sed non refutasse criminationem adversariorum.

[2] quae Quintilianus prooemii loco II 16, 11—16 disputat et stoica sunt et eis quae Galenus in Protreptico argumentatur simillima. dixi de stoica artis rhetoricae definitione. pergitur sic: *et hercule deus ille princeps parens rerum fabricatorque mundi* (*δημιουργὸς τῶν ὅλων καὶ ὥσπερ πατὴρ πάντων* Diog. Laert. VII 147, male igitur *parens* vocabulum Halmius et Meisterus deleverunt) *nullo magis hominem separavit a ceteris quae quidem mortalia essent animalibus quam dicendi facultate*, i. e. *τῷ προφορικῷ λόγῳ*, cui oppositus est *ὁ ἐνδιάθετος*. vide quae contra stoicos lepide disserit Sextus p. 16 sqq. itemque Porphyrius de abstin. III 2. corporis enim facultatibus ait Quintilianus etiam praestare hominibus bruta animalia (hinc illud *μητρυιὰν μὲν τῶν ἀνθρώπων, μητέρα δὲ τῶν ἀλόγων ζῴων γεγενῆσθαι τὴν φύσιν* Plutarch. ap. Stob. fl. 53, 14), rationem vero praecipuam hominibus datam eiusque eos socios esse cum dis immortalibus naturam voluisse (Galen. protr. c. 9 *τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐπικοινωνεῖ τοῖς θεοῖς καθ' ὅσον λογικόν ἐστι*). nam quod facere scirent reliqua animalia, mollire cubilia et nidos texere et educare fetus et excludere, quin etiam reponere in hiemem alimenta, opera quaedam nobis inimitabilia, qualia sunt cerarum ac mellis, efficere nonnullius fortasse rationis esse, sed quia carerent

(II 20, 1) *ex mediis artibus, quae neque laudari per se nec vituperari possunt sed utiles aut secus secundum mores utentium fiunt, habenda sit rhetorice an sit, ut compluribus etiam philosophorum placet, virtus.* cf. schol. Aristot. p. 76 a 12 τρίτη δ' αἵρεσις ἡ τῶν στωικῶν, οἵτινες διελόμενοι χωρὶς τὰς ἀρετὰς ἀπὸ τῶν μέσων τεχνῶν ταύτας οὔτε ἐπιτείνεσθαι λέγουσιν οὔτε ἀνίεσθαι, τὰς δὲ μέσας τέχνας καὶ ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν δέχεσθαι. ut tamen virtutem esse rhetoricam probaret, necesse erat ut vitiosa quaedam huius artis genera tolleret Quintilianus. ἀτεχνίαν igitur vocat si qui *sine ratione sine litteris, qua vel impudentia vel fames duxit*, artem exercuerint, κακοτεχνίαν si qui *ad hominum perniciem converterint*, ματαιοτεχνίαν si qui *in declamationibus veritatis dissimillimis aetatem multo studio ac labore consumant.* quae depravationis genera consentaneum est non in sola rhetorica sed in reliquis omnibus artibus distingui posse: stoicos ita distinxisse facile est ad demonstrandum. ματαιοτεχνίας vocabulum rarioris usus est. habet hoc Quintilianus exemplo addito eius *qui grana ciceris ex spatio distante missa in acum continuo et sine frustratione inserebat.* habet etiam Galenus exempla adferens petauristas et funambulos, praeterea Myrmecidae et Callicratis artificia pusilla. gravissimum autem testimonium docta dicunt in Dionysium Thracem scholia (p. 649 sqq.), ubi ars quid sit ex Epicureorum, ex Aristotelis, denique ex stoicorum sententia definitur τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐκ καταλήψεων ἐμπειρίᾳ συγγεγυμνασμένων πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ, quae iam singillatim explicantur. τέχνης vocabuli veriloquium reperitur p. 651, 10 πᾶσα τέχνη ὀνομάζεται ἐκ τοῦ τέλος ἔχειν βιωφελὲς καὶ χρήσιμον. deinde κακοτεχνία explanatur ἡ μὴ ἔχουσά τι τέλος χρειῶδες καὶ ὠφέλιμον et quae τὸ τέλος ἐπιβλαβὲς τοῖς κεκτημένοις ἔχει, cuius exempla sunt ἡ κυβευτική et ἡ γοητευτική. tum de vitiosis artis generibus omnibus: ἑπτὰ δέ τινα τῇ καθόλου τέχνῃ παράκειται· τεχνοειδές

---

sermone quae id facerent muta et inrationalia vocari. cum his conferenda Galeni verba p. 1, 13, qui tamen et textile opus ab araneis, fingendi artem ab apibus hominem didicisse concedit. in scholiis ad Dion. Thrac. p. 651, 26 (de quibus postea dicetur) τὸ τεχνοειδές explicatur ἀλόγου ζῴου δύναμις φυσικὴ μιμουμένη τέχνην, ὡς ἡ τῶν μελισσῶν πλαστικὴ καὶ ἡ χελιδόνων οἰκοδομική (*nidos texere*).

ἡμιτέχνιον μικροτεχνία ψευδοτεχνία κακοτεχνία ματαιοτεχνία ἀτεχνία. mitto primum (de quo v. p. 40 adn. 2), reliqua adscribam: ἡμιτέχνιόν ἐστιν ἡ ἐξ ὀλίγων θεωρημάτων συνεστηκυῖα τέχνη, ὡς ἡ ξυστικὴ καὶ ἡ ἀπονυχιστική. μικροτεχνία ἐστιν ἧς τὸ ἀποτέλεσμα βραχύτατόν ἐστιν, ὡς Μυρμηκίδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Καλλικράτους τοῦ Λακεδαιμονίου· οὗτοι γὰρ ἐποίησαν σιδηροῦν ἅρμα ὑπὸ μυίας ἑλκόμενον καὶ τῷ πτερῷ τῆς μυίας καλυπτόμενον. ψευδοτεχνία δ' ἐστὶ βραχεῖα τέχνη, μείζονος ὑποδυομένη τέχνης ἔργον, ὥσπερ οἱ φαρμακοπῶλαι ἤγουν οἱ μυρεψοί· οὗτοι γὰρ λέγουσιν ἑαυτοὺς ἰατρούς. κακοτεχνία δ' ἐστὶν ἕξις εὑρημένη ἐπὶ κακῷ τῷ βίῳ (l. τοῦ βίου), ὥσπερ ἡ τῶν δηλητηρίων καὶ ἡ τῶν τυμβωρύχων. ματαιοτεχνία δ' ἡ σχοινοβατικὴ — καὶ ὥσπερ ὁ κοντοπαίκτης1). ἀτεχνία δ' ἐστὶν ἁμάρτημα τῷ τεχνίτῃ γενόμενον. stoicum auctorem prodit cum ἡμιτεχνίου definitio — alii enim artem ἐκ καταλήψεων alii ἐκ θεωρημάτων σύστημα dixerunt (schol. Dion. Thr. p. 651, 7. Sext. Emp. p. 351, 27) — tum ἕξις vocabulum in κακοτεχνίας et ἁμάρτημα in ἀτεχνίας definitione. ματαιοτεχνίας autem exempla eadem sunt apud Galenum, nam dubium vix puto quin idem sit petaurista et κοντοπαίκτης. vides igitur quo iure Marquardtius Galeni verba καὶ βαδίζειν ἐπὶ σχοινίων λεπτῶν damnaverit, interpretamentum scilicet arbitratus esse verbi πετευρίζειν. scholium Dionysianum si cum Galeno comparaveris, minus hoc offendet quod multo plura vitiosae artis genera distinguuntur (solent enim talia a posterioribus augeri) quam illud quod Myrmecidae et Callicratis artificia non ματαιοτεχνίας sed μικροτεχνίας exempla perhibentur. quod quamquam aptius videatur, tamen de Galeni errore nemo cogitabit: simile enim plane est quod Quintilianus ματαιοτεχνίας exemplum attulit. qui grana ciceris in acum

---

1) comparanda sunt quae Nicephorus ad Synesium (p. 363 b Petav) adnotat, qui exposito γοητείας φαρμακείας μαγείας discrimine haec addit: ἔτι ὁμοίως ἄλλο ἐστὶ κακοτεχνία καὶ ἄλλο ψευδοτεχνία καὶ ἄλλο ματαιοτεχνία. κακοτεχνία μὲν γάρ ἐστι ἡ τῶν γοήτων καὶ φαρμακῶν καὶ μάγων ἐπὶ κακῷ τῶν ἀνθρώπων εὑρημένη. ματαιοτεχνία δ' ἡ ὁμοῦ τῷ πληγέντι ἀέρι διαλυομένη. mira sunt extrema, nec multum proficies si Diogenis Babylonii (Diog. Laert. vii 55) verba contuleris ἐστὶ δὲ φωνὴ ἀὴρ πεπληγμένος ... ζῴου μέν ἐστι φωνὴ ἀὴρ ὑφ' ὁρμῆς πεπληγμένος, ἀνθρώπου δ' ἐστὶν ἔναρθρος καὶ ἀπὸ διανοίας ἐκπεμπομένη κτλ'. scholium turbatum vel mutilatum videtur.

conicit et qui muscam curru iunctam aere exprimit, pariter inutilem et ludicram artem exercet uterque. itaque *ματαιοτεχνία* posteriorum acumine in duo genera divisa videtur. denique *ματαιοτεχνίας* vocabulum legitur apud Clementem Alex. paedag. II 2 p. 163 P, idque eo loco quem ex Musonii libris adumbratum esse ostendit Wendland quaest. Muson. p. 27: graviter ibi castigat *τὴν κακοδαίμονα τέχνην τὴν ὀψαρτυτικὴν καὶ τὴν ἀμφὶ τὰ πέμματα ματαιοτεχνίαν.*

iam vero quis stoicorum de variis artium generibus distinguendis si non primus at ita disputavit ut auctoritas eius apud posteros valeret? respondet Senecae epistula LXXXVIII, qua de liberalibus studiis quid sentiat exponit. spernit grammaticam musicam geometriam arithmeticam astronomiam, quibus bonum virum neminem effici nec sterni ad virtutem viam. unum studium vere esse liberale, quod liberum faciat, hoc est sapientiae, sublime forte magnanimum. reliquis omnibus nihil effici nisi ut animus ad accipiendam virtutem praeparetur. Posidonium ait quattuor artium genera constituisse, unum volgarium et sordidarum, alterum ludicrarum, tertium puerilium, quartum liberalium. damnat volgares opificum, in quibus nullam decoris, nullam honesti simulationem esse. damnat ludicras ad voluptatem oculorum atque aurium tendentes. pueriles habere aliquid liberalibus simile: *solae autem* inquit *liberales sunt, immo ut dicam verius liberae, quibus curae virtus est.* graeco nomine pueriles *ἐγκυκλίους*, liberales *ἐλευθερίους* vocari. quattuor sunt genera, sed duo videntur binorum generum tamquam ordines. ipse hoc significavit Posidonius, cuius haec quoque verba Seneca adscripsit: *quemadmodum est aliqua pars philosophiae naturalis, est aliqua moralis, est aliqua rationalis, sic et haec quoque liberalium artium turba locum sibi in philosophia vindicat. cum ventum est ad naturales quaestiones, geometriae testimonio statur: ergo quia adiuvat pars est.* geometriam igitur astronomiam grammaticam musicam, quae quidem artes pueriles sive naturali sive rationali sive morali philosophiae parti necessariae sunt, eodem liberalium artium nomine comprehendit, quo quartum artium sive virtutum genus appellavit. sunt enim haec omnia homine libero digna i. e. *ἐλευθέρια*, quoniam mente ac ingenio exercentur. pari autem modo cognata inter se prima duo genera sunt, cum et manu plerumque constent et ad aures oculosque delectandos tendant, non ad mentem acuendam vel ad animum erudiendum. itaque Galenus cum ita scribit (p. 22, 11) *ἀλλὰ διττῆς οὔσης διαφορᾶς τῆς πρώτης ἐν ταῖς τέχναις — ἔνιαι μὲν γὰρ αὐτῶν λογικαί τ' εἰσὶ καὶ σεμναί, τινὲς δ' εὐκαταφρόνητοι καὶ διὰ τῶν τοῦ σώματος πόνων, ἃς δὴ βαναύσους τε καὶ χειρωνακτικὰς ὀνομάζουσιν — ἄμεινον ἂν εἴη κτλ'*, aperte Posidonium secutus duo haec genera distinxit, quorum alterum *διὰ λόγου*, alterum *διὰ σώματος* vel *διὰ χειρῶν* exercetur[1]). sic etiam schol. Dion. Thr. p. 654, 23. 655, 6 *ἔτι δὲ τῶν τεχνῶν αἳ μέν εἰσι βάναυσοι αἳ δὲ ἐγκύκλιοι· καὶ βάναυσοι μέν, αἳ καὶ χειρωνακτικαὶ λέγονται, ὥσπερ ἡ χαλκευτικὴ καὶ ἡ τεκτονική . . . . ἐγκύκλιοι δέ εἰσιν, ἃς ἔνιοι λογικὰς καλοῦσιν, οἷον ἀστρονομία μουσική φιλοσοφία ἰατρική γραμματική ῥητορική*, ubi encyclicae appellantur quas Posidonius in duas eiusdem generis species divisas *ἐγκυκλίους* et *ἐλευθερίους* nominaverat. liberalibus studiis tamquam invitus adnumerat Galenus sculpturam et picturam: *πρόσθες δ' εἰ βούλει ταύταις πλαστικήν τε καὶ γραφικήν· εἰ γὰρ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἰσχύος νεανικῆς δεῖται τὸ ἔργον αὐτῶν.* fortius aliquanto Seneca loquitur (ep. 88, 18): *in illo feras me necesse est non per praescriptum euntem: non enim adducor ut in numerum liberalium artium pictores recipiam, non magis quam statuarios aut marmorarios aut ceteros luxuriae ministros. aeque luctatores — expello.* tamen non Seneca primus fuit qui tam severe iudicaret, nisi forte Galenum censeas Senecae epistulam legisse. in damnanda athletarum arte uterque ab antiquioribus pendet auctoribus, de pictoribus et sculptoribus cum fere consentiant, referendum hoc quoque videtur ad auctoris communis consensum. Posidonius quin fuerit non dubito, quem certum est in Protrepticis de artibus egisse inventis ad vitam hominum instruendam a philosophis (Hartlich Stud. Lips. XI p. 286 sqq.). novisse Galenum Posidonii libros non opus est ut demonstretur: Protrepticum cum scriberet, absurdum est credere Posidonii eum Protrepticos neglexisse. Posidonius autem quoniam ludicras artes eas intellegit quae oculos et aures delectent, rettulit huc et musicam et picturam et sculpturam. quibus quod adnumerandos esse machinatores dixit, *qui pegmata per se surgentia excogitant et tabulata tacite in sublime crescentia et alias ex inopinato varietates aut dehiscentibus quae cohaerebant aut his quae distabant sua sponte coeuntibus aut his quae eminebant paullatim in se recidentibus*, apparet eum talia, quibus imperitorum oculos feriri ait omnia subita quia causas non norint mirantium, ludicris artibus non adiunxisse sed subiunxisse. sunt enim haec manifesta ματαιοτεχνίας exempla, sunt θαυματοποιῶν ἔργα, neque ea ad finem utilem vitae excogitata.

---

[1]) hanc esse olim credideram quam *τὴν πρώτην διαφοράν* (i. e. *divisionem*) dicit Galenus, ut altera ea esset qua binae singulorum generum species distinguuntur. rectius vero, id quod ego abieceram, Iamotius duplicem artium divisionem eam intellexisse videtur, qua aut *λογικαί* et *βάναυσοι* aut *πρακτικαί* et *ποιητικαί* et *θεωρητικαί* distinguuntur *τέχναι*. de hac altera divisione probabile est Galenum in ea quae periit Protreptici parte explicatius dixisse, ut medicae artis naturam ac vim definiret.

IX p.11,25 apud Galenum, ut revertar ad propositum, scripsi ἐκδιδάξηται correcto Aldinae errore ἐδιδάξηται. nullo autem facto discrimine Galenus et διδάξασθαι et διδάξαι dixisse videtur, recte c. 6 p. 5, 32 τοὺς μὲν οἰκέτας ἐκδιδάσκονται τέχνας, non recte c. 8 p. 9, 6 τὸν μὴ διδάξαντα τέχνην, cf. Valckenaerii ad Ammonium animadv. c. XVII. deinde tradita fere haec sunt καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὑμᾶς καὶ πάνυ πέποιθα γιγνώσκειν ὅτι μηδὲν τούτων ἐστὶ τέχνη, οἷον τό τε πεττευριπτεῖν καὶ βαδίζειν ἐπὶ σχοινίων λεπτῶν ἐν κύκλῳ τε περιδινεῖσθαι μὴ σκοτούμενον . . . οἷα τά τε Μυρμηκίδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Καλλικράτους τοῦ Λακεδαιμονίου. periisse quaedam ante οἷα senserunt praeter Marquardtium fere omnes, non vero satis est cum Goulstonio καὶ interserere. supplenda fere talia ⟨ἢ τὸ ἔργα τινὰ οὕτω μικρὰ τεχνιτεύειν ὥστε μόλις καὶ ὁρᾶσθαι τοῖς ὀφθαλμοῖς⟩, οἷα τά τε κτλ’. quae quidem artificia eodem pretio aestimantur apud Aelianum var. hist. 1, 17 ταῦτ’ ἄρα ἐστὶ τὰ θαυμαζόμενα Μυρμηκίδου τοῦ Μιλησίου καὶ Καλλικράτους τοῦ Λακεδαιμονίου τὰ μικρὰ (l. πάμμικρα) ἔργα. τέθριππα μὲν ἐποίησαν ὑπὸ μυίας καλυπτόμενα καὶ ἐν σησάμῳ δίστιχον ἐλεγεῖον χρυσοῖς γράμμασιν ἐπέγραψαν. ὧν ἐμοὶ δοκεῖν ὁ σπουδαῖος οὐδέτερον ἐπαινέσεται· τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ ταῦτα ἢ χρόνου παρανάλωμα. ad eundem auctorem Aeliani verba ac Galeni revocare propterea non licet quod alter Atheniensem vocavit Myrmecidam alter Milesium; Milesius est etiam apud Athenaeum XI c. 19, patriam non addunt qui uno et eodem aperte auctore utuntur Plinius h. nat. VII 85 et Plut. de comm. not. p. 1083.

corruptum apud Galenum vocabulum *πεττευριπτεῖν* aliis praeeuntibus *πεταυρίζειν* scripsit Marquardtius; debebat *πετευρίζειν*, cf. Poll. X 156. Hesych. et Phot. s. *πέτευρον*, Wilamowitzius Hermae XXI p. 96 et Commentar. gramm. III p. 6. quid sit petauristarum ars explicare nequeo, sed a funambulis satis diversos fuisse petauristas facile intelleges ex Martialis carmine II 86, ubi ridet poetas *ματαιοτέχνους*: talia a suo ingenio aliena esse ait, *quid si per graciles vias petauri invitum iubeas subire Ladan*; alium petauri lusum idem spurce iocatus memorat XI 21 *Lydia tam laxa est — quam rota transmisso totiens intacta petauro*, quod genus sane quam simile est ei quod adhibuit *ματαιοτεχνίας* exemplum Quintilianus.

IX p. 12,2 amplam de athletarum arte contemnenda disputationem ab his verbis repetit Galenus[1]): *τὸ δὲ τῶν ἀθλητῶν ἐπιτήδευμα μόνον ὑποπτεύω, μή ποτ' ἄρα τοῦτο καὶ ῥώμην σώματος ἐπαγγελλόμενον καὶ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς δόξαν ἐπαγόμενον, δημοσίᾳ παρὰ τοῖς πατράσι τετιμημένον ἡμερησίαις ἀργυρίου δόσεσιν καὶ ὅλως ἴσα τοῖς ἀριστεῖσι τετιμημένον, ἐξαπατήσῃ τινὰ τῶν νέων ὡς προκριθῆναί τινος τέχνης. ὅθεν κτλ'.* similiter Vitruvius IX prooem. 1: *nobilibus athletis, qui Olympia Pythia Isthmia Nemea vicissent, Graecorum maiores ita magnos honores constituerunt uti non modo in conventu stantes cum palma et corona ferant laudem, sed etiam cum revertantur in suas civitates cum victoria triumphantes quadrigis in moenia et in patrias invehantur e reque publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* mirari se addit Vitruvius quidni eidem honores etiam scriptoribus tribuantur laude multo dignioribus. dubitari vix potest quin ex antiquioribus aliquis sive stoicus sive cynicus philosophus cum de athleticae exercitationis perversitate disputaret (cf. Norden Fleckeis. ann. vol. suppl. XVIII 298) simile libello suo exordium fecerit, usus simul Xenophanis carmine nobilissimo, cuius partem servavit Athenaeus x 413 f. Olympia enim, ait poeta, si quis vicerit, *καί κε προεδρίην φανερὴν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο καί κεν σίτησιν δημοσίων κτεάνων ἐκ πόλεως καὶ δῶρον ὅ οἱ κειμήλιον εἴη* (cf. Plato Rep. v 465 d). in Galeni verbis nihil est quod vituperes praeter iteratum participium *τετιμημένον.* optabile erat ut alterum utrum probabili ratione corrigeretur, sed nihil inveniri posse puto quod satisfaciat. longius a traditis vestigiis abest *δεδωρημένον*, sed *σεσιτημένον ἡμερησίοις ἀργυρίου δόσεσιν*, quod proposuit Wilamowitzius, dici posse non videtur, utrumque praeterea ea de causa improbandum quod non ad athletam ipsum haec referuntur sed ad artem athleticam (*τὸ ἐπιτήδευμα*). itaque cum aliud ac *τιμᾶν* verbum vix ullum cogitari possit, invitus eo perveni ut priore loco participium delerem, non vero altero, ut fecit Marquardtius, quo quidem omnis orationis concinnitas evertitur. ceterum quoniam non mihi solum hoc offensui fuisse video, hoc addo rarum omnino esse dativum pluralem *τοῖς πατράσι*, rariorem vero non proprio sensu positum ita ut *maiores* significentur. scripsisset etiam Galenus *ὑπὸ τῶν πατέρων*, si per hiatus observantiam licuisset. etiam hoc favere videtur delendo participio, quo servato facile poterat scribi *δημοσίᾳ τετιμημένον ὑπὸ τῶν πατέρων.*

---

[1]) et haec et ea quae in Thrasybulo de gymnasticae artis inutilitate Galenus disputavit significari videntur ab Aristide de IV viris II 373 Di *καίτοι γ' ἤδη ἔγωγέ τινος ἤκουσα λέγοντος τῶν ἰατρῶν ὅτι ἡ μὲν γυμναστικὴ κτλ'.*

IX p.12,12 homo deis eo cognatus est quod ratione utitur, brutis animalibus eo quod moritur: *βέλτιον οὖν ἐστι τῆς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αἰσθανόμενον ἐπιμελήσασθαι παιδείας, ἧς τυχόντες μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν, ἀποτυχόντες δ' οὐκ αἰσχυνούμεθα τῶν ἀργήστων ζῴων ἐλαττούμενοι. σώματος δ' ἄσκησις ἀθλητικὴ ἀποτυγχανομένη μὲν αἰσχίστη, ἐντυγχανομένη δὲ τῶν ἀλόγων ζῴων οὐδέπω κρείττων.* participium *αἰσθανόμενον*, cum olim dubitaverim, nunc recte puto traditum eoque fere sensu dictum esse quo Dio or. XXX 25 dixit *ταῦτα μέν τις εἶπεν ἀνὴρ δυσάρεστος, ὡς ἐγὼ δοκῶ, καὶ πολλὰ λελυπημένος κατὰ τὸν βίον, ὀψὲ παιδείας ἀληθοῦς ᾐσθημένος.* corruptum vero est *ἀργήστων* vocabulum, ut tamen de sententia dubitari nequeat: *ingenium excolere si studemus, etsi summa non as-*

sequamur, tamen non fiet cum pudore nostro ut a brutis superemur. poterat scriptor *τῶν ἀλόγων ζῴων* dicere, quod non videtur dixisse, non poterat *ἀλογίστων*, si quidem *ἀλογίστως* is agit qui ratione praeditus uti nescit. graecum quidem est quod Willetus coniecit *ἀχρήστων*, sed ab sententia instituta alienum. aptum esset *ἀργοτάτων* vel *φαυλοτάτων*, ut est apud Dionem or. IX 18 *οὐκ αἰσχύνῃ ἐπὶ πράγματι σεμνυνόμενος ἐν ᾧ τῶν φαυλοτάτων θηρίων χείρων πέφυκας.* a traditis vero vestigiis propius abest quod non minus aptum videtur *χειρίστων*. quamquam incertam esse emendationem scio.

X p. 13, 9 aegre ferebant philosophi quod viris sapientibus nihil a Graecis honoris tribueretur. minus morose Galenus uti deos ab hominibus propter artes utiliter inventas laudari ita a dis homines propter ingenii virtutes magni aestimari ostendit. Socratem omnium sapientissimum praedicaverat, Lycurgum tamquam deum salutaverat Apollo, idemque Archilochi interfectori suo templo interdixerat. simili honore athletarum neminem unquam adfectum esse: *λέγε δή μοι καὶ σὺ τὰς τῶν ἀθλητῶν προσαγορεύσεις. ἀλλ' οὐκ ἐρεῖς ὅτι μηδ' ἔχεις εἰπεῖν, εἰ μή τι τοῦ μάρτυρος ὡς οὐκ ἀξιόχρεω κατέγνωκας· ἐμφαίνειν γὰρ ἔοικάς τι τοιοῦτον, ὅταν ἐπὶ τοὺς πολλοὺς τὸν λόγον ἄγῃς μάρτυρας καὶ τὸν παρὰ τούτων ἔπαινον προχειρίζῃ*, i. e. *cedo athletarum exempla. tacesne? an ne habere quidem te dices quod proferas?* orationis forma ea est qua Demosthenes utitur de f. leg. 120 *ἀπόκριναι γὰρ δεῦρ' ἀναστάς μοι. οὐ γὰρ δὴ δι' ἀπειρίαν γ' οὐ φήσεις ἔχειν ὅτι εἴπῃς.* addit Galenus *nisi forte diffidas testi si quem habes. ita sane videris, cum ad vulgi fallacissimum iudicium confugias.* defecit hic ab Demosthenis arte Galenus, si quidem tale quid ex eius quem interpellavit silentio concludi non poterat. diatribarum potius haec erat consuetudo ut quod vulgus sentiret id singulis tribueretur.

X p. 14, 28 invitus vulgi consuetudini cedens Galenus ad damnandam athletarum artem alienis quoque testibus utitur: praestare enim ait quanti quaeque res aestimanda sit ipsa re examinata diiudicare, nullis aliunde arcessitis argumentis. hoc ut probaret vel potius exemplo ut inlustraret, fabellam narravit: *ὅθεν δὲ τὸ τῆς Φρύνης ἄκαιρον ἤδη μοι διηγήσασθαι.* vitium manifestum sollerter sustulit Iamotius *ὅθεν οὐδὲ* scribens, cf. Plut. de fort.

Rom. 324d περὶ ἧς κἂν βραχεῖ πλείω διελθεῖν ισως οὐκ ἄκαιρόν ἐστιν. male Marquardtius ὅθεν δὴ — εὔκαιρον, tamquam novae alicuius disputationis exordium. omnino autem ille hoc maxime corrupit Galeni libellum omni cum cura contextum, ut argumentandi ratione non perspecta quae artissimo cogitationis vinculo conexa erant distingueret et dissolveret, cum magno et ipsius scriptoris detrimento et legentium incommodo. de laboriosa autem Plutarchi Galeni Luciani aliorum componendi arte non vacat nunc accuratius exponere, operae tamen pretium faciet qui huic rei animum attendat.

X p. 15, 6 pusilla quaedam in hac narratiuncula corrigenda erant, de quibus non opus erit disputare, incertus tamen haereo quid extremis verbis faciam: ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις ἁπάσαις σπίλου τὸ πρόσωπον ἐπληρώθη, καὶ ἦν ὁμοιότητα ἰδεῖν τοῖς μορμολυκείοις. improbabilis est Iamotii coniectura ἦν ὁμοιοτάτας ἰδεῖν, cum potuerit Galenus scribere ἦσαν ἰδεῖν ὁμοιόταται. accedit quod rectius vultus fuco et aqua diffluentes terriculis illis comparantur quam ipsae mulierculae. scripsi igitur ὁμοιότατα, dubia tamen res est, cum simul quod antecedit τὸ πρόσωπον singulare mutandum fuerit.

X p. 15, 13 τὴν ἀθλητικὴν ἐπιτήδευσιν ἐξετάζεσθαι προσήκει μόνην, εἴ τι φαίνοιτ' ἔχειν χρήσιμον κτλ.' non ferremus optativum in antiquo scriptore, sed posteriores, ut solent in condicionalibus enuntiatis ubi sermonis usus ἐάν cum coniunctivo postulat, saepissime εἰ cum optativo praeferre, ita etiam in interrogativis, si quid quod futurum sit quaeritur, interdum optativo modo utuntur, velut Lucianus deor. dial. 7, 4 βαδιοῦμαι ἀποληψόμενος αὐτήν, εἴ που εὑρεθείη ἐν τοῖς σπαργάνοις.

XI p. 15, 22 σαρκῶν γὰρ ἀεὶ καὶ αἵματος ἀθροίζοντες πλῆθος ὡς ἐν βορβόρῳ πολλῷ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν ἔχουσι κατεσβεσμένην. Platonis verba licet haud leviter immutata facile in his expressa deprehendas Republ. VII p. 533d ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον, nec dubito quin ipsa haec Platonis recordatio effecerit ut Galenus animam limo non sepultam sed exstinctam diceret. meminerat enim Platonem de animae luminibus dixisse quod ipse de anima ipsa. nolo vero illud neglegere, quod non solum quidquid ardet viget vivit exstingui Graeci dicunt (σβέσσαι μένος Homerus, ἀπεσβέσθη τὸ ἄγριον

Plutarchus dixit de Alex. fort. I 329a, idemque in libro de adulatore p. 49d *σβεννυμένου τοῦ αἵματος*), sed multo etiam latius verbi patet vis, ita ut Plutarchus de fort. Rom. p. 316f *σβέσαι τὴν ἀνομοιότητα* scribere ausus sit. hoc igitur cum planum sit et simplex, vexat tamen me quod Galenus addidisse traditur *ἑαυτῶν* pronomen plane superfluum. nescio tamen corruptum sit an spurium.

XI p.16, 3 Hippocrates quod dixit *τὴν ἐπ᾽ ἄκρον εὐεξίαν σφαλερὰν ὑπάρχειν*, laudant hoc omnes, spernunt vero athletae *ὑπερπονοῦντές τε καὶ ὑπερπιπλάμενοι καὶ ὅλως τὸν τοῦ παλαιοῦ λόγον ὡς κορυβαντιῶντες κατεγνωκότες*. quid athletis cum corybantis simile sit exputari nequit. verum sine dubio Willetus repperit cum *κορυβαντιῶντος* emendavit, quod cur spreverit Marquardtius non capio. negari tamen non potest parum apte verbum apud Platonem crebrum suae sententiae adhibuisse Galenum: neque enim qui male sanus est *κορυβαντιᾶν* dicitur sed qui divino quodam furore abripitur. sed Galenum *κορυβαντιᾶν* idem credidisse quod *μαίνεσθαι*, hoc veri est similius quam Plinii testimonio abuti, qui (h. nat. XI 147) eos qui patentibus dormiant oculis corybantiare dici adfirmat, cuius usus nullum novi exemplum.

neque exercendi neque alendi corporis modum tenent
XI p.16,17 athletae (cf. Clem. Alex. paed. II 2): *ἀνὰ λόγον τοίνυν τούτοις καὶ ἡ τῶν ὕπνων αὐτοῖς ἔχει συμμετρία· ἡνίκα γὰρ οἱ κατὰ φύσιν βιοῦντες ἀπὸ τῶν ἔργων ἥκουσιν ἐδεσμάτων δεόμενοι, τηνικαῦθ᾽ οὗτοι διανίστανται τῶν ὕπνων, ὥστ᾽ ἐοικέναι τὸν βίον αὐτῶν ὑῶν διαγωγῇ*. non nimios igitur sed intempestivos somnos eorum exagitat Galenus. ergo falsum est quod Marquardtius *ἀμετρία* reposuit pro *συμμετρία*, hiatus vitium non magis reformidans quam Cobetus qui *ἀσυμμετρία* coniecerat. at verum sine dubio quod traditum est. ut victus usu ita somni quoque consuetudine athletae a reliquis hominibus differunt. poterat igitur dici *ἀνὰ λόγον τούτοις* (i. e. *ἀναλόγως*, falsum est quod edi solet *ἀνάλογον*) *ἔχουσιν αὐτοῖς οἱ ὕπνοι· ἀσυμμέτροις γὰρ καὶ τούτοις χρῶνται*, poterat etiam illud quod Cobetus voluit. sed *συμμετρία* scripsit Galenus eodem dicendi colore usus quo c. 12 p. 18, 19 *τότ᾽ οἶμαι, τότε καὶ μάλιστα τὸ διὰ τῆς ἐπιτηδεύσεως αὐτῶν ἀποτελούμενον κάλλος ἐναργῶς ὁρᾶσθαι*. nemo erit qui hoc loco pro *κάλλος* requirat *αἰσχρότητα* vel *δυσείδειαν*.

athletarum vita *ὑῶν διαγωγῇ* comparatur: *πλὴν γ' ὅσον οἱ* XI p.16,20
μὲν ὕες (sic Aldina, non *αἱ μὲν ὕες*, cf. de parva pila c. 3 *θᾶττον ἂν τοῖς ὑσὶν ἢ τούτοις τις ὁτιοῦν ἐπιτρέψειεν) οὐχ ὑπερπονοῦσιν οὐδὲ πρὸς ἀνάγκην ἐσθίουσιν, οἳ δὲ καὶ ταῦτα πάσχουσι καὶ ῥοδοδάφναις ἐνίοτε τὰ νῶτα διακναίονται.* cum nihil nisi intempestivos labores pastus somnos luctatorum castigasset Galenus, vix erat cur cum suibus eos componeret, nisi sollemne hoc inde ab Democrito fuisset orationis lumen; aptius Plato Rep. vii 535e (cf. ix 586a) Dio Prus. xxx 33 viii 14 alii eos qui libidinibus suis inservientes animae curam neglegunt porcorum in porcinario vitam degere dicunt. quaeritur vero quid turpe illud sit quod rhododaphnae foliis tergum confricare dicuntur. turpe enim esse aliquid inde apparet quod ne adulescentulorum pudorem offendat, solito brevius loquitur Galenus. rhododaphnen non raro in medicamentis numeratam reperimus, sed nihil huc pertinet quod Plinius ait (h. nat. 24, 90 coll. Dioscor. 4, 82), folia eius ruta addita e vino pota contra serpentes praesidium praebere. foedam athletarum vitam paullo fortioribus verbis usus describit Galenus Thrasyb. c. 37 extr. *ὅλον γὰρ ἑωρῶμεν αὐτῶν τὸν βίον ἐν ταύτῃ τῇ περιόδῳ συστρεφόμενον, ἢ ἐσθιόντων ἢ πινόντων ἢ κοιμωμένων ἢ ἀποπατούντων ἢ κυλινδουμένων ἐν κόνει τε καὶ πηλῷ*, similiterque Seneca ep. 88, 18 illorum scientiam totam oleo ac luto constantem appellavit. in his immunditiis qui degebant, a scabie parum tuti esse debebant, cui morbo ab iumentis defendendo variae in usu erant unctiones. describit has Vegetius art. veterin. 3, 71 et maxime commendat *folia rhododaphnes cum oleo vetere decocto, addita pice liquida et aceto et cera.* certum esse ait de experimento remedium. idem eiusdem mali medicamentum, quod multis etiam saeculis post audio magno apud medicos honore fuisse, Galenus significasse videtur nec poterat modestius sordes athletharum cavillari. pari verecundia vel Lucianus usus, cum pseudologistae suo a Syris *Ῥοδοδάφνην* nomen inditum esse adfirmasset, pudere se ait hoc quid esset explicare (cap. 27).

ab inutili coniectura eiusdem capitis verba vindicanda sunt XI p.17,11
haec: *ἡ δὲ τῶν ἀθλητῶν ἐπ' ἄκρον εὐεξία σφαλερά τε καὶ εὐμετάπτωτος. οὔτε γὰρ πρόσθεσιν ἔτι διὰ τὴν ἀκρότητα χωρεῖ καὶ τῷ μὴ δύνασθαι μένειν ἐπὶ ταὐτοῦ ... λοιπὴν ἔχει τὴν ἐπὶ*

τὸ χεῖρον ὁδόν. scripsit Marquardtius *καὶ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι,* cuius mutationis nullam video causam. neque dativus causalis habet quod offendat nec variata structura. eodem modo Galenus de libris suis c. 2 p. 18 *οὐ μόνον διὰ τὸν λοιμὸν ἀλλὰ καὶ τῷ* (*τὸ* traditum) *μέσον χειμῶνος εἶναι τὰ πραττόμενα*: utroque loco nomen cum infinitivo copulatum ita ut illud a praepositione *διά* pendeat, hic casu tertio positus sit.

XI p. 18, 2 taediosas de athletarum nomine facetias grammaticae doctrinae specie exornare conatus Galenus *οὐδὲν ἄλλο γένος* inquit *ἀθλιώτερόν ἐστι τῶν ἀθλητῶν. ὥστ' εἰκότως ἄν τις εἴποι εὐγενῶς ὀνομάζέσθαι τῶν ἀθλητῶν προσαγορευθέντων ἢ ἀπὸ τοῦ ἀθλητοῦ τὴν προσηγορίαν τῶν ἀθλίων ἐσχηκότων ἢ κοινῶς ἀμφοτέρων καθάπερ ἀπὸ πηγῆς μιᾶς τῆς ἀθλιότητος ὠνομασμένων.* infelix Iamotii coniectura *εὐφυῶς ὀνομάζεσθαι* quamvis sententiae pariter ac fluenti verborum iuncturae adversata ad hunc usque diem obtinuit. ut iusto aliquid nomine appellari significet Plato in Cratylo *καλῶς ὀρθῶς ἐμμέτρως ὀνομάζεσθαι* dicere solet, rarius *εἰκότως* (p. 399 d). Galenus vero cum dubitaret *ἀθληταὶ ἀπὸ τοῦ ἀθλίου* an *ἀπὸ τοῦ ἀθλητοῦ ἄθλιοι* nominati essent, aliud quid dicere debebat, *κατὰ τὸ συγγενές* vel *συγγενῶς.* deinde Goulstonius recte aliquid deesse sensit in primo quod sequitur veriloquio et supplevit *τῶν ἀθλητῶν ⟨ἀπὸ τοῦ ἀθλίου⟩ προσαγορευθέντων.* ego cum praeterea disiunctiva particula *ἤ* necessaria videretur, eadem verba alio loco addidi *⟨ἢ ἀπὸ τοῦ ἀθλίου⟩ τῶν ἀθλητῶν κτλ.* hiatus enim et post *ὀνομάζεσθαι* in colo extremo et post *ἤ* excusabilis, cf. c. x extr. *ἢ ἰδίᾳ τοῖς μεταχειριζομένοις αὐτήν.*

XIII p. 18, 25 neque bona valetudine neque corporis forma ab athletis reliquos mortales superari probavit Galenus. sponte hinc intellegi poterat, neque agricolae aut militis laboribus neque frigori aut aestu perpetiendis corpora illorum idonea esse. occupata igitur erant quae responderi poterant ab altera parte. ergo diatribarum potius usum secutus quam necessitate coactus Galenus capite xiii facili opera ea refellit quae qui palaestrae artem defendebant opponere solebant. similiter Horatius in libri primi satura altera, dum recoquit veterem illam de matrona et meretricula quaestionem quarto olim saeculo Athenis non solum a comicis poetis multum agitatam, postquam adulterii pericula (40) abunde descripsit, extremo loco quae dudum refutata erant respondentes fecit adulteros. opposuit nihil nisi sublepidam quandam adulteri inrisionem (125), plane ut Galenus nihil nisi longam et illepidam de Milone fabulam narrat.

XIII p. 19, 3 ἀλλ' ἴσως ⟨τῆς⟩ εἰς τὰ πολεμικά (ἰσχύος ἀντιποιήσονται); τὸν Εὐριπίδην αὖθίς μοι κάλει, ὅστις αὐτοὺς ὑμνήσει λέγων ‘πότερα μαχοῦνται πολεμίοισιν, ἐν χεροῖν δίσκους ἔχοντες’. non aptum visum est verbum ὑμνήσει Wilamowitzio, qui ὑπομνήσει coniecit, non recte opinor. admonitionis nihil video, rogat poeta indignabundus ad quod responderi nihil opus sit. itaque increpandi vituperandive notionem desideramus, eoque acerbius mihi ὑμνεῖν dictum videtur quo magis propria eius est laudandi vis, cf. ad c. 11 p. 28. similiter saltem Plato Rep. I p. 329b τὸ γῆρας inquit ὑμνοῦσιν ὅσων κακῶν σφισιν αἴτιον, qui cum deinceps iniuria dicat senectutem incusari, sed μίαν τινὰ αἰτίαν εἶναι, οὐ τὸ γῆρας ἀλλὰ τὸν τρόπον τῶν ἀνθρώπων, intellegis quomodo Galenus interpretatus sit verbum ὑμνεῖν: nam εἶτα καὶ τῷ γήρᾳ inquit λοιδοροῦνται δέον ἑαυτοῖς (c. VIII).

XIII p. 19, 11 postquam athletarum robur demonstravit nec ad agricolae negotia sustinenda nec ad belli labores ferendos sufficere nec frigoris aut caloris patiens esse, ἐν τίνι τοίνυν inquit ἔτι τὴν ἰσχὺν ἐπιδείξονται, ἢ ἐπὶ τίνι μέγα φρονήσουσιν; οὐ γὰρ δήπου ὅτι ἐπὶ τῷ τοὺς σκυτοτόμους ἢ τέκτονας ἢ τοὺς οἰκοδόμους οἷοί τ' εἰσὶν καταβάλλειν ἐν παλαίστρᾳ τε καὶ σταδίῳ. facile est cum Marquardtio ⟨τοὺς⟩ τέκτονας supplere — nam iuxta memorantur τέκτονες et οἰκοδόμοι etiam apud Hippocratem VI 491 L — fieri tamen potest ut τέκτονες nomen interpolatoris culpa irrepserit. gravior est de ipsa orationis forma quaestio. deleri solent verba ἐπὶ τῷ auctore Iamotio, sed improbabile hoc, cum nec cur quis molesta verba addiderit appareat nec commode eis careri possit: sequitur enim τάχ' οὖν ἐπὶ τῷ δι' ὅλης ἡμέρας κονίεσθαι ⟨θαυμάζεσθαι⟩ δικαιοῦσιν. accedit molestus inter δήπου et ὅτι hiatus. alia equidem emendandi ratione usus sum, qua et probabilis verborum structura restitueretur et corruptelae causa facile explicaretur. si scripsit Galenus οὐ γὰρ δήπου τῷ — οἷοί τ' εἶναι, quaeri poterat unde infinitivi dativus penderet. alii igitur *ἐπί* praepositionem addiderunt, alii *τῷ* articulum in *ὅτι* correxerunt, quo facto simul necesse erat *οἷοί τ' εἰσίν* scribere. utriusque autem correctionis vestigia iuxta tradita nos tenemus. poterat Galenus scribere *οὐ γὰρ δήπου ἐπὶ τῷ*, nisi hiatum vereretur, praetulit nudum dativum ab *ἐπὶ* simul et ab *ἐν* praepositione suspensum: respondendum enim erat ad duplicem quaestionem *ἐν τίνι τοίνυν τὴν ἰσχὺν ἐπιδείξονται ἢ ἐπὶ τίνι μέγα φρονήσουσιν.*

XIII p. 19, 15 verba quae secuntur huius orationis consilio aptissima nescio cur Marquardtius deleverit, quae si cui scurrilia videantur, at Galeno indigna esse non contendet, cf. Galeni Thrasyb. c. 37. immo athletas qui ridere vellet, tam benignam ridendi materiam vix poterat neglegere. sunt autem haec: *τάχ' οὖν ἐπὶ τῷ δι' ὅλης ἡμέρας κονίεσθαι ⟨θαυμάζεσθαι⟩ δικαιοῦσιν· ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ τοῖς ὄρτυξι καὶ τοῖς πέρδιξιν ὑπάρχει, καὶ εἴπερ ἐπὶ τούτῳ, μέγα χρὴ φρονεῖν ⟨καὶ⟩ ἐπὶ τῷ δι' ὅλης ἡμέρας βορβόρῳ λούεσθαι.* utrumque quod addidi supplementum certum puto, cf. Galen. Thrasyb. c. 6 p. 82 extr. *καὶ σεμνύνονταί γε διὰ τοῦτο καὶ θαυμάζεσθαι δικαιοῦσιν.* extrema etiam Crusius emendare studuit Mus. Rhen. XXXIX 589, non feliciter, opinor.

XIII p. 20, 20 parodicum de hominum cum reliquis animalibus certamine gymnico carmen, cuius auctorem constat adhuc ignorari, ita repraesentavit Galenus (*εἰ διηγησαίμην*) ut partim argumentum suis verbis breviter adumbraret partim ipsos exscriberet versus. gratius sane fecisset si totum carmen apposuisset, sed imprudenter fecerunt qui scriptoris pedestria verba ita in versus senis dactylis compositos cogebant ut carminis ne umbra quidem appareret. nolo hexametrorum quales excudere placuit viris doctis artem et indolem plane singularem exagitare, quam si quis cum eis quae integra servata sunt comparaverit, aut expavescet monstra aut erubescet. cavit vero ipse Galenus ne quis sua verba cum poetae versibus confunderet, cum ubi carmen citaret planum carminis indicium verbum *φησί* adderet. estne hoc credibile, ubi suis, non poetae verbis uteretur, eum tam similem suam orationem poetae conformasse ut paucis mutatis demptis additis versus evaderent? hoc si voluisset, quidni ipsos versus apposuit? immo quomodo poetae carmina pedestri orationi immiscenda essent melius didicit Galenus, Platonis lectione si quis alius imbutus. narranda sunt breviter et simpliciter quae cum poeta amplius et ornatius narraverit, scriptori sunt inutilia, ipsa vero poetae verba referenda ubi haec ipsa scriptoris consilium flagitat ut cognoscantur. sicubi tamen poetae narrationem fere integram sua oratione exprimendam censuerit, vide quomodo Plato rem gesserit Rep. III 393 de, vel si posterioris aetatis scriptorem desideras, vide qua arte Dio Prusaensis Philoctetam prosa oratione expresserit. ecquis est qui ex Platone Homerum, ex Dione Aeschyli Euripidis Sophoclis orationem restituere audeat, ecquis qui rustici illius de vita cum convivio comparata carminis quod Dionis Charidemus enarravit vel numeros quales fuerint adgnoscat? cavendum igitur ne ignoto apud Galenum poetae talia restituantur qualia ne infimus quidem labescentis saeculi versuum artifex, nedum homo minime inficetus, qualis ille fuit poeta, in publicum proferre ausurus erat. adquiescamus oportet in eis quae certa fide poetae esse testatum habemus: *ἐν μὲν γὰρ δολιχῷ ὑπέρτατος, φησίν, ὁ ἵππος ἔσται,*

τὸ στάδιον δὲ λαγωὸς ἀποίσεται· ἐν δὲ διαύλῳ κτλ'

quae facilius dictu est quomodo poeta quam quomodo Galenus scripserit. numeros enim facile restituas cum Charterio *ἐν μὲν γὰρ δολιχῷ πανυπέρτατος* (sive *μέγ' ὑπέρτατος*) *ἔσσεται ἵππος*, hiatum vero ut vitaret dubium est Galenus idemne scripserit ac poeta an transpositis verbis, ut coniecit Wilamowitzius, *δολιχῷ, φησίν, ὑπέρτατος*. leviter autem inflexit poetae versiculum, plane ut Plato Rep. III 379d '*κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει κηρῶν ἔμπλειοι ὃ μὲν ἐσθλῶν αὐτὰρ ὃ δειλῶν*', *καὶ ᾧ μὲν ἂν μείξας ὁ Ζεὺς δῷ ἀμφοτέρων* i. e. *ᾧ μέν κ' ἀμμείξας δώῃ Ζεὺς ἀμφοτεράων κτλ'*. similiter fecit paullo post: *καὶ ὄνος, φησί, λὰξ ὅτι εἰ βούλεται ἐρίσας αὐτὸν τὸν στέφανον οἴσεται·*

αὐτὰρ ἐν ἱστορίῃ πολυπείρῳ γράψεται ὄνος

ὅτι '*παγκράτιον νίκησέ ποτ' ἄνδρας· εἰκοστὴ δὲ καὶ πρώτη ὀλυμπιὰς ἦν ὅτ' ἐνίκα 'Ογκηστής.*' carminis vestigia manifesta sunt, sed priusquam poetam quaeras, scriptoris verba intellegas oportet. nihili est, ut alii viderunt, *αὐτὸν τὸν στεφανον* (quid enim aliud nisi coronam?) neque *εἰ βούλεται* recte dictum puto de asini obstinatione, qui quidem si onus vel iugum subeundum est, libenter calces iactat, sin vero calcitrare, sin pasci, sin dormire iubetur, ecqui est asinus tam pervicax ut naturae non pareat? volendi verbum non ad asinum pertinere arbitror sed ad hominem: neque humanum est recalcitrare et ridiculum calcitratus certamen, itaque recte additur *si quis voluerit.* pro *αὐτόν* scribi aut *αὐτῷ* potest (ab *ἐρίσας* suspensum) aut quod magis probabile *αὐτός.* versus fuerunt duo velut *λὰξ ὅτε τις βούλητ', ἐρίσας ὄνος ⟨ἀλκίμῳ⟩ ἀνδρὶ αὐτὸς τὸν στέφανον ⟨ἀρετῆς καλὸν⟩ οἴσετ' ⟨ἄεθλον⟩*, in quibus talia addidi qualia a Galeno facile praetermitti potuerunt. missam autem feci speciosam Hauptii coniecturam *λὰξ ποδὶ* (rectius *ποσὶ*) pro *λὰξ ὅτι.* calcitratus certamen unde sumpserit poeta, probe intellexit Crusius mus. Rhen. XLIV 311, sed memoratu dignum quam lepide cynici philosophi acumen poeta superaverit. Diogenes enim apud Dionem (or. IX 22) *θεασάμενος ἵππους ἐν τῷ αὐτῷ δεδεμένους, ἔπειτα μαχομένους τε καὶ λακτίζοντας αὑτούς, καὶ πολὺν ὄχλον περιεστῶτας καὶ θεωμένους, ἕως καμὼν ὁ ἕτερος ἔφυγεν ἀπορρήξας, προσελθὼν ἐστεφάνωσε τὸν μένοντα καὶ ἀνεκήρυττεν ὡς Ἰσθμιονίκην, ὅτι λακτίζων ἐνίκησεν.* pari pretio Diogenes calcitratus ac cursus pugilatus quinquertii certamina aestimavit: equum igitur calcitronem non minus corona dignum esse quam cursorem vel pugilem vel pancratiastam. festive vero poeta non equum sed asinum, non asinum cum asino sed cum homine asinum commisit. apparet ultra nihil iam dici potuisse et carmen asini calcitronis victoria terminatum fuisse. quae tradita sunt *αὐτὰρ ἐν ἱστορίῃ πολυπείρῳ γράψεται ὄνος*, haec nec poeta scripsit nec Galenus. asinus hoc loco omnino non potuit a poeta nominari, qui quidem paullo post in prima hexametri sede magna cum vi *Ὀγκηστής* nominetur. habet enim hoc nominis proprii speciem, et inane esset pariter si adiectivum putares ac si ethnicum tamquam *Ὀγχήστιον.* poeta cum ne potuerit quidem scribere *γράψεται ὄνος*, Galenum non video cur existimemus poetae consilium aut non intellexisse aut scientem corrupisse. itaque restituendum aliquid est quod versum expleat: non placet quod olim conieceram *οὗτος*, praestare videtur *ἐν ἱστορίῃ πολυπείρῳ γράψετ' ἀγῶνος*, quod paullo confidentius commendarem, simul si *πολυπείρου* liceret corrigere. quamquam quoniam *ἱστορία ἀγῶνος* unius rei duo vocabula sunt (*τῆς ἀναγραφῆς* dico), videtur adiectivum pari iure etiam ad ἱστορίῃ vocabulum referri posse: sunt enim certaminum annales multorum periculorum testes. reliqua paullulum immutavit Galenus ut tamen carminis verba servaret. de suo addidit haud dubie importunam ὅτι coniunctionem, qua abiecta haec supersunt παγκράτιον νίκησέ ποτ' ἄνδρας. in his miror ἄνδρας plurale. intellego quod in victoriarum tabulis scribi solet παγκράτιον ἄνδρας ἀγενείους παῖδας (ἐνίκησεν ὁ δεῖνα), quod ab hoc loco profecto alienum est. neque ἄνδρας additum putabimus, ne quis asinum ab asino victum opinaretur: hoc ipsum enim carminis est acumen, hominem vinci ab asino. itaque aut numerale additum oportebat, velut πέντε ἄνδρας, aut, quod mihi quidem verum videtur, ἄνδρα corrigendum est. denique temporis nota sequitur mediae orationi tamquam in parenthesi interiecta, ut docet imperfectum ἐνίκα. olympiadem XXI quo lusu poeta asinum vicisse dixerit nescio, sed ipsa verba talia fere videntur fuisse

. . . παρκράτιον ⟨κρατερὸν⟩ νίκησέ ποτ' ἄνδρα
(εἰκοστῇ δ' ἔπι πρώτῃ ὀλυμπιὰς ἦν ὅτ' ἐνίκα)
'Ογκηστής.

XIV p. 21, 15 οὐδὲ ταύτης αὐτῆς (i. e. τῆς ἡδονῆς) αὐτοῖς μέτεστιν οὔτ' οὖν ἀθλοῦσιν οὔτε καταλύσασιν. scripsi οὐδ' αὐτῆς ταύτης, dubius tamen an rectius αὐτῆς deleverit Marquardtius. non recte vero idem οὖν eiecit. neque enim Galeni demum aetate obtinuit, ut periodi per οὔτε — οὔτε sive per εἴτε — εἴτε (ἐάντε — ἐάντε) bifariam disiunctae aut alteri utri membro οὖν vel ἄρα adderetur aut, quod sane rarum est, utrique. non persuadebunt fortasse Homeri vel Herodoti (ix 26 extr) vel tragicorum exempla (Jebbius ad Soph. Oed. R. 271), sed Platonis quoque habeo nonnulla, ex uno sexto Legum libro tria, p. 775 b πίνειν δὲ εἰς μέθην οὔτε ἄλλοθί που πρέπει — οὔτ' οὖν δὴ περὶ γάμους ἐσπουδακότα, p. 779 c ὅπως ἰδιώτης μηδεὶς μηδὲν τῶν τῆς πόλεως μήτε οἰκοδομήμασι μήτ' οὖν ὀρύγμασι ἐπιλήψεται, denique quo uno exemplo simillimo continere me poteram p. 778 a μὴ προσπαίζοντας μηδαμῇ μηδαμῶς οἰκέταις μήτ' οὖν θηλείαις μήτε ἄρρεσιν.

XIV p. 22, 22 novissimo denique huius mantissae loco breviter monebo de verbi ἐνεργεῖν usu minime novo. recte enim Galenus scripsisse traditur εἰ γὰρ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργοῦσιν (ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφική), ἀλλ' οὐκ ἰσχύος νεανικῆς δεῖται τὸ ἔργον αὐτῶν. quidquid enim in actu est (ἐν ἔργῳ ἐστίν), id recte ἐνεργεῖν dicitur. agitur enim semper id quod quidque pro sua natura solum agere potest. quae efficiuntur agendo multa et varia sunt, quod agitur unum. itaque si latius patet verbi ἐνεργεῖν vis, ita ut efficiendi notionem habeat, addito opus est obiecto, velut in Memnoniorum Iatric. excerptis 5, 45 p. 8 Diels ἡ ἐνεργοῦσα τὴν πέψιν θερμότης et apud Galenum de opt. discipl. 3 ἢ ὅλως ὁτιοῦν ἐνεργεῖν κατὰ τέχνην. contra de ventorum flatu recte Iamblichus Protr. p. 112, 21 Pist. ὡς δεῖ τῶν θείων οὐσιῶν καὶ δυνάμεων τὴν ὁμοιότητα ἀγαπᾶν, καὶ ὅταν ἐνεργῶσιν, τὸν σύμφωνον πρὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν λόγον μετὰ μεγάλης σπουδῆς τιμᾶν τε καὶ σέβειν, et de artificis opera recte Plut. de def. orac. p. 436 ab οἷον ἡ περιβόητος τοῦ κρατῆρος ἕδρα καὶ βάσις, ἣν Ἡρόδοτος ὑποκρητηρίδιον ὠνόμασεν, αἰτίας μὲν ἔσχε τὰς ὑλικάς, πῦρ καὶ σίδηρον καὶ μάλαξιν διὰ πυρὸς καὶ δι' ὕδατος βαφήν, ὧν ἄνευ γενέσθαι τὸ ἔργον οὐδεμία μηχανή· τὴν δὲ κυριωτέραν ἀρχὴν καὶ ταῦτα κινοῦσαν καὶ διὰ τούτων ἐνεργοῦσαν ἡ τέχνη καὶ ὁ λόγος τῷ ἔργῳ παρέσχεν. sic igitur Galenus sculptoris pictorisque artem, quoniam altera nihil nisi πλάττειν, altera nihil nisi γράφειν didicit, utrumque autem manu constat, recte dixit διὰ χειρῶν ἐνεργεῖν. quod Marquardtius substituit ἐνεργοῦνται pro ἐνεργοῦσιν, vereor ne graecum omnino non sit.

I. INDEX GALENI

Antisthenis dictum p. 6, 17
Aristippi dictum p. 5, 22
Diogenis dicta p. 6, 18. 10, 31
Euripides (Antiopae fr. 200 N) p. 20, 16. (Autolyci fr. 282) p. 13, 24. cf. p. 12, 24 adn. 19, 3. (Phoeniss. 404) p. 7, 9. (fr. 928) p. 9, 16
Herodotus (I 65 de Lycurgo oraculum) p. 13, 1
Hippocrates (de alim. IX 110 L) p. 14, 19. 17, 4. (aphor. 1, 3. IV 458 L) p. 15, 30. (aphor. 2, 51. IV 484 L) p. 16, 25. (epid. VI 4, 18. V 312 L) p. 16, 2. (epid. VI 6, 2. V 324 L) p. 16, 8
Homerus (*Β* 671) p. 10, 5. (*Δ* 405) p. 7, 13. (*Ε* 429) p. 10, 3. (*Ζ* 490) p. 10, 4. (*Ι* 503) p. 17, 19. (*Υ* 198) p. 9, 28. (*Ω* 677) p. 16, 14. (*ϑ* 169) p. 10, 22. (*ω* 249) p. 6, 17
Menander (fr. 533 K) p. 7, 5 adn.
Mimnermus (fr. 5) p. 9, 19
Oraculum de Archilochi interfectore p. 13, 7. v. Herodotus
Pindarus (Olymp. VI 90) p. 9, 2. (fr. 83 Bgk) p. 9, 1. (fr. 292) p. 2, 3
Plato (Menex. p. 247 b. 248 bc) p. 7, 11. 20. (Theaet. p. 173 d) p. 2, 3 adn. (Tim. p. 47 b) p. 2, 3 adn.
Poeta tragicus (fr. ad. 174 N) p. 9, 11. parodicus (p. 108 Br) p. 20, 23
Sappho (fr. 101) p. 9, 21
Socratis dictum p. 10, 16
Solonis lex p. 9, 5. 23 adn. dictum p. 9, 13
Sophocles (Oed. Col. 3) p. 5, 17
Thucydides (I 2) p. 8, 26

Ἀϑῆναι p. 8, 24. 30
Ἀνάχαρσις ὁ Σκύϑης p. 8, 12
Ἀπόλλων p. 1, 17. ὁ Πύϑιος p. 12, 30
Ἄρατος Solensis p. 8, 23
Ἀρίστιππος p. 5, 10
Ἀριστοτέλης Stagirita p. 8, 23
Ἀρχίλοχος p. 13, 5
Ἀσκληπιός p. 1, 17. 12, 25
Βοιώτιον ἔϑνος, Βοιωτία ὗς p. 9, 1. 3
Διονύσιος p. 4, 2. Δ. ἐν Κορίνϑῳ p. 4, 5
Διόνυσος p. 12, 26
Ἑρμῆς v. Τύχη
Ἡρακλέους ζηλωταί p. 19, 7. οἱ ἀφ' Ἡρ. p. 21, 3

Θεμιστοκλῆς p. 8, 9
Ἱπποκράτης p. 5, 4
Καλλικράτης ὁ Λακεδαιμόνιος p. 12, 1
Κλέων p. 8, 30
Κόρινθος v. *Διονύσιος*
Κροῖσος ὁ Λυδός p. 3, 25. 4, 3
Κυρήνη p. 5, 20
Κῦρος p. 4, 1. 3. 4
Λιταὶ Ὁμηρικαί p. 17, 19
Λυκοῦργος p. 12, 32
Μίλων ὁ Κροτωνιάτης p. 19, 20
Μυρμηκίδης ὁ Ἀθηναῖος p. 12, 1
Νιρεύς Homeri p. 10, 5
Ὀγκηστής (ὄνος) p. 21, 8
Ὀλυμπία p. 20, 26
Ὅμηρος p. 5, 4
Πακτωλός p. 3, 27
Πλάτων p. 5, 4
Πολυκράτης ὁ Σάμιος p. 3, 26. 4, 3
Σόλοι p. 8, 23
Στάγιρα p. 8, 22
Συρακόσιοι p. 5, 11. *γυμνάσιον* p. 5, 15
Σωκράτης p. 5, 3. 12, 31
Τύχη et *Ἑρμῆς* p. 2, 11 sqq. p. 3, 6 sqq.
Ὑπέρβολος p. 8, 29
Φρύνη p. 14, 29
Χρύσιππος Solensis p. 8, 24

II. INDEX MANTISSAE

Aelianus (var. h. I 17) p. 45
αἰσθάνεσθαι παιδείας sim. p. 47
ἀναλόγως v. λόγος
Aristides (or. 44 p. 838 Di) p. 27
artis definitio p. 39. artium genera et divisiones p. 39 sqq.
ἀθλητής, etymum p. 52. athletae contempti p. 46. v. carmen
αὐτάρκης p. 38
Boetius (consol. phil. III) Protreptico usus p. 34 adn. 35. 36
Callicrates Lacedaemonius artifex p. 45
carmen de athletis parodicum p. 54
Demosthenes (de f. leg. 120) a Galeno expressus p. 48
διδάσκειν, διδάσκεσθαι p. 45
Dio Prus. (or. IX 22) p. 56
Diogenes Laert. (VI 2, 46) p. 32 adn.
ἐκεῖνος v. οὗτος
ἐνδείκνυσθαι p. 37
ἐνεργεῖν p. 57
κατ' ἐξοχὴν καὶ μόνος p. 24
ἐπῳδός p. 38
ἐργάτης et εὑρετής p. 29
Ἑρμῆς v. Τύχη
εὐτυχεῖν τινος p. 23
ἥκειν εἴς τι, ἐπί τι p. 23
Galenus (de opt. med. 1) p. 34. (Thrasyb. 24) p. 25. significatur ab Aristida (de IV viris p. 373 Di) p. 46 adn.
hiatus observantia p. 31. 33. 52. 53
καί in correlativi enuntiati membro priore p. 37. κἂν εἰ p 24. καὶ μέν γε male graecum p. 34
καλεῖν i. q. *auxilio vocare* p. 28
κοντοπαίκτης p. 42
κορυβαντιᾶν p. 50
ἀνὰ λόγον i. q. ἀναλόγως p. 50
Lucianus (merc. cond. 42) p. 26
ματαιοτεχνία p. 41
Menander (fr. 533 K) p. 33
Mercurius artium inventor p. 29; v. Τύχη
Mimnermus (fr. 5) p. 36
Myrmecides Atheniensis artifex p. 45
Nicephorus (ad Synesium p. 363 b Pet) p. 42 adn.
ὀλίγα ἐν ὀλίγοις sim. p. 23
optativus in interrogativis enuntiatis p. 49
οὐδὲ τοσοῦτον γιγνώσκων sim p. 33
οὖν: οὔτ' οὖν — οὔτε p. 57
οὗτος et ἐκεῖνος p. 33
πατράσι dativus usus rarioris p. 47
periodorum ars p. 29 sq.
πετευρίζειν p. 46
Plato quo modo poetas citaverit p. 55. Plato (Rep. VII p. 533 d) a Galeno expressus p. 49
Plutarchus (de fort. Rom. p. 316 b) p. 26

poeta comicus (apud schol. Theocr. x 19), fortasse Archippus p. 27 adn.
πολύπειρος p. 56
Posidonius de artibus (Senecae ep. 88) p. 43
Quintilianus (ii 16, 11 sqq.) p. 40
ῥοδοδάφνη, medicamentum p. 51
Sappho (fr. 101) p. 37
σβεννύναι p. 49
Schol. Dionysii Thracis (p. 649 sq.) p. 41
Seneca (ep. 88) p. 43
Solonis lex de pueris educandis p. 35. 37
σπεύδειν et *σπουδάζειν* p. 25
stoici: artis definitio p. 39. artium divisio p. 40 sqq. Virtutum Vitiorumque tamquam pictas imagines discipulis proponunt p. 26. stoici Quintiliani auctores p. 40
Τύχη et *Ἑρμῆς* imagine expressi p. 27. *τύχη* et *τέχνη* p. 25
ὕες οἱ p. 51. *ὑῶν διαγωγή* p. 51
ὑμνεῖν i. q. *vituperare* p. 53
φαίνεται ἐναργῶς cum infinitivo p. 37

Berolini, typis W. Pormetter.